

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Andra Kammaren. N:o 42.

Onsdagen den 8 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Företogs till behandling lagutskottets utlåtande n:o 43, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 9, 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

I berörda, inom Andra Kammaren af herr O. Eklund från Stockholm afgifna motion, n:o 145, hade föreslagits:

att Riksdagen för sin del måtte besluta, att §§ 9, 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm af den 23 maj 1862 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

§ 9. En hvar välfräjdad svensk undersåte, som är medlem af kommunen samt enligt § 40 förbunden att till densamma erlägga skatt, är, med iakttagande af de närmare bestämmelser, som §§ 10 och 11 innehålla, berättigad att i val af stadsfullmäktig delta.

Enahanda rättighet tillkommer bolag.

§ 11. Ej må den, som för oguldna stadsutskylder häftar, i valet delta.

§ 14. Stadsfullmäktig kan ej den vara, som icke uppnått 25 års ålder; ej den, som icke råder öfver sig och sitt gods; ej den, som all sin egendom till borgenärer afträdt och icke, på sätt lag förmår, visa gitter, att han från deras kraf fri är; ej den, som är för nesligt brott tilltalad eller under framtiden stäld; ej heller den, som genom domstols beslut förklarats medborgerligt förtroende förlustig eller ovärdig inför rätta föra annans talan, och ej den, som icke sjelf röstberättigad är.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Eklund från Stockholm: Herr talman! Den motion, öfver hvilken utskottet nu afgifvit yttrande, afser, såsom af betänkandet framgår, att åstadkomma likställighet i fråga om valrätten i Stockholm och valrätten i rikets öfriga städer och landsbygden. Jag har framställt denna motion, derför att jag icke kan förstå, att det kan vara

Andra Kammarens Prot. 1895. N:o 42.

Om ändrad förenligt med billighet och rättvisa, att det skall finnas särskilda lydelse af §§ undantagsbestämmelser för dem, som i Stockholm ega rätt att deltaga 9, 11 och 14 i kommunala val, och som en följd deraf — då den politiska röst- i förordnin- rätten är beroende af den kommunala — äfven i fråga om politiska gen om kom- val. Enligt nu gällande kommunal lagstiftning för städerna och munalsty- landskommunerna hafva följande personer ej rätt att deltaga i kom- relse i Stockholms kommunala val, nemligen:

(Forts.)

1:o den, som är vanfräjdad;

2:o den, som är stäld under förmyndare;

3:o den, hvars egendom står under borgenärers förvaltning; och

4:o den, som häftar för oguldna kommunalutskylder.

Men för att få utöfva valrätt i Stockholm stadgas dessutom ytterliga fyra villkor. Enligt förordningen för Stockholm får nemligen valrätt ej utöfvas af:

1:o den, som står under annans husbondevälde;

2:o den, som efter att en gång hafva afträdt sin egendom till borgenärer ej visat sig vara från deras kraf lagligen fri;

3:o den, som är för nesligt brott tilltalad, dömd eller under framtiden stäld; och

4:o den, som genom domstols beslut förklarats ovärdig att införa rätta föra annans talan.

Dessa bestämmelser, som i Stockholm inskränka valrätten, återfinnas i de andra kommunalförordningarne uti den paragraf, som handlar om valbarhetsvilkoren. Om man nu kan erkänna såsom något fullkomligt riktigt, att man bör ställa högre kraf på dem, som skola mottaga förtroendeuppdrag, än på dem, som gifva dem, så må man väl ändå hafva rätt att fråga, hvarför man beträffande valrätten i Stockholm skall uppställa samma villkor, som i kommunalförordningarne för andra orter stadgas beträffande valbarhet. Jag för min del anser detta förhållande vara helt enkelt orimligt; och det är icke blott principiellt orimligt, utan det är orimligt äfven af praktiska skäl. Det uppstår på grund af dessa förhållanden sådana egendomligheter som t. ex. den, att, om af två personer i för öfrigt alldeles lika omständigheter den ene bor i Stockholm, och den andra i landsortsstad eller på landsbygd, den ene har valrätt och den andra icke har sådan rätt. Den, som bor i Stockholm, har icke valrätt. Men flyttar han till landsbygden eller till en landsortsstad, får han valrätt, såväl kommunal som politisk. Om deremot den andra personen flyttar från landsbygden till Stockholm, så förlorar han sin rösträtt, såväl den politiska som den kommunala. Vidare vållar detta förhållande, som jag också i motionen framdragit och utskottet i betänkandet refererat, en hel del svårigheter för vederbörande myndigheter i fråga om upprättande af korrekta vallängder samt inbjuder till åtskilligt valtrassel.

De skäl, som jag anført, för att man nu skulle söka rätta dessa missförhållanden och få valrättsvilkoren lika i hela landet, så att Stockholm icke skulle i detta afseende vara styfmoderligt behandladt, har utskottet icke i något afseende vederlagt, och jag vill för min del påstå, att utskottet helt enkelt icke kunnat vederlägga dessa skäl. Ty det är alldeles uppenbart och påtagligt, att en sådan för kommunerna grundläggande egenskap som valrätten bör vara lika för hela

landet. Utskottet har detta oaktadt afstyrkt motionen, och det på skäl, som jag för min del icke kan under några omständigheter godkänna, skäl, som jag för min del tycker påminna om: »Guds fred — Yxskaft.» De skäl, som utskottet för sitt afstyrkande anført, kunna efter mitt förmenande icke rätteligen andragas emot motionen, sådan den i år blifvit formulerad. Utskottets egentliga skäl för afstyrkandet af motionen är det, att jag icke jemväl föreslagit en sådan ändring i valbestämmelserna, att blotta åtalandet för vanfräjdande brott icke skulle hindra valbarhet. Jag ber då att få påpeka, att jag i år icke alls gifvit mig in på den frågan. Jag har tänkt mig, att, då Kongl. Maj:t icke kunde godkänna den formulering i denna sak, som af förra årets Riksdag antogs, det klokaste vore att nu lemna denna fråga ur räkningen och att för ögonblicket inskränka sig till att söka rätta de missförhållanden, som förefinnas i det hänseendet, att lagen stipulerar alldeles för stränga villkor för valrätten i Stockholm, villkor, som icke finnas för öfriga delar af riket, och att, sedan man härutinnan åstadkommit rättelse, man skulle se till att ändra förordningen i det andra afseendet. Om jag nu gifvit mig in äfven på detta område och sökt att i mitt förslag formulera paragrafen så, att blotta åtalandet för vanfräjdande brott icke skulle medföra förlust af valbarhet i Stockholm, hade utskottet helt naturligt kommit att yrka afslag å min motion, just därför att Stockholmsförordningen i den delen då skulle kommit i strid mot kommunalförordningarna rörande öfriga rikets städer och landskommuner. Skulle jag hafva gifvit mig in på denna fråga, hade det alltså varit absolut nödvändigt för mig att söka väcka förslag om ändring äfven i de öfriga författningarna i denna del. Men som jag nämnde, har jag icke i år gifvit mig in på denna fråga, utan jag har ansett det vara tillräckligt att tillse, att likartade bestämmelser finnas på sina platser, dit de rätteligen böra höra, äfven i stockholmsförordningen. Och om man anser det vara orätt, att blotta åtalandet för nesligt brott skall medföra förlust af valbarhet, huru mycket större skäl förefinnes icke då för den åsigten, att det är ännu mera orätt, att detta förhållande skall medföra förlust af *valrätt*? Men då synes det mig, att utskottet bort söka att tillmötesgå min önskan i något afseende och borttagit den större oegentligheten för att låta den mindre stå kvar tills vidare.

Utskottet säger visserligen, att genom ett bifall till mitt förslag det skulle kunna se ut, som om Riksdagen i år godkände något, som den i fjol icke ville godkänna. Men deremot ber jag att få invända, att den anmärkningen näppeligen skall kunna med fog göras, alldenstund Riksdagen, om den antog min motion, icke uttalade sig i fråga om de andra båda kommunalförfattningarna, utan blott i fråga om Stockholms kommunalförfattning samt endast i syfte att få bestämmelserna införda på de respektive platserna. Jag har, som sagdt, icke ansett det vara nödvändigt att inlåta mig äfven på denna fråga. Men utskottet har tagit detta till förevändning och därför afstyrkt motionen. Men är det nu så, att utskottet anser det vara absolut nödvändigt att sammanblanda dessa två frågor, som enligt min mening är alldeles åtskilda, då hade väl utskottet bort vara så tillmötesgående,

Om ändrad lydelse af §§ 9, 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

Om ändrad att utskottet föreslagit förändring i detta afseende och framlagt lydelse af §§ ändringen i sammanhang med min motion.

9, 11 och 14 Då utskottet icke bestridt min motions berättigande eller veder-
i förordnin- lagt mina skäl för densamma, och då hvad utskottet anfört för af-
gen om kom- slag icke synes mig kunna inverka något på frågan, anhåller jag
munalsty- således om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.
relse i
Stockholm.

(Forts.)

Herr von Krusenstjerna: Att de högt ärade herrar motionärer inom kammaren, hvilka icke lyckats få sina framställningar tillstyrkta utaf lagutskottet, icke äro belättna dermed, är ju ganska naturligt och som det bör vara. En del motionärer äro emellertid så vänliga, att de vilja erkänna att det icke blott varit dålig vilja hos utskottet, som föranledt att utskottet icke kunnat tillstyrka deras förslag, utan de hafva medgifvit, att det möjligen varit en och annan omständighet hos motionen, som kunnat föranleda utskottet att komma till det slut, hvori det stannat. Andra motionärer åter — och till dem synes motionären, herr Eklund, höra — se saken från annan sida och äro mycket förgrymmade på lagutskottet. Det kan nu icke hjälpas. Det få vi bära med jernmod.

Jag kan endast säga, att då den ifrågavarande motionären anmärkte, att lagutskottet icke i någon mån sökt att vederlägga premisserna i hans motion, så är detta ganska naturligt. Ty jag tror icke, att lagutskottet haft något emot premisserna i hans motion att erinra. Men, mine herrar, här förekommer en omständighet, som lagutskottet redan anfört i sin motivering och hvilken jag tillåter mig att för ett ögonblick releva. Jag afser härmed det beslut, Riksdagen förra året fattade om ändring såväl i samtliga kommunalförordningar som i riksdagsordningen, i syfte att nu gällande bestämmelser derom, att blotta åtalandet för vanfräjdande, nesligt brott skall utgöra hinder för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag och riksdagsmannaskap, skulle upphöra. Som herrarna erinra sig, är ock för närvarande grundlagsändringsförslag i detta syfte hvilande.

Motionären har nu bibehållit denna bestämmelse, och således skulle enligt den af honom föreslagna lagtexten blotta åtalandet för nesligt brott fortfarande utgöra hinder för att väljas till stadsfullmäktig här i Stockholm. Det har nu synts lagutskottet, som om, i fall Riksdagen nu komme till Kongl. Maj:t med en lagtext, deri denna inhabilitetsgrund bibehölles oförändrad, Riksdagen dermed skulle hafva uppgifvit den ståndpunkt, hvarpå 1894 års Riksdag alldeles bestämdt stälde sig, en ståndpunkt, hvilken, som jag nyss nämnde, fått sitt uttryck särskildt i det hvilande grundlagsändringsförslaget. Lagutskottet har alldeles icke, såsom motionären här yttrat, sökt någon »förevändning» för att afstyrka hans förslag, utan det är den omständighet, jag här åberopat, som synes mig och har synts lagutskottet utgöra ett fullt motiveradt skäl att nu icke komma fram med ett dylikt lagändringsförslag. Vi skulle då, jag upprepar det ännu en gång, uppgifva den ståndpunkt, som vi förra året utan tvekan omfattade, och det är af *detta* skäl, som jag, herr talman, hemställer om bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Hedin: Herr talman! Att vilkoren för politisk eller kommunal rösträtt eller valbarhet af lagstifningen fastställas något olika för olika orter inom ett och samma land, är visserligen icke något alldeles oerhördt eller något sådant undantag från regeln, att man icke skulle finna exempel derpå annorstädes än i vårt eget land, nemligen när det är fråga om census, der sådan förekommer eller förekommit. Syftemålet med s. k. differentiell census har varit — har *kunnat* vara i allt fall, om det också i sjelfva verket icke alltid har varit — att just genom censussiffrornas olikhet åstadkomma en större verklig likhet i de medborgerliga rättigheterna, enär nemligen en olika censussiffra påkallas derutaf, att lefnadskostnaden och arbetsförtjensten — man kunde korteligen säga *penningvärdet* — kan vara olika i städer och på landsbygden, eller, rättare uttryckt, i större och mindre kommuner. Sålunda har s. k. differentiell census spelat en icke obetydlig och icke alltid rekommendabel roll uti Belgien. När uti Norge genom 1881 års grundlagsförändring en ny kategori af politiskt röstberättigade tillkom, nemligen de, som året före valet till stat eller kommun erlagt direkt skatt, fann man sig också böra stadga olika census, nemligen för landsbygden 500 kronor och för städer samt bladesteder 800 kronor. — Syftet med en sådan olikhet kan, som sagdt, vara och har säkerligen ofta varit att just genom censussiffrornas olikhet betrygga en större verklig likhet i rättigheter, än som med enahanda censussiffra för alla delar af ett vidsträckt land med mycket olika förhållanden skulle kunna åstadkommas.

Om ändrad lydelse af §§ 9, 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

Men detta är *en* sak, de olika censussiffrorna. Deremot är det för mig åtminstone ytterligt svårt att tänka mig någon rimlig grund, hvarför man skulle för olika orter inom ett och samma land fastställa olika — om jag får begagna det uttrycket — medborgerliga habilitetsgrunder. Det skulle naturligtvis icke vara rimligt att för olika orter fastställa olika valrättsålder, såvida man icke tänkte sig, att inom en och samma politiskt organiserade stat finnes olika raser med olika tidig fysisk och intellektuell utveckling. Lika orimligt förekommer det mig, att ett förhållande, som inom en del orter i ett land icke utfövar någon den ringaste inverkan på en persons medborgerliga rättigheter, t. ex. det nu ifrågavarande att stå under annan persons husbondevälde, skall inom en viss ort kunna gälla såsom och verka såsom ovärdighetsgrund till en medborgerlig rätt, som å alla andra orter personer i samma ställning åtnjuta. Detta är ett undantagsstadgande, så orimligt och så odiöst, så förhatligt, att det synes mig, att, när helst uppmärksamheten en gång på detsamma blifvit fäst, man ovilkorligen borde från alla håll vara ense om att skyndasamt afskaffa detsamma.

Nu kan jag visserligen mycket väl förstå lagutskottets mening i detta fall. Lagutskottet har trott, att, om man toge upp blott denna sak uti kommunalförordningen för Stockholm och för denna gång förbiginge den fråga, som var föremål för så mycken tvist vid dess behandling under 1894 års riksdag, detta skulle kunna uttydas på det sätt, som om man nu ville kasta den vid förra riksdagen behandlade frågan öfver bord. Men denna invändning gäller i sjelfva verket icke redan på den grund, som blifvit af motionären anfordr; och dertill

Om ändrad lydelse af §§ 9, 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

kommer en annan sak, nemligen att, då den fråga, hvarom han nu har väckt förslag, är en från den i fjor behandlade alldeles distinkt fråga, som icke har något med den förra att göra, man så mycket hellre kan upptaga den nu väckta frågan till särskild behandling och afgörande, som det uppenbarligen skulle finnas mycket ringa utsigt för att på samma gång få den andra frågan igenom. Jag vill i detta afseende erinra lagutskottet och dess mycket ärade vice ordförande, som här nyss hade ordet, om hvad lagutskottet sjelft har yttrat i ett föregående utlåtande, jag tror n:o 41, der lagutskottet afstyrkt väckt motioner om förändring i patentlagstiftningen, bland annat på den grund, att Kongl. Maj:t »så nyligen som år 1893» afslagit framställningar i samma syfte som motionerna. Uppenbarligen skulle den ärade motionären här kunna svara, att, när Kongl. Maj:t »så nyligen» som den 31 december 1894 har afslagit en framställning från Riksdagen rörande den fråga, på hvilken vice ordföranden i lagutskottet lade så stor vikt, det då kunde vara ganska rimligt af motionären, att han för denna gång lät den saken hvila och blott tog upp den i förhållande härtill alldeles fristående fråga, som han väckt, nemligen om afskaffande af den olikhet mellan Stockholm och Sveriges öfriga kommuner, som här utesluter från kommunala och politiska medborgerliga rättigheter personer, hvilkas rättigheter i detta hänseende öfver hela det öfriga landet icke påverkas af den omständigheten, att de stå under annan mans husbondevälde.

Jag kan således, herr talman, icke annat än instämma med motionären.

Herr von Krusenstjerna: Med anledning af ett yttrande af den senaste talaren skall jag tillåta mig påpeka, att Kongl. Maj:t visserligen har afslagit de af Riksdagen föreslagna ändringarna i kommunalförfattningarna. Men om man genomläser skälen härför, skall man finna, synes det mig, att detta endast berott derpå, att Kongl. Maj:t haft vissa betänkligheter mot det sätt, hvarpå Riksdagen formulerat sin tanke i detta hänseende. Å andra sidan står det obestriddigen kvar, att ännu hvilat ett grundlagsändringsförslag, der Riksdagen bestämdt uttalar den grundsats, att blotta tilltalandet för vanfräjdande brott icke bör utgöra hinder för valbarhet.

Herr Hedin: Herr talman! Jag skall anhålla att få göra endast den anmärkningen, att, för att man skulle vara fullt förvissad, att Kongl. Maj:t afslog förliden Riksdags förslag *endast* på den grund, att Kongl. Maj:t hade betänkligheter mot det sätt, hvarpå Riksdagen formulerat sitt förslag — för att man skulle vara fullt viss derom och om att Kongl. Maj:t gillade syftet af hvad Riksdagen föreslagit, det hade funnits ett alldeles osvikligt medel att tillgripa, nemligen att Kongl. Maj:t gjort en bättre formulering och kommit fram med det bättre förslaget, men det har Kongl. Maj:t låtit bli.

Herr Eklund från Stockholm: Då utskottets ärade vice ordförande mycket onådigt upptog mitt förra anförande, tager jag mig

friheten att något motivera mitt yttrande, att utskottet tagit detta Om ändrad lydelse af §§ 9, 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm. (Forts.)

I fjor, då jag hade samma motion före, tillstyrkte utskottet för sin del, att ur den ifrågavarande paragrafen skulle borttagas den bestämmelsen, att den, som står under annans husbondevälde, skall sakna valrätt. Om utskottet hade varit välvilligt stämmt mot motionen, hade det väl åtminstone kunnat framkomma med samma yrkande som i fjor. Vidare yttrade utskottet i fjor i sin motivering följande: »Öfriga af sistnämnde motionär ifrågasätta ändringar i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm i syfte att i fråga om valrätt bringa denna förordning i full öfverensstämmelse med förordningen om kommunalstyrelse i öfriga rikets städer, synas utskottet icke vara af behovet påkallade». Detta sade utskottet i fjor. Det inlät sig icke heller då på något sakligt bemötande af de skäl jag anförde. Det ansåg endast en hemställan, att man i rättvisans och billighetens namn skulle likställa valrätten i Stockholm med hvad som är förhållandet i rikets öfriga städer, icke vara af behof påkallad. Då jag hade emot mig ett sådant utskottsbetänkande från i fjor och utskottet äfven i år afstyrkt motionen utan att sakligt söka bemöta den, torde herrarne ej undra öfver, att jag antog, att något slags motvilja från utskottets sida här förelåg.

Vidare ber jag att få framhålla en synpunkt, som måste tagas i betraktande här vid lag. Utskottet säger, att jag uraktlätit att söka förändra den ifrågavarande paragrafen i ungefär samma riktning som Riksdagen i fjor beslöt i det hänseendet, att blott åtal för vanfräjdande brott ej skulle medföra förlust af valrätt. Men då icke ens det ärade lagutskottet och icke heller Riksdagen kunde i fjor formulera paragrafen så, att den vann Kongl. Maj:ts godkännande, är det bra mycket begärddt, att en enskild motionär skall framkomma med ett sådant förslag. Jag tycker, att utskottet hade bort göra sig litet besvär dermed och försökt lyckas bättre i år.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad; och efter det herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Härefter föredrogs Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 26, i fråga om skrivelser till Kongl. Maj:t med begäran om nedsättningar i de för statens jernvägar nu gällande fraktsatser å landtmannaprodukter samt artiklar, som för jordbruket användas.

I en till utskottet hänvisad motion, n:o 42, hade herr J. Sjöberg hemställt »att Riksdagen ville besluta en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t tücktes nedsätta den i nu gällande frakttaxa för statens jernvägar bestämda fraktsats för artikeln potatis med 60 procent deraf».

Vidare hade herr C. G. A. Bergendahl i motion, n:o 179, föreslagit:

»att Riksdagen ville i skrivelse till Kongl. Maj:t begära åtgärders

Om ändrad vidtagande för effektiv nedsättning i fallande skala af nuvarande statslydelse af §§ banefrakter å landtmannaprodukter och artiklar, som för jordbruket 9, 11 och 14 användas.»

i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm. Under punkten 1 hemstälde utskottet, att herr Sjöbergs motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Herr Sjöberg begärde ordet och yttrade: Då den af mig afgifna motionen i hufvudsak ingår i den motion, som af herr Bergendahl blifvit väckt, skall jag ej yrka bifall till min motion, utan kommer att instämma i den hemställan, utskottet gjort beträffande herr Bergendahls motion.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Om nedsättning i fallande skala af statsbanefrakterna å landtmannaprodukter m. m. I punkten 2 hemstälde vidare utskottet: att Andra Kammaren ville för sin del besluta, »att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om åtgärders vidtagande för en verksam nedsättning i fallande skala af nuvarande statsbanefrakter å landtmannaprodukter samt artiklar, som för jordbruket användas.»

I fråga härom anförde:

Herr Ahrenberg: Det förefaller rätt egendomligt, att, sedan utskottet i motiveringen till föreliggande betänkande förklarar en allmän nedsättning af nuvarande statsbanefrakter i större utsträckning vara nödvändig, för att godstrafiken skall kunna i önskelig mån utvecklas, det dock slutar med att tillstyrka bifall till ett förslag om särskild nedsättning för »landtmannaprodukter och artiklar, som för jordbruket användas». Jag ber då i första rummet få påpeka, huru särskildt lyckligt de orter äro belägna, som ligga invid statens jernvägar, som i intet fall påföra högre, utan i de flesta fall lägre frakter än de enskilda jernvägarne, hvilka senare i vårt land allmänligen äro illa skuldsatta. Det synes därför ej lämpligt att — sedan hushållningssällskapens petitioner ej synas hafva lyckats rätt bra — nu låta från Riksdagen afgå en petition derom, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att nedsätta frakterna på statens jernvägar särskildt för landtmannaprodukter, utan att taga hänsyn till dem, som äro i lika stor nöd, eller de större industrierna, hvilka dessutom, efter hvad här upplysts, i oändligt större mån än landtbruket bidraga till trafiken. Utskottet sjelft, som naturligtvis ej sett saken i den mörkaste, utan i den ljusaste dager, har kommit till det resultat, att endast $\frac{1}{8}$ eller mindre af godstrafiken utgöres af landtmannaprodukter; men för denna åttendedel skulle nu införas särskildt gynnsamma taxor. Naturligtvis kan man ej neka, att utskottet i motiveringen också berört andra artiklar; men det har dock tillstyrkt, att frakterna skola blifva särskildt billiga för landtmannaprodukter och artiklar, som för jordbruket användas.

Utskottet har vidare uppdragit en parallell med Danmark, ett land, der jernvägsbyggandet, som bekant, är ofantligt mycket billigare,

ty Danmark är ett slättland, men Sverige åter mångenstädes bergland. Jag undrar, huru vida, om herrarne skulle transportera spanmål eller gödselämnen på hjuldon, backarne ej då skulle tagas med i räkningen. Här äro de uteslutna; jag ber att få påpeka detta.

Utskottet påpekar, att i medeltal godset går i Danmark 12 procent längre väg och vagnarne med 13 procent större last. Men midt på sid. 7 säger utskottet, att »för de år, under hvilka en i många fall ofullständig statistik derom lemnat uppgifter, jordbrukets massgodstrafik i medeltal gifvit knappt 12 procent af hela statsbanetrafikens bruttoinkomst, men utgjort 19,5 procent af trafiken i tons i förhållande till hela godsmängden». Detta skulle väl antyda antingen billigare taxor hos oss, eller att det ej varit så särdeles lång väg som transporten gått, hvilket senare också visar sig på ett annat ställe i motiveringen, der det talas om potatis, hvilken ej skulle kunna nu föras till de större städerna, »der den betalades högt». Förhållandet beror naturligtvis derpå, att de, som bo närmast, få transporten billigast och kunna göra bästa affären derpå. Med afseende på gödselämnena är utskottet alls ej till freds med kongl. jernvägsstyrelsens förslag till nedsatt frakt, fastän denna, som på tabellen angifves med grön färg, är *lägre* än i Danmark. Utskottet önskar, att kurvan måtte gå i ännu starkare fallande. Men det är ej någon leksak att i jernvägstaxor göra nedsättningar, som äro orimliga. På förmiddagen har Riksdagen genom gemensam votering beslutit inköpa vestkustbanornas jernvägar. Det vore dock bra egendomligt, om man nu skulle ställa så till, att äfven den lilla vinst, våra statsjernvägar gifva, skulle gå förlorad. Utskottet hoppas visserligen, att detta ej skall blifva fallet; utan att, om transporten af gödselämnen blir billig — och billigare än den allra billigaste frakten i Danmark, det skall blifva så mycket landtmannaprodukter att transportera, att jernvägsinkomsterna derigenom skola ofantligt ökas. Men hvartill tro herrarne att de 12 procenten skola utveckla sig? Det skulle anses mycket, om deraf blefve 13 à 14 procent. Det skulle ej blifva en utveckling, som berättigade landbruksnäringen att trafikera statsbanorna, hvilka redan nu lemna den stor fördel, ännu billigare. Hvilken orättvisa skulle ej ligga häri emot de enskilda jernvägarne, hvilka åtminstone före förmiddagens votering utgjorde dubbelt så stora sträckor som statens! Dessa enskilda banor, som med svårigheter och skuldsättning och till största delen utan utdelning ombesörja sin trafik, skulle naturligtvis tvingas att i någon mån följa statsbanorna i spåren och derigenom komma i en ännu sämre ställning.

I rättvisans namn, på det ej den ena näringen må ega rätt att, därför att den kallas »modernäring», blifva fadermördare och taga lifvet af alla andra näringar, som också behöfva främjas, ber jag att få yrka afslag på hela detta betänkande, hvars motivering jag anser vara särdeles klen och hvars kläm jag anser vara särdeles orättvis.

Herr Bergendahl: Herr grefve och talman! Den ärade talare, som nyss hade ordet, yttrade, om jag fattade honom rätt, att han funn det något egendomligt, att ensamt för landtmannaprodukter af utskottet påyrkats en nedsättning i jernvägsfrakter. Men utskottet

*Om nedsätt-
ning i fal-
lande skala
af statsbane-
frakterna å
landtmanna-
produkter
m. m.
(Forts).*

Om nedsättning i fallande skala af statsbanefrakterna å landtmanna-produkter m. m. kunde ju ej göra annat än hålla sig till hvad motionen i fråga innebär. Af utskottets motivering, som den ärade talaren berörde, framgår dock, att äfven en nedsättning i öfriga näringars frakttaxor anses vara önskvärd.

Hvad nu beträffar den ärade talarens yttrande, att det skulle vara en stor orättvisa emot de enskilda jernvägarne, om statens jernvägar skulle nedsätta sina frakttaxor, emedan de i sådant fall måste följa statsbanornas föredöme, så vill jag för den ärade talaren påpeka, att förhållandet verkligen är sådant, att, der de enskilda kunna passa på att nedsätta sina frakttaxor, de göra detta, till förfång för i vissa fall konkurrerande statsbanor. Dessa enskilda jernvägar äro, som bekant, bundna af statens taxor i så måtto, att de ej få gå högre, men de kunna opåtaladt nedsätta sina frakter huru mycket de vilja. Jag vill nu ej framdraga några exempel i detta afseende, men jag har verkligen åtskilliga sådana, som jag skulle kunna anföra.

Orsaken dertill, att jag i riksdagens elfte timme tagit mig friheten väcka den motion, som af utskottet här tillstyrkts, var den, att en representant på smålandsbänken väckt motion om nedsättning i frakttaxan för artikeln potatis. Och då utskottet ej ansåg sig kunna förorda fraktnedsättning allenast för denna artikel, utan blott i sammanhang med att äfven andra likställda varor förordades till nedsättning, så fann jag mig föranlåten att väcka motionen i fråga. Jag tror ej, att den är så omotiverad, som man här ansett, då det är första gången den framkommit i svenska Riksdagen. Jag hade dock, oaktadt min nämnda uppfattning och fastän flera hushållningssällskap och åtskilliga enskilda petitionärer sökt verka för åstadkommande af en nedsättning, må hända icke väckt denna motion, om jag icke vid behandling af herr Sjöbergs motion i utskottet funnit, att statens jernvägsstyrelse icke afsåge att åstadkomma en sådan fraktnedsättning, som jag för min del anser vara oundgängligen nödvändig för att det åsyftade resultatet skall vinnas. Detta ej allenast med fästadt afseende på de produkter, som genom en fraktnedsättning skulle komma att få större spridning, och med afseende derpå, att landets jordbruksnäring derigenom skulle få en väl behöflig lyftning samt att i sammanhang härmed äfven en nedsättning skulle åstadkommas i frakterna för öfriga näringars produkter, utan äfven därför, att jag trott mig finna, att äfven statens jernvägars trafikinkomster derigenom skulle vinna en afsevärd ökning. Man finner af utskottets betänkande, att under den senaste 5-årsperioden 1889—1893 — den sista, angående hvilken man hade kännedom vid motionens framlemnande — jernvägarnes nettointkomst minskats med nära 1 million kronor; och man finner derjemte, att antalet kilometer gods per bankilometer (tonkilometer) minskats från 115,000 år 1889 till 107,000 år 1893. Det tyckes af allt detta, som om verkligen statens jernvägstrafik skulle befinna sig i ett märkbart stillastående. Detta mitt påstående bekräftas ytterligare deraf, att man af den statistik angående statens jernvägstrafik, som de senaste dagarne utkommit, finner, huru som trafikinkomsterna under år 1894 minskats med 3,6 procent emot hvad de belöpte sig till år 1893.

Nu har visserligen för några dagar sedan herr statsrådet och

chefen för kongl. civildepartementet framhållit, att statens jernvägars nettointkomst skulle, så vidt jag uppfattade honom rätt — jag har ej kunnat få tillfälle att se protokollet — för detta året belöpa sig till 3,70 procent. Men hvarpå beror detta, mine herrar? Det beror derpå, att herr statsrådet medtagit Gellivarabanan, hvars trafik ända till och med år 1893 hållits utanför den öfriga jernvägsstatistiken. Men om nu herr statsrådet äfven medtager inkomsterna af denna bana — hvilket jag ej finner vara origtigt — och derigenom kommer till 3,70 procent emot 2,46 procent enligt statistiken för samma år, så får man ej glömma att betänka de *undantagstariffer*, de lättnader i afseende på trafiken, som äro Gellivarabanans trafikanter medgifna. Med afseende härpå vill jag nämna, att då statsbanornas lägsta trafikfrakt för malm å så stort afstånd som från Gellivara till Luleå utgör 5 kronor 30 öre per ton, nedsattes här frakten år 1891 till 4 kronor 60 öre — således en sänkning af 13 procent — år 1892 till 4 kronor — 24,5 procent sänkning — och 1893 till 3 kronor 70 öre — eller 30,2 procent sänkning. Således har Gellivara malmfälds aktiebolag, som trafikerar denna bana, fått en nedsättning från 5 kronor 30 öre, som utgör den normala trafikfrakten, till 3 kronor 70 öre eller 30,2 procent. Derigenom har det resultat vunnits, att Gellivarabanan, som 1893 gaf 4,3 procent nettointkomst, år 1894 gifvit 15,1 procent. Under sådana förhållanden, mine herrar, är det ej så underligt, om statens nettointkomst af jernvägarne år 1894 uppgår till 3,70 procent. Men detta beror egentligen på de nedsättningar i frakterna, som Gellivarabanan fått. Hvarför kan man ej då efter detta mönster söka åstadkomma en nedsättning i frakterna äfven på de andra delarne af statens jernvägar? Jag frågar, om ej det anförda är ett lysande exempel på, hvad en fraktnedsättning kan åstadkomma. Jag tror därför, att jernvägsstyrelsen skulle göra mycket klokt, om den i mera vidsträckt omfattning, än den nu ämnar, nedsatte jernvägstaxorna; och jag är, med afseende fäst på det stillastånd, som för närvarande råder i trafikförhållandena, fullt öfvertygad, att en sådan nedsättning skulle åstadkomma en ganska betydlig höjning i fraktinkomsterna. Jernvägsstyrelsen säger sjelf (se utskottets betänkande litt. B) i den skrifvelse, som den aflät i november förlidet år till de enskilda jernvägarne och hvari dessas styrelser uppmanades att yttra sig om nedsättning i åtskilliga frakttaxor, bland annat: »Särskildt tillåter sig styrelsen framhålla, att hon anser, det en genom nedsättningarne framkallad ökad trafik bör bereda jernvägarne ersättning för den minskade inkomst, som nedsättningarne eljest skulle hafva till följd, och detta så mycket mer som, enligt hvad af förslaget framgår, en högre viktquantitet per vagn i vissa fall skulle utgöra vilkor för erhållande af den lägre frakten.» Genom att bestämma en högre viktquantitet per vagn och således en lindring i frakttaxorna skulle äfven efter min öfvertygelse ovilkorligen framkallas en lifligare trafik. Af utskottets utlåtande synes ock, hvilken ofantlig skillnad det är i afseende på jernvägsfrakterna hos oss och i Danmark; och jag undrar, om ej detta kan mana till att försöka följa detta kloka och praktiska folks exempel.

Det synes mig därför, som om det ej borde vara denna kam-

Om nedsättning i fallande skulda af statsbanefrakterna å landtmannaprodukt m. m.
(Forts.)

Om nedsätt-
ning i fal-
lande skala
af statsbane-
frakterna å
landtmanna-
produkter
m. m.
(Forts.)

mare emot att gifva Kongl. Maj:t och derigenom äfven jernvägsstyrelsen en liten antydan om, att härutinnan det nu ej precis är som det borde vara. Om åter kammaren afslår den föreslagna skrifvelsen, föreställer jag mig, att kongl. jernvägsstyrelsen skulle anse, att allt är väl bestäldt med de nedsättningar den afser. Men detta vore enligt mitt förmenande hvarken för landet eller för jernvägarne inkomster lyckosamt. Jernvägarne äro väl ej tillkomna i första hand för att bereda mer eller mindre stor nettobehållning på anläggningskostnaderna. Man må blott tänka på andra samfärdsmedel i landet, som år för år åtnjuta statens understöd, t. ex. de allmänna vägarne. Om jag ej missminner mig, bidrager staten till dessa med bortåt 800,000 kronor årligen; men aldrig har jag hört talas om, att från dessa väganläggningar skulle på något sätt beräknas några räntor till staten.

Jag tror för min del, att utskottets hemställan är fullt berättigad, och tager mig därför friheten att yrka bifall till densamma.

Herr *Erickson* i Bjersby instämde häruti.

Herr vice talmannen *Östberg*: Utskottet hemställer i denna punkt af betänkandet, »att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om åtgärders vidtagande för en verksam nedsättning i fallande skala af nuvarande statsbanefrakter å landtmannaprodukter samt artiklar, som för jordbruket användas». Jag hyser för min del de allra största betänkligheter emot att biträda denna skrifvelse. Såsom bekant är, och af utskottet jemväl framhålles, har jernvägsstyrelsen på grund af åtskilliga inkomna framställningar tagit i öfvervägande frågan om nedsättning af jernvägsfrakterna, och den har i sådant syfte framlagt ett förslag. Utskottet uttalar nu den meningen, att denna nedsättning är alldeles för liten, och efter en motivering i sådan syftning hemställer utskottet, att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med framställning om ytterligare nedsättning. Det förefaller mig alldeles uppenbart, att, om en sådan skrifvelse afgår, Riksdagen för sin del dermed uttryckligen förklarar, att den nedsättning, jernvägsstyrelsen föreslagit, är för liten. Frågan är då, om Riksdagen så väl känner förhållandena, att den kan våga uttala en så bestämd mening. Jag tror för min del ej, att utskottet varit i tillfälle att fullständigt utreda saken, och jag kan ej erkänna, att i detta betänkande finnes en tillfredsställande redogörelse för förhållandena. Vi få ju icke glömma, att vid bestämmandet af frakterna man har att se ej blott på näringsarnes större eller mindre behof af billiga frakter, utan äfven på den inkomst, jernvägarne lemna. Vårt land har ej råd att förbise den saken, och jag tror, att Riksdagen alltid har ansett det vara för staten nödvändigt att få en någorlunda god inkomst af sina jernvägar. Att under sådana förhållanden och utan någon närmare utredning af saken nu skrifva till Kongl. Maj:t med begäran om ytterligare nedsättning, tror jag icke vara väl betänkt.

Man har ofta jemfört jernvägstrafiken med postverket. Man säger, att hvarje nedsättning i postportot har medfört en så ofantlig

ökning af korrespondensen, att statens postala inkomster derigenom ökats, och man vill påstå, att förhållandet skulle komma att bli alldeles detsamma, i fall jernvägsfrakterna nedsätts. Jag tror för min del, att det vore förhastadt att draga en sådan slutsats. Att skriva ett bref eller ett cirkulär kräfver ganska ringa arbete och det är ju ofantligt lätt att öka produktionen af sådant. Deremot går det naturligtvis icke lika lätt att i samma skala öka produktionen af varor för att förse jernvägarne med trafikgodis; och äfven om man vill medgifva, att en ökning af trafiken kommer till stånd i följd af fraktnedsättning, kan man visst icke påstå, att trafiken kommer att ökas i samma mån som frakten nedsätts. Att nu framställningar från olika delar af landet framkommit med begäran om fraktnedsättning särskildt för landtmannaprodukter och att man dervid yrkat, att en nedsättning måtte ske till och med ända till 50 procent, det må ju vara ganska naturligt och äfven anses fullkomligt berättigadt, ty en näring måste ju anses hafva full rätt att framställa sådana önsknin-
gar. Men det är en helt annan sak, om Riksdagen hos Kongl. Maj:t gör en sådan framställning. Riksdagen har då skyldighet att väga mot hvarandra de olika näringarnas intressen och behof. Om Riksdagen skall skriva om en fraktnedsättning, är det efter min uppfattning också Riksdagens skyldighet att väga jordbrukets intressen gent mot andra näringars intressen och icke ensidigt begära en sådan åtgärd för en enda näring. Nu svaras det mig, att den aflemnade motionen icke medgifvit att utsträcka yrkandet till jernvägsstrafiken i dess helhet. Det är sant; men just därför tror jag, att Riksdagen icke bör aflåta en skrivelse, som endast söker att tillgodose intresset för en enda af näringarna, utan att på minsta sätt se till, huru vida en fraktnedsättning i öfriga fall må vara af behofvet påkallad.

På grund af dessa skäl anhåller jag att få yrka afslag på betänkandet.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Jag skall icke yrka afslag på förslaget till skrivelse, fastän det icke synes mig hållet i sådana ordalag, som jag anser lämpliga, då Riksdagen skrifer till Kongl. Maj:t. Men är det så, att Riksdagen vill det, så gerna för mig. Det hoppas jag dock, att, om skrivelsen kommer till stånd och en nedsättning sker, den göres sådan, att icke större oegentligheter uppstå genom nedsättningen, än hvad utskottet anser vara förhållandet nu. En sådan skrivelse som denna kan mycket väl leda derhän. Vi skola komma i håg, att den minskning i fraktinkomster å statens jernvägar, som här talas om, icke utslutande uppkommit deraf, att frakttaxorna varit för höga, utan äfven därför, att enskilda banor blifvit bygda, hvilka täfla med statens jernvägar. Det är klart, att inkomsterna för statens jernvägar skola minskas derigenom. En fraktnedsättning skall således icke kunna öka trafikinkomsterna, derest de enskilda jernvägarne skola i någon mån kunna reda sig.

Man bör också taga en annan sak i betraktande, nemligen att statens jernvägar byggas till viss del med skattemedel, och då synes det mig icke rättvist, att de delar af vårt land, som speciellt genomlöpas af statens jernvägar, skola hafva större fördel än andra delar

Om nedsättning i fallande skala af statsbanefrakterna å landtmannaprodukter
m. m.

(Forts.)

Om nedsätt-
ning i ful-
lande skala
af statsbane-
frakterna å
landtmanna-
produkter
m. m.
(Forts.)

af landet, som icke lyckats få statsbanor. Derfor tror jag det icke lämpligt att göra några nedsättningar i större skala med hänsyn dels till de enskilda jernvägarnes ställning och dels till de rättmätiga fordringarna af andra landsdelar, som icke hafva statsbanor. Jag tror således, att man bör vara försiktig och äfven tänka derpå, att statens jernvägar böra bära sig själfva med sina egna trafikinkomster. Men skall man gå till väga såsom utskottet antydt i sin motivering, är det ej att tänka derpå.

Jag skall, såsom jag nämnde, icke göra något yrkande.

Herr Boëthius: Herr grefve och talman! Jag skall i egenskap af utskottets ordförande be att få redogöra för de skäl, som förmått utskottet att låta detta yrkande komma fram till kammaren.

Först och främst ber jag då att få vända mig mot den talare, som öppnade debatten och med mycken skärpa anmärkte, att utskottet ville gynna endast modernäringen, men icke industrien i allmänhet. Jag vill då erinra om att ett tillfälligt utskott är bundet vid den motion, som är framlagd, och att motionen i fråga handlar endast om sådana produkter, som produceras af jordbruket eller som användas för jordbruket. Således kunde utskottet icke i sin kläm sysselsätta sig med annat. Men om man läser utskottets motivering, finner man till fullo, att utskottet intresserat sig för en nedsättning af frakten äfven med afseende på industrien. Utskottet har nemligen tillstyrkt herr Bergendahls motion just på den grund, att utskottet ansett en sådan *allmän* nedsättning vara önskvärd, och hvad mig personligen angår, tillåter jag mig säga, att min positiva del i detta utskottets betänkande förnämligast varit, att jag yrkat att utskottet skulle uttala sig med hänsyn till en sådan allmän nedsättning. Nu är det visserligen sant, att utskottet blott föreslagit en nedsättning i fråga om landtmannaprodukter, men det är också klart, att kommer en sådan till stånd, drager den med sig en nedsättning äfven för industrialster. Maskiner kunna t. ex. användas för jordbruket. Icke kan det då komma i fråga att blott nedsätta frakten för de maskiner, som köpas af *jordbrukare*, utan då måste det blifva en *allmän* nedsättning af frakterna på maskiner. Kommer således en sådan reform till stånd, innebär det en allmän nedsättning af taxorna för godstrafiken. Om den ärade talare, som först yttrade sig, hedrat det utskott, i hvilket han är suppleant — det är just detta — med sin närvaro, skulle det kunnat hända, att hans åsigter gjort sig gällande. Då det är för suppleanter tillåtet att deltaga i diskussionen, skulle säkerligen den stora sakkännedom och det upplysta omdöme, som han visat i debatten här i kammaren, utöfvat inflytande, och då hade kanske icke utskottet kommit med sådana dumheter, som han anser utskottets betänkande innehålla. Jag beklagar således på det lifligaste, att vi inom utskottet icke hade att glädja oss åt herr Ahrenbergs upplysta råd.

Man har emellertid bestridt önskvärheten af en sådan allmän nedsättning från två synpunkter: först med afseende på statens inkomster af sina jernvägar; och så ur synpunkten af de enskilda jernvägarnes intressen. Hvad angår statens inkomster af sina jern-

vägar, måste jag för min del hafva, att statens jernvägar verkligen icke äro till för att gifva en stor utdelning, utan för att upphjelpa landets näringslif. Vidare är det min öfvertygelse, att en nedsättning af frakttaxorna skulle framkalla en mycket lifligare transport på dessa jernvägar. Jag tror verkligen, fastän icke den ärade vice talmannen ville medgifva det, att det kommer i viss mån att gå här, såsom det gått med postverket, eller att genom billigare frakter frekvensen kommer att ökas. Det synes mig alldeles klart, att, då tågen på våra statsbanor i allt fall måste gå, det vore en stor fördel för staten, om de ginge fullastade äfven med nedsatta taxor mot att gå mer eller mindre tomma, och det synes mig, att, när vi hafva fraktvagnar, det vore en fördel för staten, om dessa kunde gå på långa afstånd fullastade. Det vore väl underligt, om den förbindelse, som visar sig på alla andra områden mellan billigare afgifter och en lifligare trafik, icke skulle göra sig gällande äfven med afseende på jernvägarne. Med afseende på persontrafiken har detta redan visat sig på många håll. Jag erinrar om de resultat, som zontrafiken lemna, der den blifvit använd. Skulle det nu gå så, att en billigare taxa medförde en verklig vinst, synes mig dermed äfven den andra anmärkningen vara vederlagd; ty om det är en vinst för statsbanorna att hafva billigare frakter, måste det också vara en vinst för de enskilda jernvägarne, och då är det väl gifvet, att de, långt ifrån att undertryckas, snarare vinna genom att ingå i samtrafik med statsbanorna. Men för öfrigt, då det gäller ett stort och nationelt mål — att höja våra näringar — få icke de enskilda banorna vara en hämsko på landets utveckling. Och att en sådan nedsättning af frakter skulle verka välgörande, ja, rent af är en lifsfråga för vårt land, det synes mig åtminstone ganska klart. Måste det icke vara en fördel för våra jordbrukare, som bo långt ifrån de stora centra, att kunna för något så när billiga pris ditföra sina varor. Måste det icke vara en stor fördel för städernas invånare att få ökad tillförsel, och är det icke ett lifsvilkor i all synnerhet för Norrland, att denna landsdel sättes i en lifligare förbindelse med södra Sverige. Med rätta klaga norrländingarne öfver, att de lida under det nuvarande systemet, men här vore ett sätt att bringa Norrland hjälp genom billigare frakter. Hvad är det som vållar t. ex. de höga spanmålsprisen i Norrland, om icke det att spanmålen måste ditföras utslutande sjoledes? Följden deraf blir, att, när vintern kommer och sjöfarten är slut, norrländingarna blifva helt och hållet beroende af sina handlande och de förråd, dessa intagit. Men vore jernvägsfrakterna här billigare, skulle en konkurrens kunna ega rum äfven under vintern, och då skulle de höga pris, som nu drabba Norrland, utjemnas. Det skulle förvåna mig, om Norrlands representanter icke skulle hafva öppen blick för, hvad detta skulle innebära. Jag vill i detta fall hänvisa till hvad herr Walter anförde, då det var fråga om jernvägarne administration, dervid han påpekade just de svårigheter, som Norrland hade att kämpa med på grund af de öfverdrifvet höga taxorna.

Jag vill vidare framhålla, att utskottet icke bestämt, huru långt denna nedsättning skall gå. Dermed förfaller i viss mån anmärknin-

Om nedsättning i fallande skulda af statsbanefrakterna å landtmannaprodukter m. m.
(Forts.)

Om nedsättning i fallande skala af statsbane-frakterna å landtmannaprodukt
m. m.
 (Forts.)

gen mot utskottets motivering. Utskottet har icke kunnat klargöra den saken, huru stor nedsättningen skall blifva. Utskottet har endast föreslagit, att Riksdagen skall hemställa till Kongl. Maj:t att undersöka, till huru stort belopp en sådan nedsättning må kunna bestämmas. Riksdagen skulle uttala sig endast för *önskvärdheten* af sådan nedsättning, och att denna måtte ske efter fallande skala. Det synes mig vara alldeles klart, att en fallande skala är den rätta; ty är ett tåg lastadt, ökas icke kostnaden proportionsvis för tåget med afståndet eller längden af den sträcka, som tåget har att passera. När nu dessa åsikter framhöllos inom utskottet, ansåg detta sig icke berättigadt att undertrycka dem, utan fann det vara sin pligt att låta dessa åsikter få komma inför denna kammare, som till största delen representerar landets näringar, på det att kammaren själf måtte få bedöma, huru vida den vill vara med om en sådan nedsättning eller icke. Detta har utskottet ansett. Detta är orsaken, hvarför utskottet framlagt saken. Anser nu denna kammare, att det nuvarande systemet är godt, att ingen nedsättning bör komma i fråga, då må det vara kammarens ensak, då må det vara den stora mängds ensak, som inom denna kammare representerar våra näringar. Utskottet kan trösta sig. Utskottet har emellertid gjort sin pligt, enligt dess uppfattning, då det låtit kammaren själf få döma i saken.

För min del skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Boëthius instämde herrar *Alsterlund*, *Schöden* och *Styrlander*.

Herr Jansson i Krakerud: Jag har begärt ordet hufvudsakligen med anledning af hvad som yttrades af talaren på göteborgsbanken. Han tycktes gå ut från den synpunkten, att, om man finge frakterna nedsatta för landtmannaprodukt samt artiklar, som för jordbruket användas, detta skulle lända endast landtbruket till godo. Jag skall be att få uttala en annan åsigt, nemligen att, om man nedsätter frakterna för landtmannaprodukt, detta enligt min mening icke länder hufvudsakligast jordbruket till godo, utan, så vidt jag kan fatta, alla konsumenter inom hela vårt land. Ty det är för mig åtminstone alldeles klart, att, om man får billiga frakter på landtmannaprodukt, landtmännen ej kunna hålla prisen på dem uppe. Det skall nemligen göra sig gällande för stor konkurrens, för att prisen skola kunna fortfarande vara desamma. Det skulle i så fall komma in till städerna så mycket förnödenheter, att prisen komme att sjunka, och detta skulle väl blifva till nytta för alla, som konsumera sådana produkter, hvilket väl de flesta torde göra.

Herr vice talmannen nämnde om postportot och uppdrog en liten jämförelse mellan postportot och jernvägsfrakterna för landtmannaprodukt. Ja, det kan man göra. Men jag skall be att få fästa uppmärksamheten uppå, att denna jämförelse haltar betydligt. Om jag får ett bref befordradt ett öre billigare, skriver jag väl ändå i de flesta fall icke flera bref, än jag behöfver. Men så är det väl icke med landtmannaprodukt, synnerligast icke med gödningsämnen,

som behöfvas för att uppdrifva jordbruket. Vi vermländska jordbrukare köpa vår kalk i Nerike. Om vi kunna betinga oss en vagnslast kalk för 50 kronor der, kostar den, då den kommer fram till sin bestämelseort, 105 kronor. Då kan man förstå, att vi måste hafva ganska mycket betaldt för de produkter, vi åstadkomma med användande af detta gödningsämne, för att vi skola kunna köpa sådant i önskvärd myckenhet. Finge man billigare fraktkostnader, skulle man kunna beställa mera kalk, mera gödningsämnen för jorden. Statsbanorna skulle få större frakter med anledning deraf, och jordbruket skulle gifva större afkastning. Och detta skulle, så vidt jag kan fatta, lända hela nationen till fördel. Ja, jag går så långt, att jag påstår, att, om vi hade billigare frakter för gödningsämnen i några år, de tullar, som äro åsatta, skulle hafva mycket liten betydelse. Ty vårt land skulle då kunna åstadkomma så mycket brödsäd vi behöfva. Orsaken, hvarför vi ej göra det nu, är, att vi få betala så dyr frakt för gödningsämnen, att sådana ej med fördel kunna köpas och fraktas i tillräcklig myckenhet. Då man icke kan taga ut kostnaden derfor ur jordbrukets alster, går jordbruket med förlust. Sålunda kan jag våga det påståendet, att staten i första hand skulle få mera frakt och konsumenterna i andra hand billigare varor, om fraktkostnaderna nedsattes. Följaktligen kan jag icke finna, att det skulle blifva större vinst för jordbrukarne än för deras afnämare öfver hela landet. Och statsverket skulle få måhända lika stora inkomster som nu, derigenom att statsbanorna finge mera att frakta. Är det verkligen fördel att hafva stora kalkberg i Nerike och en fattig jord i Vermland, som behöfver denna kalk, men hålla frakterna så dyra, att man ej kan få kalken dit, der den behöfves? Skulle det ej blifva till stor fördel för hela nationen, om man gjorde sig nytta af detta mineral, som finnes i riklig mängd och som kan användas till jordbrukets befrämjande?

Jag kommer således att be att få på de grunder jag anført yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gör det så mycket hellre, som jag icke alls tror på, att en blifvande nedsättning kommer att hafva mycken betydelse; ty om jag lemnar kongl. jernvägsstyrelsen rätt, kommer den icke att sänka fraktafgifterna så mycket, att man behöfver befara, att statsbanorna göra någon förlust.

Herr Bergendahl: Det är med anledning af herr vice talmanens anförande, som jag nu begärt ordet. Han nämnde, att man skulle hafva uttalat sig för nedsättning med 50 procent. I petitionen står det *vid pass* 50 procent. Emellertid har jag af flera skäl icke ansett mig, huru önskvärdt det än skulle hafva varit, böra såsom motionär framhålla 50 procent, utan jag har allenast velat framhålla önskvärdheten af en större nedsättning i de nuvarande jernvägstaxorna, än kongl. jernvägsstyrelsen föreslagit, hvilken nedsättning i afseende å jordbruksprodukter i allmänhet icke belöper sig till mer än cirka 9 procent. Enligt mitt förmenande borde kongl. jernvägsstyrelsen verka för frakternas nedsättning med mer än 9 procent, eftersom den anser förhållandena kräfvat och, för taxornas sänkande undan för undan, allt efter som den finner sådant kunna ske. För

Om nedsättning i fallande skala af statsbanefrakterna å landtmannaprodukter m. m.
(Forts.)

*Om nedsätt-
ning i fal-
lande skala
af statsbane-
frakterna å
landtmanna-
produkter
m. m.
(Forts.)*

öfrigt skall jag be att få påpeka, hvad kongl. jernvägsstyrelsen i den af mig nyss omnämnda skrifvelsen vidare yttrat. Sedan styrelsen nämnt, att undantagsfrakter för en del gods fortfarande borde lemnas, säger kongl. jernvägsstyrelsen: »Under sådant förhållande, samt då derjemte inträffadt prisfall på en del mer betydande transportföremål gör det för jernvägarne med hänsyn till deras egen fördel nödvändigt, att lindringar i fraktförhållandena trafikanterna beredas, har, efter det med anledning af Kongl. Maj:ts befallning i remiss å ingifna underdåniga petitioner om fraktnedsättning utredning egt rum angående transportförhållandena rörande vissa viktigare godsslag, styrelsen kommit till den åsigten, att tiden nu är inne för en ändring i vissa delar af gällande godsklassifikation». Således har kongl. jernvägsstyrelsen i denna sin skrifvelse påpekat nödvändigheten, till följd af de fallande prisen å världsmarknaden, att lättnader beredas i vägsfrakterna. Jag har för min del icke yrkat på en 50 procent nedsättning, men jag yrkar, att man må i skrifvelse till Kongl. Maj:t påpeka, att jernvägsstyrelsen bör åvägabringa en större nedsättning än 9 procent. En 9 procent nedsättning i frakterna för landtmanna-produkter är en nedsättning, som är allt för ringa för att kunna göra någon effektiv verkan, för att kunna medföra såväl höjning i landets näringar som tillväxt af jernvägarnes inkomster.

Dessutom ber jag att få i korthet påpeka, huru de danska jernvägstaxorna artat sig. Till dem har ju utskottet hänvisat i sitt betänkande. När den nuvarande svenska frakten för t. ex. rotfrukter är 14 kronor 30 öre för 600 kilometer, är den danska för samma varuslag och väglängd 9 kronor 10 öre. Det är väl inga 50 procent, som utskottet här påyrkat eller tänkt sig, att jernvägsstyrelsen skulle komma till. Så är det ock i afseende på åtskilliga andra produkter, som i danska frakttaxorna åberopas. De gå der visst icke 50 procent under de svenska. Till 50 procent af de nuvarande tror jag, att frakterna en gång kunna komma här i landet. Men det är icke det, som utskottet påyrkat, utan utskottet anser önskvärdt, att Riksdagen bör hos Kongl. Maj:t anhålla om en *större* nedsättning än 9 procent.

Herr Waldenström: Äfven jag tror, att det skulle vara till stor nytta för landets näringslif, om jernvägsfrakterna kunde i mera väsentlig mån nedsättas. Jag tror icke heller, att det skulle skada våra jernvägar eller medföra någon egentlig rubbning i deras finanser. Vi hafva ju erfarenhet från andra områden. Man har redan påpekat de upprepade nedsättningar, som skett i priset för befordran af postförsändelser. Ännu aldrig har man sett, att postverket förlorat något derpå. Jag vet ej, om jag missminner mig, men just nu kommer det för mig en reminiscens, att, då Riksdagen hade beslutit nedsättning af telegramportot från 1 krona till 50 öre, telegrafstyrelsens dåvarande chef, som satt sig deremot, yrkade att få ett kreditiv på 100,000 kronor för att möta de telegrafverkets förluster, som han med all bestämdhet motsåg såsom en följd af Riksdagens beslut. Han fick det. Men så vidt jag vet, behöfde han aldrig lyfta ett enda öre deraf.

Att våra jernvägsfrakter äro allt för dyra, kan man finna af en jemförelse med främmande länders jernvägsfrakter. Detta är också i utskottets betänkande framhållet, såsom man kan finna af de tabeller, som äro utskottets betänkande bifogade.

Man har ofta klagat öfver, att våra större qvarnegare icke toge sin spanmål från vårt eget jordbruk, utan från främmande länder. Detta är dock alls icke så underligt, då man tänker på, huru frakterna ställa sig.

Jag har en bekant i Gefle, som är qvarnegare. Han köpte för omkring ett eller två år sedan 100 säckar säd från en landtbrukare i Upland. Hvarje säck kostade 1 krona 10 öre i frakt. Ungefär samtidigt fick han en last spanmål från Odessa, och då kostade hvarje säck blott 1 krona i frakt, således 10 öre mindre än frakten från en jernvägsstation i Upland. Det är orimligt att låta sådant fortfara utan att göra allvarliga försök att få rättelse till stånd.

Jag har en annan bekant i Gefle, som under många år handlat med symaskiner både från Husqvarna och från en fabrikant Dürkop i mellersta Tyskland. Under det att frakten för Dürkops maskiner, hvilka först gingo på jernväg till Lübeck, der omlastades och sedan med ångbåt fördes till Gefle, uppgick till 2 kronor stycket, kunde han icke få någon symaskin från Husqvarna på statsbanorna för mindre frakt än 3 kronor, och följaktligen blef det nästan omöjligt för honom att uppehålla Husqvarnas symaskiner i marknaden gent emot konkurrensen från Tyskland.

En riksdagsman från Vesterbotten eller rättare en hans granne talade nyss om för mig, att då han for hem i påskas, köpte han med sig från Stockholm sex säckar ärter. För dem fick han betala mellan 25 och 26 kronor i frakt.

De dyra frakterna göra, att köpmännen i norra Sverige äro tvungna att på hösten, medan sjöfarten är öppen, förse sig med, hvad de behöfva för vintern. Detta åter vållar ränteförlust, hvilken måste läggas på varan, hvarigenom varan fördyras öfver hvad som behöfligt vore, i fall de under vintern kunde för rimligt pris få sina förnödenheter på jernvägarne från sydligare orter. De höga frakterna hos oss vålla äfven, att jernvägsstyrelsen gång efter annan måste bevilja undantagsfrakter. Dessa undantagsfrakter bevisa, att jernvägarne kunna utan förlust föra varor för billigare pris, än de regelmässigt göra, men å andra sidan medgifvas dessa undantagsfrakter endast åt större lastafsändare. Följden deraf blir, att de större lastafsändarne få fördelar, som vålla de mindre lastafsändarne förluster och svårigheter, medan man väl borde kunna vänta, att jernvägarne skulle vara till för att lika mycket hjälpa de mindre näringsidkarne som de större, och icke för att gifva de mindre alldeles till spillo i konkurrensen med de större.

För min del skall jag således, herr talman, icke tveka att yrka bifall till utskottets betänkande.

Häruti instämde herrar *Vahlin, Anderson* i Hasselbol, *Nordin* i Hammerdahl, *Eriksson* i Bäck, *Natt och Dag, Göthberg, Andersson* i Lysvik, *Dahlstedt, Nordin* i Sättna, *Lundström* och *Mustaparta*.

Om nedsättning i fallande skala af statsbane-frakterna å landtmanna-produkter m. m.
(Forts.)

Om nedsätt-
ning i fall-
lande skala
af statsbane-
frakterna å
landtmanna-
produkter
m. m.
(Forts.)

Herr Lasse Jönsson yttrade: Jag tror deremot, mine herrar, att vi böra vara mycket varsamma, innan vi fatta ett sådant beslut, som här ifrågasatts. Jag kan icke neka till att det förefaller litet motbjudande, att, därför att vi jordbrukare i denna kammare hafva majoritet, vi skola begagna oss af tillfället att nu aflåta en sådan här skrifvelse om fraktnedsättning för jordbruksprodukter och sådana artiklar, som för jordbruket användas. Skall en sådan skrifvelse aflåtas, bör den erhålla en annan redaktion och icke vara så ensidigt affattad, att nedsättningen skulle gälla blott jordbruksprodukter och artiklar, som för jordbruket användas, ty detta anser jag i högsta grad olämpligt.

1887 och 1888, då jag hade den äran att sitta i en jernvägs-taxeringskomité, hade jernvägsstyrelsen gifvit efter för påtryckningar af en opinion, som rådt en längre tid, och företagit åtskilliga fraktnedsättningar, men jag minnes, att vi inom komitén vid närmare granskning af dessa nedsättningar funno, att jernvägen icke kunde bära dem.

Nu har man åberopat exempel från Danmark, men det kan jag säga, att vi aldrig kunna tänka oss att här få lika låga jernvägsfrakter som der, ty Danmarks jernvägar beröra blott tätt befolkade trakter och hafva en stor genomgående trafik. Vi deremot hafva utsträckt vårt jernvägsnät till äfven mindre bebodda orter för att gagna dessa trakter och utan beräkning att de skulle genast lemna så stora inkomster, men vi få dock tänka på att detta icke går an på längden, utan att vi måste se till, huru dessa jernvägar skola kunna betala sig. Här har visserligen för några dagar sedan från statsrådsbänken upplysts, att jernvägarna nu kunna betala sina räntor, men vi få icke stanna vid detta, utan måste tänka på, att jernbanorna få sjelfva söka att amortera något af det kapital, som i dem är nedlagdt, så att vi icke alltid behöfva låna penningar till denna amortering.

För öfrigt är det ju icke längre sedan än 1888 som en allmän revision verkställdes, då man tog hänsyn till alla förhållanden och vidtog en del fraktnedsättningar samt införde fallande taxor. Derför, om någon skrifvelse skall beslutas, så bör den omfatta *alla* föremål och icke endast jordbruksprodukter och artiklar, som begagnas för jordbruket. Jag kan således icke vara med om den nu föreslagna skrifvelsen, utan yrkar afslag å utskottets hemställan.

I detta yrkande instämde herrar *Themptander*, *John Olsson*, *Wavrinsky*, *Gustaf Ericsson* och *Jakob Erikson*, båda från Stockholm, *Danielson*, *Mallmin*, *Pehrsson* i Norrsund, *Svensson* i Karlskrona, *Larsson* i Berga och *Hammarström*.

Herr Ivar Månsson: Herr talman! Jag tror, att man i denna fråga har att taga hänsyn till många andra saker än jordbruksprodukter. Den talare, som nyss yrkade bifall till utskottets förslag, framdrog sjelf ett exempel om symaskiner, hvilket just vittnar om, att det fins ofantligt många andra saker än jordbruksprodukter, som man måste taga hänsyn till vid en sådan frakttreglering, som här

ifrågasatts. Vi behöfva blott se på frakterna för stenkol och trävaror för att finna, att en reglering är lika nödvändig för en mängd andra varor som för jordbruksprodukterna. Derför tycker jag, att det skulle, om jag så får säga, se konstigt och besynnerligt ut att nu framhålla, att jordbrukets alster skulle vara framför andra i särskildt behof af en fraktnedsättning. Det må ju vara att det är så i vissa fall, men jag tror icke, att man kan säga det såsom en allmän regel. Det synes mig emellertid, att vi här äro representanter för hela svenska folket och för alla svenska näringar, och det förefaller mig därför något motbjudande att nu aflåta till Kongl. Maj:t en skrifvelse så ensidig som den här föreslagna. Jag tycker väl, att utskottet gerna kunnat motivera såsom det gjort, men att utskottet, då det nu icke kunnat framhålla alla omständigheter i frågan och alla näringars behof, icke bort framkomma med detta förslag, ty om det blir Andra Kammarens beslut, så är det ju alldeles uppenbart, att man velat framhålla, att det är uteslutande jordbrukets alster, som äro i behof af dessa fraktnedsättningar. Då jag emellertid har den uppfattningen, att så icke är förhållandet, utan att äfven andra varor kunna vara i lika stort behof deraf, så synes det mig, att man icke bör aflåta någon sådan skrifvelse, och det är därför, herr talman, som jag ber att få förena mig med dem, som yrkat afslag å det nu framlagda skrifvelseförslaget.

Om nedsättning i fallande skala af statsbanefrakterna å landtmannanprodukter m. m.
(Forts.)

Med herr Ivar Månsson förenade sig herrar *Petersson* i Brystorp, *Ericsson* i Väsby, *Hammar skjöld*, *Ekströmer* och *Dahn*.

Herr Dieden anförde: Herr talman! Det var endast de många instämmandena i herr Waldenströms anförande, som föranledde mig att begära ordet. Då han använde åtskilliga siffror, så förmodar jag, att det var dessa, som framkallade instämmandena, men jag undrar, om icke dessa siffror behöfva korrigeras något. Herr Waldenström sade, att frakten för 100 säckar spanmål eller således en full vagnslast från en station i Upland till Gefle gick till en krona 10 öre per 100 kilogram. Jag har dock sjelf utbetalt frakt för åtskilliga hafrepartier från Örebro, hvilka skulle levereras till kronprinsens husarregemente i Malmö, och därför så vidt jag minnes fått betala i frakt föga mer än en krona per 100 kilogram. Jag kan icke gerna tänka mig annat, än att frakten från Örebro till Malmö skulle vara betydligt högre än från en station i Upland till Gefle, och därför är det icke sannolikt, att frakten för en hel vagnslast mellan sistnämnda orter skulle kunna uppgå till en krona 10 öre per 100 kilogram, hvaremot det är naturligt, att frakten för några få säckar blir högre per 100 kilogram än för hel vagnslast. Då man emellertid tänker sig, att statens jernvägar forsla hafre i hela vagnslaster den 478 kilometer långa vägen från Örebro till Malmö för ungefär en krona per 100 kilogram, så har man icke något att beklaga sig öfver och ingen anledning att yrka nedsättning deri.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Ahrenberg: Jag skall blott be att få säga några ord till

Om nedsätt-
ning i fal-
lande skala
af statsbane-
frakterna å
landtmanna-
produkter
m. m.

(Forts.)

svar på hvad en talare yttrat, sedan jag hade den olyckan att öppna debatten.

En talare på skaraborgsbänken har nemligen, för att vederlägga mitt yrkande, att det icke vore troligt, att man kunde göra fraktnedsättningar så der lätt efter behag och ändå få lika stora inkomster, påvisat hvad jag lika väl som han erkänner såsom ett faktum, nemligen att Gellivara-banan genom fraktnedsättning fått en väsentligen ökad trafik. Men jag ber den talaren och många andra med honom att lägga märke till, att det nu är fråga blott om landtmanna-produkter och artiklar, som för jordbruket användas. Tror den ärade talaren på skaraborgsbänken, att det är lika lätt att femdubbla Sveriges landtmannaprodukter som det är att femdubbla brytningen af Gellivara-malm, så har den ärade talaren rätt, men eljest icke.

Från upsalabänken har jag från min ärade vän, utskottets ordförande, fått en liten admonition för att jag i utskottet lyst med min frånvaro. Men hade jag varit der, så hade der icke funnits plats för mig, ty utskottet består af 9 ledamöter och 5 suppleanter, af hvilka jag är den *siste*. Jag hade därför, äfven om jag varit närvarande, icke blifvit i tillfälle att *reservera mig* mot hvad som der förekommit.

Herr Bergendahl: Den siste ärade talaren nämnde Gellivara-banan, nemligen med afseende å malmbrytningen, och uttalade som sin åsigt, att det vore en orimlighet att framhålla förhållandet med denna bana såsom bevis för möjligheten af dylika fraktnedsättningar. Jag frågar då: finnes det icke jern på många andra ställen i Sverige utom i Gellivara?

Det har också sagts, af en talare å kristianstadsbänken, att jernvägsstyrelsen förut gjort åtskilliga fraktnedsättningar, men att talaren 1887—1888 var ledamot af en jernvägstaxekomité, som vid närmare granskning af dessa nedsättningar fann, att statsbanorna icke kunde bära dem. Ja, men icke desto mindre gjordes år 1890 en ganska betydlig nedsättning i jernvägstaxorna; och detta oakadt har, som jag nyss nämnde, styrelsen för statens jernvägar funnit tiden vara inne för att göra ytterligare fraktnedsättningar, och för min del finner jag dem böra göras ännu större, än jernvägsstyrelsen föreslagit.

Herr Jonsson i Hof: Det må vara, att motionären i frågan anser, att den nedsättning i frakt, som af jernvägsstyrelsen är under förslag, icke är lämplig eller tillräcklig. Men om man skall välja mellan motionärens auktoritet i fråga om att bedöma hvad som är lämpligt i det här föreliggande fallet eller jernvägsstyrelsens, så får jag säga, att då håller jag mig till jernvägsstyrelsen. Det är, mine herrar, lätt att uttala fraser om att genom en eller annan fraktnedsättning man skall kunna transportera varor från Skåne till Lapp-land och ändra produktionsvilkoren i landet i skilda riktningar. Men jag tror, att, om herrarne vilja söka praktisera dessa teorier, det knappast lärer komma att gå bra. Det är icke så lätt, som herrarne förmena, att göra upp trafiktaxor, så att å ena sidan alla billiga anspråk på låga frakter blifva tillgodosedda och å andra sidan jern-

vägarne icke blifva precis såsom landsvägar, utan komma att gifva någon afkastning i statens hand.

Det förefaller mig egendomligt, att man särskildt här skall begära en nedsättning i frakten för produkter, hörande till ett visst yrke, och att motionären beklagar sig öfver, att icke utskottet hade tillfälle att gå utöfver hvad som i motionsform förelåg. Men då han sjelf var motionär, så fans det ju intet hinder för honom att taga frågan ur allmän synpunkt, så att det försvaret gäller icke för honom.

Jag skall äfven be att få fästa uppmärksamheten uppå, hvart det leder, att Riksdagen å ena sidan är mycket ifrig i att köpa in jernbanor för statens räkning, och å andra sidan vill bestämma fraktsatserna så, att det slutligen jemt och nått går i hop att trafikera banan. Kan det vara klokt och riktigt att behandla saken på detta sätt?

Jag tror för min del, att kammaren gör klokast i att sofva på denna sak till nästa år, och jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Eriksson* i Elgered, *Truedsson*, *Göransson*, *Ollas A. Ericsson*, *Jansson* i Taberg och *Ola Bosson Olsson*.

Vidare yttrade:

Herr Olsson i Kyrkebol: Jag skall endast be att få instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr Waldenström: Med anledning af hvad en ärad talare der nere sade, skall jag be att få nämna, att de upplysningar, jag hade att meddela, blifvit mig gifna af den qvarnegare, som jag åsyftade. Den spanmålen, som han talade om, var hemtad å en station vid Rimbo-banan, hvilket torde förklara, att den blef litet dyrare, än om den gått hela vägen på statsbanorna. Jag talade också om frakten på våra jernvägar i allmänhet och icke endast om frakterna å våra statsbanor.

Naturligtvis är det vanskligt att säga, i hvad mån inkomsterna ökas, om fraktkostnaderna nedsätts, och jag undrar icke på, att somliga hafva större förtroende till jernvägsstyrelsen i denna del än till de omdömen, som uttalats af näringsidkare. Emellertid visar erfarenheten, att våra förvaltande embetsverk icke gerna sjelfmant vidtaga några reformer utan att erhålla påstötningar af allmänheten genom Riksdagen. Jag kan därför icke vara alldeles säker på, att herr Olof Jonsson i Hof har rätt; och när jag jemför fraktförhållandena hos oss med dem i Danmark och Tyskland, så tror jag för min del, att både jernbanorna och landet skulle fara väl af, att det blefve en allmän och mer väsentlig nedsättning i jernvägsfrakterna, och att de allmänna fraktsatserna icke hölles så höga, att man blefve tvungen att gång efter annan medgifva undantagsfrakter.

Om nedsättning i fallande skala af statsbane-frakterna å landtmanna-produkter m. m.
(Forts.)

Om nedsätt-
ning i fal-
lande skala
af statsbane-
frakterna å
afton rädda »vår ära» i denna kammare.
landtmanna-
produkter
m. m.
(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Egentligen har jag begärt ordet för att till alla delar instämma i herr Lasse Jönssons yttrande, och jag gör det särskildt därför, att han var den förste, som hade mod att i frakterna å afton rädda »vår ära» i denna kammare.

Hvad herr Waldenströms yttrande beträffar, så vill jag blott erinra derom, att han bland andra motiv för sitt yrkande om bifall till utskottets betänkande anförde, att frakten å symaskiner vore så hög, att man nödgades handla med utländska symaskiner i stället för svenska. Nog har väl herr Waldenström med sitt goda hufvud reda på, att icke symaskiner höra till landtmannaprodukter. Och detta borde för honom vara en särskild anledning att yrka afslag å utskottets hemställan, på det att vi måtte få fram en skriftelse till Kongl. Maj:t med begäran om en fraktnedsättning i allmänhet.

Hvad beträffar utskottets ordförandes motivering för sitt yrkande om bifall till utskottets förslag, så nämnde han bland annat, att det tillfälliga utskottet varit bundet vid motionen. Det kan väl vara sant, men jag tror dock icke, att utskottet kan vara bundet vid att tillstyrka hvarje motion, äfven om den går i en riktning, som utskottet icke kan gilla. Det torde väl vara så, att utskottets ärade oroförande har ansett, att motionen gick i en riktning, som han gillade, och att vi följaktligen icke skulle få någon utredning angående jernvägsfrakter i allmänhet.

Jag kan icke heller på de grunder, som herr Jansson i Krakerud anført, yrka bifall till utskottets förslag. Han gjorde det därför, sade han, att han icke trodde, att det skulle hafva någon synnerlig betydelse.

Jag skall deremot tillåta mig att yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Min ärade vän på göteborgsbanken sade, att han såsom den siste suppleanten nog icke varit i tillfälle att reservera sig mot utskottets hemställan, äfven om han der varit närvarande. Det är möjligt, men det var icke heller det jag framhöll, utan jag framhöll, att han skulle hafva kunnat vara utskottet till gagn med sitt goda omdöme och sin sakkunskap. Förhållandet är, att i vårt tillfälliga utskott — och jag tror äfven i öfriga — suppleanterna hafva rätt att deltaga i diskussionen. Detta beslöts vid första sammanträdet, då i allmänhet utskottets ledamöter och suppleanter voro närvarande.

Hvad själfva hufvudfrågan beträffar, så skall jag be att få tillägga några ord.

Här har framhållits, att det icke skulle vara denna kammare värdigt att blott skriva om nedsättning i frakterna på landtmannaprodukter. Ja, skulle denna skriftelse så uppfattas och leda dertill, att det blott blefve fråga om att bevilja nedsättning i frakter på landtmannaprodukter, då skulle jag vara den förste att motsätta mig densamma. Men af utskottets motivering framgår, att utskottet afsett att åstadkomma en *allmän* fraktnedsättning, och jag är öfvertygad, att, om den föreslagna skrifvelsen kommer till stånd, dess betydelse blir, att vederbörande deraf få anledning att taga jernvägs-

taxorna i allmänhet under ompröfning. I sammanhang härmed ber jag att få besvara hvad en ärad representant på dalabänken yttrade. Utskottet anser sig visst icke skyldigt att tillstyrka hvarje motion som framkommer, men om en motion föreligger, som utskottet anser kunna vara nyttig, så låter det motionen framkomma i den form, som är möjlig, när utskottet är visst på, att äfven i den formen motionen icke skall missuppfattas.

*Om nedsätt-
ning i fal-
lande skala
af statsbane-
frakterna å
landtmanna-
produkter
m. m.*

(Forts.)

Herr Waldenström: Herr Daniel Persson yttrade, att »nog har väl herr Waldenström så godt hufvud, att han förstår, att symaskiner icke höra till landtmannaprodukter». Ja, jag har verkligen så pass godt hufvud, det kan jag upplysa herr Daniel Persson om; men jag skall be att tillika få påpeka, att jag alls icke talade om frakter *på landtmannaprodukter*, utan om jernvägsfrakter *i allmänhet*, och då hör väl frakten för symaskiner dit. Nog har väl herr Daniel Persson så goda öron, att han kunnat höra det, om han velat.

Herr Jansson i Krakerud: Det var med anledning af herr Daniel Perssons yttrande som jag begärde ordet. Jag tycker, att han bredde allt ut sig väl vidlyftigt. Att börja med sade han, att en talare på skånebänken räddat landtbrukarnes ära. Följaktligen skulle de landtbrukare, som yrkat bifall till utskottets förslag, vara ärelösa, och han borde väl kunna erkänna, att det är att gå något långt i en debatt här i Andra Kammaren att komma med sådana påståenden.

Då jag hade ordet, uttalade jag den åsigten och betonade, att jag icke ansåg det vara förenligt med statens ekonomiska intressen att hafva mineralier, som kunna användas bland annat till gödningsämnen, liggande i jorden i den ena trakten af vårt land, men hafva så dyra frakter på dessa mineralier, att de, som sitta i en annan trakt af landet och veta, att de finnas, icke kunna med fördel requirera dem. Nu säger man, att en fraktnedsättning icke skulle vara till nytta ur statsekonomisk synpunkt. Men det är just detta jag tillåter mig påstå. Det synes mig vara temligen klart, att, om fraktkostnaderna blefve billigare och man följaktligen kunde med fördel requirera sådana varor som t. ex. kalk från ställen, der detta gödningsämne förekommer i öfverflöd, till trakter, der det saknas och behöfves, brytningen deraf kunde femfaldigas, och då skulle äfven den ärade talaren på göteborgsbänken kunna gifva mig rätt i påståendet, att jernvägarne skulle få mera fraktgods, än de nu ha, och jordbruket lemnas större afkastning.

Så nämnde herr Daniel Persson, att jag påstått, att det skulle vara betydelselöst att sänka jernvägsfrakterna. Jag har uttalat den mening, att detta vore betydelselöst med hänsyn till storleken af statens inkomster af sina jernvägar, men jag sade icke, att det vore utan betydelse för den enskilde, som skulle draga nytta af de nedsatta frakterna. Jag tror därför, att, då man såsom herr Daniel Persson söker bemöta yttranden, det vore önskvärdt, att man mera samvetsgrant sökte citera dem.

Om nedsätt-
ning i fal-
lande skala
af statsbane-
frakterna å
landtmanna-
produkter
m. m.
(Forts.)

Herr Olsson i Mårdäng: I anledning deraf att utskottet här föreslagit en sådan skrivelse till Kongl. Maj:t, som motionären begärt, skall jag be att få säga några ord.

Jag är icke mot, att en skäligen nedsättning i frakterna å jernvägarne sker, men jag vill icke gå så långt som den ärade motionären, hvilken i detta hänseende synes dela den uppfattning, som en del hushållningssällskap och enskilda landtbrukare i petitioner till Kongl. Maj:t uttalat, eller att en nedsättning af vid pass 50 procent borde ske. Jag anser en så stor nedsättning vara något för mycket begärddt.

Den ärade talare, som i denna fråga inledde debatten, förklarade, att han ansåg utskottets motivering väl svag. Jag ber deremot få säga, att jag anser den väl stark. Det synes mig, som om det för utskottet endast vore ett axiom, att jernvägsfrakterna kunde nedsättas, utan att jernvägarnes trafikinkomster skola minskas. Beträffande utskottets påstående, att en nedsättning i jernvägsfrakterna skulle hafva till följd en ökad produktion, och denna åter skulle medföra ökad godstrafik, samt att jernvägarne i följd deraf genom fraktnedsättningen ej skulle göra någon förlust, ber jag få säga, att jag icke kan vara med om att godkänna en skrivelse till Kongl. Maj:t med en sådan motivering från ett tillfälligt utskott.

Jag vill äfven framhålla en annan sak, som utskottet anser tala för ett bifall till motionen, en sak, som visserligen icke under diskussionen framhållits, men som dock synes mig hafva sin betydelse, såsom förklaring till hvad jag nyss nämnde, då jag sade, att jag ansåg utskottets motivering väl stark. På sid. 3 i utskottsbetänkandet yttrar nemligen utskottet: »Om frakterna på de svenska jernvägarne stälde sig så billiga, att landtbrukaren eller köpmannen under hvarje årstid kunde skicka landtbrukets alster antingen till de stora ångquvarnarne i hamnarne eller till Norrland och bergslagerna, så kunde han derigenom påräkna betydligt större inkomst.» Mine herrar, jag undrar hvad utskottet tänkte, då det skref denna punkt. Ty hvad är det, som är landtbrukets alster? Om jag närmast håller mig till det, som här talats om, nemligen potatis, så tror jag, att herrar qvarnegare betacka sig för sådana alster. Och hvad angår förslaget att skicka alstren till Norrland, så visar det sig, om man kastar en blick på hvad som anföres på sid. 10 och 11 i betänkandet, hvartill kostnaderna härför skulle komma att belöpa sig. Tro herrarne verkligen, att äfven med en fraktnedsättning af 50 procent det skulle vara uträkning att t. ex. skicka spanmål på jernväg från Östergötland, Västergötland, Småland och Skåne till Östersund? Nej, det tror jag ej, att det kan vara i följd af konkurrensen med dem, som sjoledes sända spanmål till de norrländska kuststäderna.

Såsom jag redan nämnt, har utskottet äfven framhållit, att en nedsättning af jernvägsfrakterna skulle öka produktionen. Jag vill i anledning deraf fråga: kan man påräkna, att med den ökade produktionen äfven prisen å alstren skola bibehållas? Jag anser detta omöjligt; och hvad blir i så fall vinsten af en fraktnedsättning?

Det kunde vara mycket mera att säga om detta utskottsbetänkande, men jag vill hoppas, att kammaren på de skäl, som under diskussionen blifvit anförda, skall finna för godt att afslå detsamma.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka afslag.

Herr Bergendahl: Blott ett par ord. Så väl herr Lasse Jönsson som herr Olof Jonsson i Hof och herr Persson i Tällberg hafva påstått, att det skulle vara högst ogrannlaga, om jordbrukarne skulle vara med om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, som uteslutande afsåge ett landtmannaintresse.

Jag ber då att få fråga dessa herrar: voro icke landtbrukarne med, när det gälde att få grundskatterna afskrifna? Då hyste man inga betänkligheter, och jag ser därför icke något skäl för, att man nu skall hysa betänkligheter att gå till Kongl. Maj:t med den föreliggande frågan.

För öfrigt skall jag med anledning af herr Diedens påstående, att han kunde få en säck spanmål fraktad från Malmö till Örebro för 1 krona, be att få säga, att det är alldeles omöjligt, för så vidt han icke betingat sig någon undantagstariff. Men det är ju just sådana, som vi skola söka att komma ifrån.

Herr Jonsson i Hof sade, att han hyste större förtroende till jernvägsstyrelsens auktoritet än till motionärens. Ja, det är ju gifvet, att han så skall göra. Men det tillfälliga utskottets utlåtande, som jag har här i min hand, grundar sig just på officiella, af jernvägstjenstemän underskrifna uppgifter om frakttaxorna. Det är den auktoriteten, utskottet stödt sitt utlåtande på, och icke på motionärens auktoritet. För öfrigt har jag ingenting att tillägga.

Herr Dieden: Jag skall blott med anledning af herr Bergendahls anmärkning be att få säga, att jag aldrig haft något särskildt fraktaftal med jernvägsstyrelsen. Jag har icke sjelf köpt spanmål från Örebro, men jag har utbetalt frakt för hafre, som kommit från Örebro till kronprinsens husarregemente i Malmö, och jag vill påminna mig, att frakten för densamma utgjort ungefär en krona per 100 kilogram.

Medan jag har ordet, skall jag be att mot hvad herr Waldenström sade, att vederbörande icke skulle hafva gjort några andra fraktnedsättningar än de, till hvilka trafikanterna tvingat dem, få fästa uppmärksamheten på, att vederbörande ingått en samtrafik med de enskilda banorna och att, enligt hvad fullt sakkunnig man upplyst mig, denna samtrafik förminskat statsbanornas inkomst med cirka 2 millioner kronor om året. Det kan ju vara af intresse för kammaren att få denna upplysning.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som den ifrågasvarande motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering begär-

Om nedsättning i fallande skala af statsbanefrakterna å landtmannaprodukt.
m. m.
(Forts.)

des och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i andra punkten af förevarande utlåtande n:o 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Efter röstsedlarnes uppräknande befans, att 73 ledamöter röstat ja, men 137 nej; i följd hvaraf kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den ifrågavarande motionen.

§ 3.

Föredrogs och bifölls sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 6, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare.

§ 4.

Om förslag till lag angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof m. m.

I ordningen förekom dernäst lagutskottets memorial n:o 44, i anledning af ej mindre återremiss från Andra Kammaren af vissa delar af det i lagutskottets utlåtande n:o 26 framlagda förslag till dels lag angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof, dels ock lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot, samt väckt motion beträffande ändring i vissa paragrafer i förslaget till förstnämnda lag, än äfven kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande samma förslag.

Uti *punkten 1* hemställde utskottet, att Andra Kammaren ville fatta beslut om §§ 2 och 5 i det förslag till lag angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof, om hvars antagande lagutskottet i utlåtande n:o 26 hemställt, och dervid antaga af utskottet i nu föreliggande memorial formulerad lydelse af berörda paragrafer.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Bengtsson i Gullåkra: Då lagutskottets utlåtande n:o 26 med förslag till lag — i anledning af Kongl. Maj:ts proposition — angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof här om dagen behandlades i denna

kammare, återremitterades §§ 2 och 5 af förslaget i syfte att erhålla närmare bestämmelser till skydd för allmänheten mot en allt för långt gående requisitionsifver. Till följd af denna återremiss tog jag mig friheten väcka en motion, i hvilken jag med ledning af den förda diskussionen sökte formulera dessa bestämmelser så, som jag ansåg kammaren önska dem. Lagutskottet har nu kommit tillbaka med nytt förslag till lydelse af de ofvan nämnda paragraferna, innehållande några små ändringar och jemkningar, hvilka dock icke tyckas mig vara af den beskaffenhet, att de kunna anses fullt tillfredsställande. Det har visserligen från utskottets sida blifvit erkänt, att närmare bestämmelser i motionens syfte äro behöfliga; men de ändringar, utskottet föreslagit, äro ingalunda — särskildt hvad § 5 mom. 2 angår — af den betydelse, att jag tror, att man kan vara nöjd med dem.

Om förslag till lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof m. m.

(Forts.)

Hufvudskälet till återremissen af § 5 var ju, att man i mom. 2 önskade få införd en bestämmelse till skydd för allmänheten; så att den icke skulle vara skyldig att ur sina stall och ladugårdar uttaga sina egna kreatur för att bereda plats åt härens. Med anledning häraf har nu utskottet tillagt i andra momentet följande ord: »ej heller de stallrum, som för egna djur erfordras». Jag hade deremot i min motion föreslagit införandet af ett annat uttryck, nemligen: »och ej heller att uttaga eller undanflytta egna kreatur för att lemna rum för härens». Utskottet har visserligen på sätt och vis sökt tillmötesgå den önskan, som uttalats; men derigenom att utskottet en vist håller sig vid ordet *stallrum*, får, enligt min tanke, allmänheten genom det gjorda tillägget dock icke tillräckligt skydd. Man kan icke anse, att ordet *stallrum* nödvändigt betecknar jemväl det för fä-kreaturen nödiga utrymmet i ladugårdar och oxhus, och det är således ingen säkerhet för, att detta ord alltid får en sådan tydning. Hade man deremot använt ordet *stallar*, tror jag det kanske varit tillräckligt.

Det är ju emellertid tydligt och klart, att det icke nu kan tjena något till att orda om denna sak, då tiden för riksdagens sammanvaro är så långt framskriden. Jag skulle dock vara bra frestad att vara lika välvillig mot Första Kammaren, som den varit mot min motion, och begära återremiss; men vid denna sena tidpunkt af riksdagens sammanvaro skall jag icke tillåta mig att göra det, utan vill endast härmed hafva uttalat såsom min mening, att jag icke anser den ändring, lagutskottet vidtagit i mom. 2 af § 5, vara tillräcklig för att åt allmänheten bereda det skydd, som såväl denna kammare genom sin återremiss som jag genom min motion åsyftat.

Vidare yttrades icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Bifölls.

§ 5.

Angående inrättande af en pensionsinrättning för rikets presterskap. Föredrogs vidare Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 27, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inrättande af en pensionsinrättning för rikets presterskap.

I motionen n:o 95 inom Andra Kammaren hade herr O. W. Redelius, med hvilken herr L. Dahlstedt instämt, hemställt, »att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t låta utreda, huru vida tillräckliga medel för en pensionsinrättning åt rikets presterskap kunna åstadkommas utan statsverkets betungande, eller om bidrag af staten är för ändamålet erforderligt, samt derefter till Riksdagen göra den framställning, hvartill omständigheterna kunna föranleda».

Utskottet hemställde emellertid, att motionen ej måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Herr Redelius begärde ordet och yttrade: För den händelse kammaren bifaller det nu föredragna utskottsbetänkandet, så torde jag aldrig mera få tillfälle att uttala mig i fråga om presterskapets pensionering, och det är för att få till protokollet antecknade några ord till svar på de mot min motion rigtade anmärkningar, som jag nu anhållit om ordet.

Den första anmärkningen är, att motionen är »särdeles kortfattad». Ja, det är sant, som uppenbart synes, men den är icke kortare, vill jag påstå, än att den innehåller just så mycket, som behöfves för att besluta om en sådan utredning, som jag begärt. Detta synes mig bekräftas af utskottets skäl här och der i motiveringen. Jag anhåller därför att få följa utskottet äfven då det säger, att eftersom motionen är så kort, så kan den upptagas helt och hållet i betänkandet, och detta vill jag för min del tillämpa så, att eftersom motionen är så kort, så torde kammaren icke förlora tålmodet, om jag vid mitt bemötande af utskottets yttrande följer densamma punkt för punkt och den på det sättet kommer in i protokollet.

Först har jag sagt, att »då prester af ålder och sjukdom blifvit oförmögne att vidare förvalta sina embeten, behöfva de afgå med pension af lika goda skäl, på grund af hvilka statens öfriga tjenstemän erhålla pensioner».

Detta har jag ansett icke erfordra någon utredning eller bevisning, helst som detta en gång, fastän för åtskilliga år sedan, i denna kammare uttalats och vunnit erkännande, nemligen vid 1867 års riksdag, då det yttrades ganska kraftiga ord i samma rigtning som dessa mina ord och för samma sak, hvilket kammaren då godkände.

Det är nemligen icke alldeles riktigt, hvad utskottet säger på sid. 3, att ett afstyrkande af den då föreliggande motionen hufvudsakligen skulle skett af det skäl, att först skulle en förberedande behandling af denna fråga företagas af kyrkomötet. Det hufvudsakligaste

skälet var ett helt annat. Men behöfligheten af ifrågavarande pensionering erkändes.

Jag har vidare sagt, att »detta behof blifvit från skilda håll erkänt och framhållet», och deruti synes mig utskottet hafva instämt, då det på sid. 7 talar om denna del af motiveringen. Men erkännande har skett icke endast i kammaren och af utskottet nu, utan jag ber få nämna, att det äfven skett af kyrkomötet, då detsamma fyra gånger skrifvit till Kongl. Maj:t i ämnet och begärt utredning och förslag. Det har dessutom erkänts af presterskapet genom dess representation i de gamla ständsriksdagarna, då preteståndet vid den sista ständsriksdagen 1865—66 med öfvervägande pluralitet uttalade sig för en sådan pensionering, och det har uttalats, jag ber att få nämna äfven det, af Linköpings stifts presterskap vid ett stiftskonvent 1893.

Det är såldes sant, tors jag påstå, att behofvet blifvit erkänt från skilda håll, men någon åtgärd har dock icke vidtagits, och såsom orsak dertill har jag angifvit en befintlig »obenägenhet för saken», ty det är ju uppenbart, att om det icke funnits någon sådan obenägenhet, så hade saken naturligen kommit till stånd; därför torde icke behöfvas några bevis. Men jag säger i min motion: »sådan obenägenhet för saken, som uttalades i Riksdagens statsutskotts utlåtande och Andra Kammarens diskussion i ämnet under 1870 års riksdag». Deremot säger utskottet, att dessa ord af mig skulle vara origtiga och att den ifrågavarande Riksdagen icke skulle behandlat frågan om pensionering af prester, och att således utskottets betänkande icke skulle hafva eller kunna få den tillämpning, som jag påstått, och ännu mindre diskussionen i kammaren.

För min del tycker jag, att utskottet i stället kunnat säga, att, när statsutskottet uttalat i fråga om pension åt erkebiskop Reuterdaahl, att »pensionering af prester icke bör af Riksdagen medgifvas», så hade motionären Redelius haft goda skäl för den tillämpning, han vill göra gällande, och den i Andra Kammaren förda diskussion tyckes äfven än mera gifva stöd för hans uppfattning derutinnan. Ty jag vädjar till utskottet och kammaren, om det icke är och varit så, att, så ofta detta ärende förekommit inom riksdagen — och det har varit ganska många gånger —, Riksdagen icke velat gå in på pensionering af presterskapet på så sätt, att *statsmedel* skulle dertill användas.

Det är detta, som ligger uti de af mig anförda orden, och det vågar jag vidhålla, att så är förhållandet.

På sid. 9 säger nemligen utskottet, att ett bifall till motionen i fråga skulle göra Riksdagen, så att säga, moraliskt förbunden att ekonomiskt uppbära hela anstalten, åtminstone till väsentligaste delen, och utskottet antager, att Riksdagen knappast är villig att taga det steget.

Det tror jag mig kunna påstå, och det är just det jag velat framhålla, att Riksdagen knappast lär vara benägen att bevilja statsmedel för ändamålet, och därför har jag uttalat min tanke, att nämnda obenägenhet »kunde undanrödjas i synnerhet om en pensionsinrättning kunde åvägbringas utan *statsverkets betungande*, och detta

*Angående
inrättande af
en pensions-
inrättning
för rikets
presterskap.
(Forts.)*

Angående
inrättande af
en pensions-
inrättning
för rikets
presterskap.
(Forts.)

är egentliga skälet, ber jag få tillägga, hvarför jag vågat framkomma med denna motion inför Riksdagen. Hade jag icke haft den uppfattningen, att så kunde ske, som jag sagt, så hade jag icke dristat att framkomma med denna motion, ty jag har aldrig vågat invägga mig i sådan förhoppning, att Riksdagens Andra Kammare skulle blifva benägen att på enskild motionärs framställning — och knappast på regeringens — medgifva pension åt prester med *statsmedel*.

Derutinnan synas således utskottet och jag vara ense, och då förstår jag icke anmärkningen i det hänseendet, och jag bestrider utskottets påstående öfverst på sid. 9, då det tillägger mig ett yttrande, att »bidrag af staten är för ändamålet erforderligt».

Detta har jag *icke* sagt. Men jag har begärt en undersökning, huru vida icke tillräckliga medel kunde finnas utan statsverkets betungande, eller, om det vore erforderligt, att statsmedel skulle medgifvas. Jag har dervid dock trott, att det skulle kunna blifva något af med saken, om utredningen gäfvade vid handen, att det låter sig göra utan statsverkets anlitande; därför skall jag medgifva, att dessa ord mycket väl kunnat uteslutas, och om det hos utskottet varit någon benägenhet för saken, så tror jag, att utskottet hade i så måtto kunnat tillstyrka motionen, att det tillstyrkt en skrifvelse till Kongl. Maj:t med uteslutande af dessa ord eller om bidrag af staten är för ändamålet erforderligt». Då hade ju dessa farhågor för blifvande statsutgifter för ändamålet varit borta; de hade varit afskurna i sjelfva roten.

Hvad beträffar frågan om huru man skall kunna erhålla erforderliga medel, så har jag naturligen ansett mig förbunden att peka åt sådant håll, hvarifrån jag ansett tänkbart att få medel för ändamålet, men naturligen har det icke stått, ej heller står det i min magt, lika litet som utskottet anser, att det stått i dess magt att utreda de ifrågasatta inkomstkällornas betydelse, så att man kunde på den grunda ett bestämdt formuleradt förslag, ty jag vågar påstå, att det är en utredning, som ingen annan än Kongl. Maj:t kan åstadkomma. Derför tror jag, att det icke är riktigt, då utskottet hänvisar saken till presterskapet, såsom det gör midt på sid. 9, då utskottet säger, att »saken befordras bäst, om presterskapet tager densamma i sin hand». Nej, ber jag få säga, presterskapet *kan* icke taga saken i sin hand. Hvad skulle de af utskottets ärade ledamöter, som äro elementarlärare eller skollärare i allmänhet, sagt, om man antydte, att någon pension för dem kan icke komma i fråga, förr än de sjelfva taga saken i sin hand; eller hvilken embetsmannacorps i verlden skulle erhålla pension på det sättet? Det går icke och allra minst, om utskottet skulle hafva rätt uti hvad det säger på sid. 8, att af de inkomstkällor, som jag antydte såsom tänkbara, skulle endast kvarstå såsom något att tala om presterskapets egna bidrag.

Om förlåtelse, mina ärade ledamöter af utskottet! Detta låter nära nog såsom ett hän i mina öron. Så rikt aflönade äro dock icke rikets prester, att de kunna sjelfva åstadkomma en pension, lika litet som man ställer en dylik fordran på någon annan embetsmannacorps, så vidt jag känner.

Jag ber därför att få omnämna — något som jag kanske eljest

icke skulle hafva gjort — hvad mediet af presternas löner är i enlighet med den sista tillgängliga statistiken i frågan. Jag vet icke någon senare än Sveriges officiella statistik för år 1889, hvilken gäller förhållanden sådana som de voro år 1887.

Om jag då sammanlägger alla löner, som der finnas upptagna, och fördelar summan deraf på samtliga prester, så får jag 2,415 kronor. Ty antalet kyrkoherdebeställningar äro 1,352, komministers och kapellpredikanter m. fl. 912 samt extra ordinarie 269. Summa 2,533 och aflöningen i första gruppen 4,761,429 och i andra 1,355,219. Summa 6,116,648. Jag hemställer till kammaren, om det kan anses billigt begärddt, att en tjenstemannacorps med en sådan aflöning som 2,415 kronor för hvar skall pensionera sig. Det kan väl svärigen vara allvarligt menadt, så vidt jag kan finna, utan det är ett sätt att skjuta undan frågan.

Vidare har utskottet dels negligerat och dels undanskjutit allt tal om de öfriga inkomstkällor, hvilka jag tagit mig friheten att uppräknat, och för att icke nu så sent på riksdagen och äfven på aftonen upptaga tiden länge, så skall jag icke vara vidlyftig; men jag kan dock icke underlåta att säga några ord derom. Sedan kyrkomötet skrifvit till Kongl. Maj:t i ämnet och åtminstone två gånger med pluralitet beslutit hemställa om att inkomsten för ett år af hvarje presterlig lägenhet måtte få för presternas pensionering användas, så synes det väl icke vara så otillbörligt, att jag ifrågasätter denna inkomstkälla att för ändamålet användas.

Beträffande den tredje punkten: »behållna afkastningen af de ecklesiastika boställsskogarna utöfver boställshafvarnes andel», så ber jag att få erinra om hvad som yttrades för en tid sedan, då det var fråga om användningen af dessa skogar, att nemligen under de sista åren — det är icke fullt två årtionden sedan skogskassan bildades — har skog sålts för mer än fyra millioner kronor. Så vida icke domänstyrelsen skulle hafva sköfkat skogen, det ingen påstått, utan den skulle räcka för framtiden och lemna en afkastning någorlunda jemnt fördelad på de särskilda åren, så skulle det finnas en tillgång, som icke vore så obetydlig. Ty äfven om man går ut ifrån, att rätt mycket afgår för vård och kontroll och sådant, så skulle man väl under en tjugu, trettio år kunna få åtminstone den förstnämnda summan, fyra millioner kronor, och det vore ett godt tag till hjälp för ändamålet. Och *skogsfonden* synes nu mera icke behövas i sin helhet, åtminstone icke för det ändamål, hvartill den först var afsedd, då antalet skogar, å hvilka ordnad skogshushållning är införd, enligt domänstyrelsens uppgift är fullt så stort som hela antalet skogsmarker till prestboställen.

Hvad »presterskapets löneregleringsfond» beträffar, som ju går till öfver två millioner för närvarande, så ber jag få erinra, att, så vidt jag har mig bekant, ändamålet med dess tillkomst skulle vara att sätta regleringen af presternas löner i gång, så att under mellantiden från stiftandet af fonden och tills löneregleringen blifvit genomförd skulle de svagast aflönade få lönefyllnad. När den tid komme, då löneregleringen vore öfver allt genomförd, så skulle denna fond

Angående inrättande af en pensionsinrättning för rikets presterskap. blifva öfverflödig för sitt ändamål och skulle kunna användas för det af mig ifrågasatta ändamålet, åtminstone till någon del.

»Biskoparnes lönerregleringsfond» torde svärigen kunna användas till andra presters pensionering än biskoparnes, men för deras räkning torde den kunna användas och äfven vara tillräcklig, hvilket också utskottet synes medgifva på näst sista sidan i betänkandet.

(Forts.)

Hvad beträffar »presterns fattig- och emeritikassor», så har utskottet icke invändt något mot deras användning och icke en gång omnämnt dem, tror jag. Det finnes dock ännu sådana. Det finnes i hvarje stift, åtminstone i det stift jag tillhör, sådana prester, som gå miste om befordran till ordinarie platser, och då de blifva åldriga och sjuka och icke hafva någon lön, så har man funnit nödvändigt att genom sammanskott af det ordinarie presterskapet bilda en s. k. presterskapets fattig- och emeritikassa, hvarur sådana missgynnade prester kunde få någon hjälp till sitt uppehälle på gamla dagar. Men om pensioneringen komme till stånd, så vore ju dessa medel tillgängliga för pensionskassan, ty då blefve sådana personer hjälpta ändå.

Hvad beträffar »andra möjliga tillgångar», hvilka jag icke specificerat och hvaröfver utskottet nästan synes göra sig löjligt, ber jag få nämna, att det finnes sådana andra medel, t. ex. kadukmedel, och då dessa medel, så vidt jag känner, härfluta af inkomster från presterliga lägenheter, synes det icke vara ur vägen att sätta i fråga att använda dem för detta ändamål. Det har också funnits presternas enskilda byggnadskassor för stiftet; åtminstone har det i Linköpings stift funnits en sådan kassa, som på sin tid icke var liten och för hvilken åtskilliga läroverkshus uppbygts. Den hade tillkommit genom bidrag från presterna. Måhända finnas flera sådana. Det finnes i åtskilliga delar af riket lokala kassor, som synas mig kunna användas, åtminstone hvar och en för sin orts, sin församlings eller sitt pastorsats prester, när kassan vore så stor, att den kunde lemna tillgång dertill.

Jag vågar därför vidhålla den uppfattningen, att saken icke är omöjlig i ekonomiskt hänseende, som utskottet synes antaga. Jag vågar hysa den meningen, att den är möjlig, förutsatt nemligen att vederbörande myndigheter, Kongl. Maj:t, Riksdagen och kyrkomötet medgifva, att dessa ifrågavarande inkomstkällor få för ändamålet användas. Säg de nej till det, då måste man, som utskottet säger, »förtvifla om saken».

Jag ber att ytterligare få tillägga, att pensioneringen ju kan tänkas ske på olika sätt, som också kyrkomötet satt i fråga äfvensom presterskapet under ständsriksdagarnas tid, t. ex. i form af emeritilöner, d. v. s. ett antal pensioner, som skulle tillfalla de svagaste, äldste eller skröpligaste. Och jag vill tillägga, att om dessa af mig uppräknade medel icke skulle få användas i sådan utsträckning, som jag för min del anser att de borde få, så skulle de likväl lemna tillgång till icke så få emeritilöner.

Hvad beträffar utskottets invändning på sid. 9 i slutet af andra stycket, att frågan om presternas pensionering lämpligen bör behandlas i sammanhang med frågan om ny reglering af presterskapets löner, så ber jag att mot detta få invända, att det är ett sökt skäl.

Jag har sjelf, som kammaren behagade erinra sig, varit motionär äfven i detta ämne och sökte då i förbigående sammanbinda pensionsfrågan med frågan om ny reglering af presterskapets löner. Men det gick icke, det blef afslaget, och jag tror därför, att skola dessa båda frågor sammankopplas, så stänger den ena den andra och båda hindras att komma fram. För öfrigt kan jag icke förstå, hvad regleringen af lönerna har med denna sak att göra. Jag har tänkt mig, att det bästa skulle vara att gå till väga på ett sätt, analogt med det, hvarpå man gick till väga i fråga om enke- och pupillkassans stiftande. Man tog då för handen varande medel och den summa, som kunde blifva disponibel för året, och delade detta belopp jemnt på alla pensionstagare. Sålunda tillkom »grundfonden» af sådana medel, som kunde anses gälla alla. Sedan bildade man en annan fond, »stillskotts-fonden». Den uppkom genom delegarnes egna insatser, och delaktigheten var proportionel mot dessa. Denna anordning var uppenbart till fördel för de mindre väl aflönade och ett tillmötesgående från deras sida, som hade större inkomster. Om man äfven nu gjorde på det sättet — och jag föreställer mig, att saken icke kan komma till stånd på något annat sätt — då betyder det intet för frågans framgång, huru vida ny lönereglering sker eller icke. Denna kan ske någon gång; om lönerna då jemnas, så jemnas också pensionerna, och deri ligger intet ondt.

*Angående
inrättande af
en pensions-
inrättning
för rikets
prestorskap.*
(Forts.)

Jag kan för min del icke finna de skäl öfvertygande, som utskottet anført för afslag. Och för att i alla fall utröna stämningen, huru vida kammaren är med eller icke om att låta det ske på detta sätt eller om det kan få ske i det fall, att inga statsmedel tagas i anspråk för ändamålet, så ber jag att få proposition på afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen med den ändring, att orden: »eller om bidrag af staten är för ändamålet erforderligt» måtte utgå, så att klämman skulle komma att lyda: »att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huru vida tillräckliga medel för en pensionsinrättning åt rikets prestorskap kunna åstadkommas utan statsverkets betungande, samt derefter till Riksdagen göra den framställning, hvar till omständigheterna kunna föranleda».

Jag anhåller, herr talman, om proposition på detta förslag.

Vidare anförde:

Herr Eklund från Norrköping: Då jag varit medlem af det utskott, som behandlat denna motion, så ber jag att få med några ord besvara den ganska långa framställning, som af motionären blifvit gjord mot utskottets betänkande. Det är svårt att följa motionären i alla hans olika tankegångar, om jag så får uttrycka mig. Det kan hända, att ett och annat undfallit min uppmärksamhet, och därför ber jag honom också om öfverseende, i fall han icke får sådant svar, som han torde hafva anspråk på.

Jag vill till en början säga, att orsaken, hvarför motionen blifvit afstyrkt, icke är den att den är kortfattad. Motionären tycktes lefva i den föreställningen, att det vore motionens något rapsodiska form,

Angående
inrättande af
en pensions-
inrättning
för rikets
prestenskap.
(Forts.)

som hade föranledt utskottet att afstyrka densamma. Det är dock icke fallet. Vi hafva åt motionen egnat all den uppmärksamhet, som vi, hvilka i motsats mot motionären icke äro fackmän, kunnat egnat åt densamma. Vi hafva gjort oss ganska mycken möda, och det har nog förvånat oss, att motionären, som har ett så lefvande intresse för saken, icke aktat nödigt att själf egnat densamma den utredning, som han tvifvelsutan skulle kunnat på ett så framstående sätt lemna. Hade de många saker, som i dag yttrats af motionären och särskildt beträffande dessa nästan i stenstil uppräknade »inkomstkällor», blifvit återgifna i motionen, så skulle det tvifvelsutan varit till god ledning för utskottet.

Hvad som emellertid föranledt afstyrkandet är just den närmare kännedomen om kyrkomötets behandling af frågan. Denna fråga har nemligen af kyrkomötet icke mindre än fem gånger behandlats; en af dessa gånger brydde mötet sig icke om att göra framställning till Kongl. Maj:t, ehuru mycket lifligt intresserad för saken, men fyra gånger har det gjort en sådan framställning. Detta har dock icke kunnat leda till någon åtgärd från Kongl. Maj:ts sida af skäl, som framgå af chefens för ecklesiastikdepartementet yttrande vid 1893 års kyrkomöte, då han sade: »Under sådana förhållanden ter det sig verkligen mycket svårt för en departementschef att hos Kongl. Maj:t göra framställning om en utredning, angående hvars lyckliga resultat han på förhand måste hysa mycket små förhoppningar».

Just den omständigheten, att regeringen icke trott sig kunna slå in på denna väg, har föranledt utskottet att afstyrka motionen, emedan utskottet förutsett, att Riksdagen icke skulle kunna gå med på förslaget, utan att, som i betänkandet blifvit antydt, den moraliskt förbunde sig att underhålla hela pensionsinrättningen.

Vidare har motionären anmärkt, att utskottet skulle hafva sagt, att det »hufvudsakliga» skälet för tillfälliga utskottet vid 1867 års riksdag att afstyrka den då väckta motionen om pensionering af presterskapet skulle hafva varit, att kyrkomötet enligt dess åsigt borde bereda saken. Jag ber med anledning häraf få påpeka, att vårt utskott alldeles icke sagt, att detta utgjorde *det hufvudsakliga* skälet för afstyrkandet. Utskottet har endast sagt, att det var *ett bland hufvudskälen*, och det blir ju icke alldeles detsamma. Utskottet vet mycket väl, att 1867 års tillfälliga utskott äfven hade ett annat skäl, som det ansåg vara lika tungt, om icke tyngre vägande än det nyssnämnda. Detta har emellertid det nuvarande utskottet för sin del icke ansett så tungt vägande som det andra, nemligen, att saken borde utredas af kyrkomötet.

Vidare har motionären ansett, att utskottet origtigt tydt 1870 års statsutskotts utlåtande beträffande erkebiskop Reuterdahls pension. Statsutskottet har der sagt, att erkebiskop Reuterdahl vore en så utmärkt man, att man alldeles icke önskade hans tillbakaträdande, och »dessutom», tillade utskottet, »bör pensionering af prester icke af Riksdagen medgifvas». Här gälde det ju endast ett enstaka fall, och utskottet torde sålunda hafva fog för sitt påstående, att Riksdagen icke yttrat sig om en allmän pensionering af prester, utan blott i

fråga om pension för en enskild prest sagt, att den icke borde af Riksdagen beviljas. Så hafva vi tydt 1870 års statsutskotts utlåtande, och hela diskussionen om nämnda fråga ger äfven anledning till en sådan tydning, så vidt jag kan finna. Jag tycker för öfrigt, att motionären bör vara tacksam mot utskottet, som velat undanröja den något tröstlösa uppfattning, som han med hänsyn till sitt nit för presternas pensionering gjort gällande med afseende på 1870 års statsutskotts uttalande.

*Angående
inrättande af
en pensions-
inrättning
för rikets
presterskap.*
(Forts.)

Vidare har utskottet omöjligen kunnat komma till någon annan slutsats, än att motionären ifrågasatt statsbidrag till pensioneringen på grund af hvad som står i klämman, då motionären hemställt, »att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huru vida tillräckliga medel för en pensionsinrättning åt rikets presterskap kunna åstadkommas utan statsverkets betugande, eller om bidrag af staten är för ändamålet erforderligt». Utskottet har omöjligen kunnat komma till annan slutsats, än att, som utskottet uttrycker sig, motionären förutsatt en sådan möjlighet. Och då innebär ett bifall till motionen ett erkännande af detta kraf från Riksdagens sida, och i och med detsamma är äfven Riksdagen fast.

Då vi hänvisat saken till presterskapet och önskat, att initiativet måtte komma derifrån, har detta verkligen icke inneburit det ringaste hån. Tvärt om har utskottet haft de största sympatier för saken. Meningen med utskottets framhållande, att saken bäst befordras, om presterskapet tager densamma i sin hand, är den, att om presterskapet opinerar i saken enhälligt och tydligt samt äfven visar sig vilja göra uppoffringar för densamma, så är detta den betydelsefullaste och bästa utvägen att befordra saken. Det är just denna enhällighet och denna oförevillighet, som saknats på kyrkomötena, men om hvad som der brustit kunde komma fram på stiftskonventen, prestsällskapens sammanträden och prestmötena, så skulle detta helt visst blifva af sådan betydelse för den allmänna opinionen, att densamma skulle vändas till att önska sakens genomförande, och jag tror, att då äfven Riksdagen skulle vilja vara med derom. Det är icke meningen, att presterskapet ensamt skall utföra denna sak, det är icke meningen, att det med sina tillskott skall uppehålla pensioneringen, ty dertill fordras äfven andra medel, utan meningen har varit, att presterna sjelfva skola bryta väg för saken, och det kan jag icke finna, att presterskapet gjort, så vidt det är representeradt på kyrkomötet. Ty på det sista kyrkomötet rådde stor oenighet i frågan. Det är just den omständigheten, att hela frågans utveckling vid kyrkomötena svårligen kan anses vittna om växande endragt, om växande nit för saken, som gjort, att utskottet funnit sig böra komma till det slut, som föreligger i betänkandet.

Jag slutar med hvad jag börjat, nemligen med en hänvisning till den kortfattade motionen. Jag vill icke klandra den, icke uttala någon kritik af densamma. Motionären har ganska hårdt kritiserat utskottets betänkande. Jag tror, att om vi ville inlåta oss på en kritik af motionen, skulle det ej fattas oss anledningar till en sådan. Jag vill emellertid blott uttala den önskan, att den stora innebörd

Angående af tankar och fakta, som finnes i motionärens hållna anförande, äfven inrättande af hade varit att finna i hans motion. Utskottet skulle helt visst derigenom hafva uppmuntrats att egna frågan ett ännu större intresse, inrättning för rikets än utskottet nu gjort. presterskap. För min del får jag tillstyrka bifall till utskottets hemställan.
(Forts.)

Herr Redelius: Jag ber att få svara några ord, särskildt på den siste talarens anmärkning derom, att kyrkomötets behandling af frågan skulle hafva varit ett viktigt skäl, om icke det förnämsta skälet för utskottet att afstyrka motionen i fråga.

I det afseendet vill jag först instämma i den ärade talarens yttrande i den delen, att Kongl. Maj:t verkligen icke har fäst synnerligt afseende vid kyrkomötets framställning. Men att detta verkligen skall gälla såsom ett skäl *emot* sjelfva *saken*, derom vågar jag dock hysa en annan mening. Jag ber att i detta afseende som ett bevis af färskt datum få erinra om ett annat känt sakförhållande. Det sist församlade kyrkomötet beslöt att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t behagade inhemta kyrkomötets yttrande, innan några nya bestämmelser fastställes angående de ecklesiastika boställsskogarne och användningen af deras afkastning, hvilken begäran hade stöd i gällande regeringsform. Men huru gjorde Kongl. Maj:t? Kyrkomötet skref hösten 1893. Den 26 januari 1894 utfärdade Kongl. Maj:t en ny förordning i ämnet utan att höra kyrkomötet. Men att kyrkomötets skrifvelse icke hade någon verkan hos Kongl. Maj:t bevisar icke, att den samma var hvarken obefogad eller för saken främmande. Sjelfva *saken* ansåg Kongl. Maj:t så viktig, att Kongl. Maj:t utfärdade ny förordning några månader derefter. Men kyrkomötets skrifvelse betydde ej någonting för Kongl. Maj:t.

Med sådana erfarenheter, mine herrar, anser jag mig berättigad att påstå, att Kongl. Maj:t icke fäster stort afseende vid kyrkomötets skrivelser, äfven om de skulle förnyas tre à fyra gånger, såsom det skett i detta fall. Helt annorlunda skulle, tror jag, verkan blifva, i fall Riksdagen beslutade en skrifvelse.

Och vidare ber jag få erinra, att om det också i kyrkomötet icke var »fullständig enighet», när beslutet fattades, så är det icke heller så i Riksdagen. Huru många gånger är det väl, som andra kammaren är komplett enig i sina beslut? Huru ofta votera vi icke? Om det också blir endast en rösts majoritet i en fråga, som det hände i förmiddags, så får det ändå gälla som ett Riksdagens beslut, och jag har icke hört, åtminstone ofta, att någon åberopar minoritetens skäl såsom gällande framför majoritetens. Det är dock ett faktum, att kyrkomötet beslöt skrifvelse i ämnet, och kyrkomötet, särskildt dess presterliga del, var icke skiljaktigt i fråga om behovet af en sådan pensionering, utan endast beträffande medgifvandet af ett vakansår, men man gick in äfven på det. Jag ber att få betona det faktiska förhållandet, att kyrkomötet verkligen beslutit, att ett års behållen inkomst af alla presterliga lägenheter borde få användas till detta ändamål. Det må väl i sak väga mera, hvad kyrkomötet i sin helhet beslutit, än hvad den eller den enskilda medlemmen invändt, ty i hvilken fråga kan man icke finna på invänd-

ningar och motskäl? I de allra flesta frågor finnas väl både skäl och motskäl. Jag känner mycket väl till hvad så vackert talades om de gamla patriarkaliska presthusen både af herr Rundgren 1888 och herr Wennerberg 1893. Detta låter ju mycket bra, och som prestman vill jag visst icke förtaga det goda intrycket af en sådan målning. Jag önskar blott, att detta vore allmänt, men från enstaka fall till ett allmänt förhållande är det ett bra stort steg.

*Angående
inrättande af
en pensions-
inrättning
för rikets
prestenskap.
(Forts.)*

När den siste talaren påstod, att utskottet velat undanröjja den misströstande uppfattning, som efter 1868 års kyrkomöte gjort sig gällande hos kyrkomötet, får jag säga, att jag finner utskottet hafva ökat, men icke minskat denna misströstan, hvilken jag för öfrigt finner ganska lätt förklarlig. För mig är det åtminstone alldeles klart, att om kammaren nu skulle godkänna utskottets hemställan, så måste jag för min del misströsta om frågans lösning och tänker visst icke besvara kammaren med denna fråga nästa år. Jag låter då frågan falla, såsom hopplös, men icke bevisar det någonting mot *saken*, och icke är det heller ett bevis på, att jag själf ändrat uppfattning i fråga om önskvärdheten af pensioneringen.

Jag ber äfven att i detta sammanhang få tillägga, att om jag trodde, att det endast eller hufvudsakligen vore en förmån för presterskapet, som genom denna pensionering skulle vinnas, så skulle jag icke hafva besvarat kammaren eller Riksdagen med någon motion i ämnet. Är icke saken sådan, att den mera gäller vår kyrka och församling, så menar jag, att det icke är stora skäl att yrka framgång åt densamma. Ty hvad presterna beträffar, kunna de nog reda sig med de nuvarande förhållandena, i synnerhet de *bättre* lottade; de taga en vikarie och låta honom sköta tjensten, och aflöningen till denne blir för de nämnde vida mindre än den afbränning, som skulle uppstå, om de måste lemna sin plats och i stället finge pension, ty jag har aldrig tänkt mig, att denna skulle sättas så hög, att den kunde uppgå till det belopp, som en kyrkoherde i ett af de *bättre* aflönade gällan finge i behåll, sedan han aflönat vikarie. Det blefve en bestämd uppoffring att afstå från bostad och vedbrand samt större delen af den kontanta inkomsten och i stället taga en pension till mindre belopp. Men för församlingen och kyrkan är det nyttigt, att själasörjaren träder tillbaka, då han icke längre förmår sköta sitt kall.

I öfrigt skall jag icke bemöta den siste talarens anförande, som på det hela var mera välvilligt än utskottets betänkande, utan vidhåller endast mitt yrkande om bifall till det af mig framställda förslaget.

Herr Wavrinsky: Då jag lyssnade till motionärens energiska försvar för sin motion, kan jag icke neka, att detta gaf mig en osökt anledning att påminna mig motionärens uppträdande, då det gälde arbetarepensioneringen. Så vidt jag kan erinra mig, var motionären då den ende af kammarens ledamöter, som yrkade rent afslag. Jag skulle vara tacksam, om den värme, som han nu utvecklat, då det gälde presterskapets pensionering, äfven finge göra sig gällande, när arbetarepensioneringsfrågan återkommer till Riksdagen.

Jag ber att få fästa utskottets uppmärksamhet på, att det på

Angående
inrättande af
en pensions-
inrättning
för rikets
prestenskap.
(Forts.)

sid. 4 förekommer en punkt, om hvilken man kan säga, att den är minst sagdt svärfattlig. Det heter der i andra punkten på andra stycket: »Hvarje sådan», nemligen kyrkoherde, »som uppnått 70 års ålder, skulle 'vara skyldig och, om han saknar förmåga att sjelf sköta pastoralvården, redan vid 60 års ålder ega rättighet att erhålla afsked från tjänsten med bibehållande af viss del af löneinkomsterna som lifstidspension'»

Det förefaller mig, som skulle det här stå, att kyrkoherdar vid 70 års ålder skulle ega rättighet att erhålla afsked redan vid 60 års ålder, de skulle då, kan man säga, blifva »barn på nytt». Jag vet icke, om det är fel i uppfattningen hos mig, men jag kan, med den ordalydelse denna punkt har, icke få någon klar mening i densamma.

Jag har velat fästa uppmärksamheten härpå, innan beslut fattas.

Herr Hammarlund: Då motionären sist hade ordet, förklarade han, att om hans motion nu afsloges, komme han att låta saken falla, såsom alldeles hopplös. Jag ber att få uttala den önskan, att han icke så måtte göra, utan i stället tillgripa den utväg, som utskottet i sitt betänkande anvisat, nemligen att låta presterna sjelfva taga saken i sin hand, låta dem uttala sina önskningar och göra sina erbjudanden.

Han förklarade visserligen, då han första gången hade ordet, att detta vore orimligt begärdt. Hvad skulle man säga, menade han, om folkskolelärarne och elementarlärarne sjelfva toge en dylik pensions-sak om hand? Jag ber då få erinra derom, att åtminstone hvad folkskolelärarne beträffar, är det just detta sätt, som användes af dem för att få till stånd deras pensionsinrättning. Redan 1852 togo de saken i sina händer och sände ombud till en skollärareriksdag här i Stockholm, der de uttalade sina önskningar, detta på en tid, då jernvägar ej funnos, och då skollärarne hade i aflöning 16 tunnor spanmål och 53 rdr 16 sk. banko. Sedan höllo de i energiskt i 14 års tid, innan pensionsinrättningen kom till stånd. Under tiden samlade de icke obetydliga belopp till pensioneringen, och när pensionskassan äntligen kom till stånd, öfverlemnades dessa medel dit. Det kunde vara skäl att se till, om man icke här kunde göra något på samma sätt.

Nu begär motionären, »att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t låta utreda, huru vida tillräckliga medel för en pensionsinrättning åt rikets presterskap kunna åstadkommas utan statsverkets betungande.»

Ja, visst kunna tillräckliga medel åstadkommas, men detta, såsom utskottet påpekar, under den förutsättning, att presterskapet ville bidraga i högre grad, än det erbjudit sig vid kyrkomötena. Vid det näst sista kyrkomötet ifrågasatte man ett bidrag från presterskapet af 1 procent af den blifvande pensionen, och vid senaste kyrkomötet satte man till och med i fråga en nedsättning af detta bidrag till $\frac{1}{2}$ procent. Det har emellertid synts utskottet uppenbart, att det med så låga afgifter icke är möjligt att få en dylik pensionsinrättning till stånd, utan att statsverket dertill bidroge. Men nu vet man ju icke, om presterskapet *vill* bidraga i högre grad. Detta bör först blifva

utrönt, innan man skrider till vidare utredning af frågan. Det behöfves uttalanden från presterskapet sjelft i vidsträcktare omfattning, än som hittills föreligga. Förr än sådana erhållits, torde det ej vara skäl att besvara Kongl. Maj:t med frågan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
inrättande af
en pensions-
inrättning
för rikets
presterskap.
(Forts.)*

Herr Redelius: Jag ber att få säga utskottets ordförande, att jag i mitt första anförande i förbigående nämnde, att — på min motion — Linköpings presterskap på allmänt stiftskonvent i Linköping i augusti 1893 uttalade sig för en dylik pensionering, och jag ber att få betona, att detta skedde *enhälligt* och med uttalande af att de voro villiga att bidraga med 2 procent af lönen för detta ändamål. Vidare ber jag få nämna, att 1895 kommer ett prestmöte att hållas i Linköping, hvarvid äfven en motion af mig i samma ämne kommer att behandlas.

Herr Olsson i Mårdäng: Då jag är en af de många, som anse, att frågan om presterskapets pensionering lämpligen bör behandlas i sammanhang med frågan om reglering af presterskapets löner, och jag dessutom i min mån bidragit till att detta motiv inkommit i utskottets betänkande, ber jag nu att få yttra några ord. Jag vill då förklara för den ärade motionären hvad han icke tyckes förstå, nemligen att dessa frågor äro beroende af hvarandra.

Jag anser, att den lägst aflönade delen af presterskapet har tillräckligt stora afgifter redan förut. Med de nu gällande bestämmelserna för presterskapets löneinkomster äro en del prestlöner så låga, att om dessa prestmän skulle betungas med pensionsavgifter jemte de icke obetydliga afgifter, som de redan hafva till åtskilliga kassor, till hvilka de äro tvungna att lemna bidrag, så tror jag, att det för många skulle blifva allt för mycket betungande. Det var denna omständighet, som har varit bestämmande för min ställning till frågan. Jag ber äfven få gifva till känna, att jag under hand talat med åtskilliga om denna fråga, och med stöd äfven af deras mening kunde jag inom utskottet yrka, att det af mig anförda skälet skulle intagas i motiveringen.

Till sist ber jag få säga, att jag för min del anser löneregleringsfrågan vara vida viktigare, synnerligast för en stor del af våra prester, än pensionsfrågan.

Jag ber få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Företogs handläggning af bevillningsutskottets betänkande n:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 41 om vissa förändringar i gällande förordning angående villkoren för försäljning af bränvin m. m.

*Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.*

Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)

Under *punkten 1* hemställde utskottet, att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat oförändrad bifallas, måtte för sin del antaga af utskottet framlagdt förslag till förändrad lydelse af §§ 7—11, 15, 17, 18, 20—22, 38 och 41 i kongl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 31 december 1895.

Efter det denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr vice talmannen Östberg: I anseende till den långt framskridna tiden tror jag mig uttrycka kammarens önskan, om jag hemställer, att de särskilda paragraferna i förslaget ej må uppläsas, utan endast nummern på den föredragna paragrafen uppropas.

Herr Fredholm från Stockholm: Jag hade just ämnat göra samma framställning som vice talmannen, dock med det tillägg, att hvarje paragrafs särskilda moment uppropas för sig, så att betänkandet föredrages med angifvande af paragrafnummer och moment.

Till hvad sålunda hemstälts i fråga om sättet för föredragningen af betänkandet lemnade kammaren sitt bifall.

§§ 7—9.

Godkändes.

§ 10.

För *mom. 1* hade utskottet föreslagit följande lydelse:

»1. Vill någon väcka förslag, att annan utskänkning än den, som kan tillkomma innehafvare af gästgifveri, må i socken å landet idkas, göra derom framställning hos kommunalnämndens ordförande inom första hälften af mars månad det år, då försäljningen skall börjas. Kommunalnämnden skall före slutet af samma månad deröfver afgifva yttrande och deri, om bifall till utskänkningen för högst tre år tillstyrkes, utsätta den trakt, hvarinom den må ega rum, hvarefter yttrandet öfverlemnas till ordföranden i kommunalstämman. Denne inhemte, före april månads utgång, på kommunalstämma, som blifvit två söndagar å rad pålyst, socknemännens utlåtande i ämnet. Varder framställningen af kommunalstämman ogillad, förfalle frågan. Har åter kommunalstämman tillstyrkt bifall, insände, inom tre veckor från det kommunalstämman blifvit hållen, ordföranden kommunalstämmo-protokollet och kommunalnämndens yttrande, jemte eget utlåtande i ämnet, till Kongl. Maj:ts befallningshafvande. Varder framställningen icke genast af Kongl. Maj:ts befallningshafvande afslagen, låte Kongl. Maj:ts befallningshafvande, derest den trakt inom kommunen, hvarest utskänkningen skulle utöfas, är så belägen, att rörelsen kan vålla olägenhet för annan kommun, i kyrkan inom denna kommun kun-

göra, att sådan framställning blifvit väckt, med föreläggande för kommunen att, derest den har något att erinra mot bifall till framställningen, inom viss bestämd tid och vid förlust af rättigheten att i frågan vidare höras, till Kongl. Maj:ts befallningshafvande inkomma med yttrande. Sitt beslut i ämnet delgifve Kongl. Maj:ts befallningshafvande ordföranden i kommunalnämnden i den kommun, der fråga om utskänkningen blifvit väckt, samt vederbörande länsman.»

*Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

I en inom Andra Kammarerna väckt motion, n:o 175, hade deremot herr *T. V. Forsell*, hemställt, att åt ifrågavarande moment måtte gifvas följande förändrade lydelse:

1:o. Vill någon väcka förslag — — — — till Konungens befallningshafvande in.

Konungens befallningshafvande kungöre derefter, att sådant förslag blifvit väckt, och förelägge den eller de kommuner, som hafva något att erinra mot bifall dertill, att inom viss bestämd tid inkomma med påminnelser, samt fatte derefter sitt beslut i ämnet och gifve det ordföranden i kommunalnämnden inom den kommun, der fråga om utskänkningen blifvit väckt, samt vederbörande länsman till känna.

I fråga härom anförde:

Herr *Forsell*: 10 § af kongl. förordningen rörande försäljning af bränvin den 31 december 1891 angifver de förhållanden, under hvilka bränvinsförsäljning på landet kan få ega rum. Bestämmelserna uti detta lagrum afse att ordna bränvinsförsäljningen på ett sätt, att den sprider så liten olägenhet som möjligt. De bränvinsförsäljningsrättigheter, som enligt detta lagrum kunna inom en kommun förvärfvas, hafva ingalunda till syfte att bereda några direkta inkomster åt den kommun, inom hvilken en sådan försäljning eger rum. Det torde emellertid för litet hvar af herrarne vara känt, att genom kringgående af lagens bestämmelser kommunerna på många ställen vetat att medelst dylika försäljningsrättigheter bereda sig en ganska oskäligen inkomst vid sidan om författningen.

Härom vore kanhända icke så mycket att säga, för så vidt de dåliga verkningarna af bränvinsförsäljningen stannade inom den kommun, inom hvilken försäljningen eger rum, men bränvinsförsäljningens natur är, som hvar och en vet, af beskaffenhet att icke kunna bindas till sina verkningar inom några bestämda gränser, utan denna försäljning verkar långt utofver den kommuns gränser, inom hvilken den bedrifves. Det är för oss alla känt, att angränsande landkommuner tills dato äro alldeles urståndsatta att freda sig för de dåliga verkningarna af bränvinsförsäljningen i en annan kommun, i ty att dylik försäljning kan komma till stånd emot deras vilja och utan deras hörande.

För att emellertid i någon mån söka afhjelpa denna olägenhet väckte jag vid 1893 års riksdag en motion, hvars syfte var, att angränsande kommuner skulle lemnas tillfälle att, när bränvinsförsäljningsrättighet sökes inom grannkommunen, angifva de skäl, på grund af hvilka de för sin del ansågo, att sådan rätt icke borde

Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)

kommunen i fråga medgifvas. Riksdagens bevillningsutskott 1893 tillstyrkte denna motion, och begge kamrarna antogo den, denna kammare åtminstone utan votering.

Man hade följaktligen godt hopp om att denna så allmänt af Riksdagen omfattade lagändring skulle leda till dermed äsyftade resultat från regeringens sida. Så har likväl ingalunda skett.

I anledning af den skrifvelse, som Riksdagen på grund af den af mig väckta motionen aflät till Kongl. Maj:t, har Kongl. Maj:t låtit höra samtliga Konungens befallningshafvande i länen, och om det icke trötta herrarna allt för mycket, skall jag be att med några ord få angifva de yttranden och anmärkningar, som Konungens befallningshafvande hafva afgifvit med anledning af den ifrågavarande, af Riksdagen godkända lagändringen.

Konungens befallningshafvande i Stockholms län säger, att Konungens befallningshafvande för sin del icke har någonting att invända mot sjelfva tanken, men för sin del anser obehöfligt, att kungörelse utfärdas rörande sökt försäljningsrättighet, för så vidt den sökta rättigheten genast afslås. Häruti vill jag för min del gifva Konungens befallningshafvande i Stockholms län fullkomligt rätt, men endast under den förutsättning, att den, som fått afslag, ej vädjar till högre myndighet. Om detta göres, föreställer jag mig, att den högre myndigheten måste höra vederbörande angränsande kommuner, hvilket nog kommer att orsaka större tidsutdrägt, än om detta redan vore gjort innan ärendet af Kongl. Maj:ts befallningshafvande afgjordes.

Konungens befallningshafvande i Östergötlands, Vermlands och Vestmanlands län hafva delvis instämt i hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län sålunda anför.

Konungens befallningshafvande i Hallands län deremot anför mot Riksdagens beslut, att man icke bör ställa så till, att den ena kommunen kan ingripa i den andra kommunens angelägenheter, utan att tvingande skäl derför förefinnas, och vidare anser samma Konungens befallningshafvande, att olägenheterna af bränvinsförsäljningsrättigheter icke kunna verka utöfver ett område af 2 mil. Hvad den första anmärkningen vidkommer, vill jag hemställa till herrarna, om icke detta är en angelägenhet af så allvarlig betydelse, att man just i detta fall bör låta den ena kommunen ingripa och tillse, att icke i en grannkommun bedrifves en rörelse, som i så väsentlig grad kan vara en annan kommun till men. Hvad åter igen beträffar påståendet, att en sådan försäljning icke verkar längre än 2 mil, så vore det verkligen mycket önskvärdt, att det vore sant, men jag föreställer mig, att äfven de, som bo på mer än 2 mils afstånd, förbruka spritvaror.

Konungens befallningshafvande i Blekinge län säger för sin del, att man icke bör höra kommunerna i andra fall, än då den föreslagna utskänkningslokalen är belägen på en sådan plats, att missförhållanden kunna uppstå för den angränsande kommunen. Men huru skall man utröna detta, om man icke låter kommunerna yttra sig och angifva de skäl, som de ha för sitt yrkande om afslag?

Konungens befallningshafvande i Östersunds län afstyrker hela förslaget, derför att nykterhetsföreningar och sällskap ifrån när och

fjerran skulle ingripa och begagna lagstiftningen såsom ett agitations-
 medel. Emot denna uppfattning vill jag dock åberopa sjelfva lagtexten,
 som icke tillerkänner föreningar och sällskap någon yttranderätt i
 detta hänseende, utan endast kommunerna, och jag föreställer mig då,
 att det icke kan vara så farligt att taga mitt lagförslag, ty icke lära
 väl kommuner från när och fjerran befatta sig med att i demonstrativt
 syfte insända sådana petitioner och missbruka lagen, och om de göra
 det, så föreställer jag mig, att Konungens befallningshafvande nog
 veta, att dylika petitioners rätta plats är — papperskorgen.

Om vissa
 ändringar i
 gällande
 brännvinsför-
 säljningsför-
 ordning.
 (Forts.)

Andemeningen med den af Riksdagen år 1893 antagna lagtexten
 var att sätta hvarje kommun, som ansåg sig lida af inom annan kom-
 mun sökt brännvinsförsäljningsrätt, i tillfälle att afgifva yttrande och
 framhålla sina skäl emot dylik försäljning, innan frågan afgjordes af
 vederbörande.

Nu har emellertid Kongl. Maj:t vid granskningen af såväl den af
 Riksdagen antagna lagändringen som ock af Konungens befallningshaf-
 vandes yttrande i ämnet, ansett sig böra gilla, hvad Konungens befall-
 ningshafvande i Hallands och Blekinge län erinrat mot lagförslaget,
 och för sin del låtit affatta ett förslag till författning, som lyder,
 såsom herrarne sjelfva kunna inhemta på sid. 7 i utskottets betän-
 kande: »Varder framställningen icke genast af Kongl. Maj:ts befall-
 ningshafvande afslagen, låte Kongl. Maj:ts befallningshafvande, derest
 den trakt inom kommunen, hvarest utskänkningen skall utöfvas, är så
 belägen, att rörelsen kan vålla olägenhet för annan kommun, i kyrkan
 inom denna kommun kungöra, att sådan framställning blifvit väckt,» etc.
 Om detta blir upphöjdt till lag, skall alltså Konungens befallnings-
 hafvande, när handlingarne inkommit från kommunalstämmoordföran-
 den, först underkasta dessa handlingar en första pröfning, gående ut
 på huru vida någon kommun kan hafva olägenheter af försäljningen.
 Uti det outredda skick, hvari ärendet i denna del då föreligger, saknar
 Konungens befallningshafvande hvarje ledning vid bedömandet af
 denna fråga. Den enda ledning, Konungens befallningshafvande skulle
 kunna ega, vore dess personliga kännedom om personer och förhållan-
 den inom orten, men man bör väl icke bygga lagen på den förut-
 sättning, att Konungens befallningshafvande skall hafva personlig
 kännedom om alla kommuner inom sitt län. Naturligtvis måste
 Konungens befallningshafvande i fall då sådan kännedom saknas på ett
 eller annat sätt göra sig underrättad om förhållandena, och jag undrar,
 om detta kan ske på ett lämpligare och bekvämare sätt än genom
 att låta kungörelse härom inflyta i länsstrycket. Kongl. lagförslaget
 deremot kan vålla både tidsutdrägt och onödigt besvär. Om Konungens
 befallningshafvande eger eller får kännedom om att grannkommun
 kan få olägenhet af ifrågasatt försäljningsrättighet i en annan kommun,
 och då måste höra sådan kommun, och denna kommun kanske är be-
 lägen i ett annat län, så skall Konungens befallningshafvande till
 denna kommun skicka kungörelse. Nu kan det inträffa, att denna
 kommun icke har gudstjenst mer än hvar annan eller hvar tredje
 söndag. Förutom onödigt besvär för vederbörande länsstyrelse för-
 dröjes ärendets slutbehandling genom denna procedur. — Hela denna

Om vissa ändringar i gällande bränvinsförsäljningsföreläggning. (Forts.)

långsamma och besvärliga procedur är enligt min mening öfverflödigt, och den kan undvikas genom en kungörelse, som införes i länstrycket, så snart handlingarna inkommit och inom ärendet slutpröfvas.

Utskottet affärdar min motion ganska lättvindigt. När motionen var före 1893, så var utskottet enigt rörande behovet af den af mig föreslagna lagändringen. År 1895, då samma lagförslag föreligger, säger utskottet i sin motivering, att lagförslaget vi sig innefattar bestämmelser, hvilka synas utskottet gå längre än som för det afsedda ändamålet torde vara erforderligt». Det är märkvärdigt, att utskottet icke kunde upptäcka detta år 1893, utan först 1895 kommit på den tanken. I det närmaste sitta samma personer i detta års utskott som de, hvilka sutto uti 1893 års utskott. Jag föreställer mig, att då lagändringen ansågs nödvändig 1893, borde den vara det äfven 1895. Ätminstone har ej utskottet gifvit skäl för en motsatt mening.

Utskottet har visserligen gjort ett litet försök att motivera sitt afslag, i det det påstår, att antalet af dessa försäljningsrättigheter har i betydlig mån aftagit. Men kan väl detta vara något skäl? Så länge en enda sådan rättighet kvarstår och bringar oreda i kommunerna, torde man kunna säga, att samma skäl kvarstå som 1893.

Herr talman! Då jag hyser den uppfattning, att det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget i ganska väsentlig mån förringar betydelsen af 1893 års Riksdags beslut, skall jag för min del yrka afslag å Kongl. Maj:ts förslag och bifall till min i ämnet afgifna motion.

Herr Olsson i Sörnäs: Då herr Forsell yrkat bifall till sin motion, så skall jag deremot endast be att få yrka bifall till det af utskottet framlagda förslaget.

Herr Eklund från Stockholm: Då Riksdagen år 1893 beslöt i ungefär samma syfte som det, i hvilket herr Forsell nu motionerat, eller rättare fattade ett beslut, som återfinnes å sid. 1 i utskottets betänkande, och då vidare flertalet Konungens befallningshafvande tillstyrkt Riksdagens ifrågavarande beslut samt slutligen af det skäl, som nyligen anfördes, då vi behandlade ett utlåtande från lagutskottet rörande ändring i kommunalförfattningarne, nemligen att det vore högst olämpligt, om Riksdagen det ena året uttalade sig på ett sådant sätt, att det ej stode i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen kort förut uttalat, skall jag taga mig friheten yrka bifall till herr Forsells motion.

Herr *John Olsson* instämde häruti.

Herr Bokström: Jag tror, att utskottets förslag i sak går i samma riktning 1895 som 1893, endast med den skilnad, att nu icke är fråga om en så storartad apparat, som Riksdagen då begärde, men som icke torde vara för ändamålet erforderlig. Vi skola besinna, att den fråga, hvarom motionären väckt förslag, är byggd på ett sällan förekommande undantagsförhållande, och dessa undantagsförhållanden blifva allt mera sällsynta, i den mån som de på auktion utbudna bränvinsrättigheterna utrotas från landsbygden. Det har redan skett i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Blekinge, Skaraborgs,

Vermlands, Örebro, Vestmanlands, Kopparbergs, Gefleborgs, Vester-norrlands, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län. Saken har sålunda mera teoretisk än praktisk betydelse.

Hvad angår den mening motionären uttalat, att Konungens befallningshafvande icke hafva den lokala kännedom om sina län, att de kunna bedöma en sådan sak, så torde endast böra erinras, att det väl icke finnes någon befallningshafvande, som saknar en karta öfver länet på väggen, och alldeles viss är jag också, att Konungens befallningshafvande till sin disposition hafva kronofogdar och länsmän, som kunna lemna dem upplysningar i saken.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Jansson i Krakerud: Då jag inom utskottet yrkat bifall till herr Forsells motion, så är det klart, att jag helst skulle se att densamma af kammaren bifölls. Jag yrkade bifall till motionen hufvudsakligen därför, att jag ansåg att man derigenom vunne enhet i lagstiftningen. Såsom förevarande § 10 nu enligt Kongl. Maj:ts af lagutskottet förordade förslag är stilerad, skulle det komma att bero på Konungens befallningshafvandes godtycke, om en grannkommun komme att höras eller icke. Om således en Konungens befallningshafvande anser, att den ifrågasatta utskänkningen medför olägenhet för en närgränsande kommun, så kommer han att höra denna i ämnet; men deremot kan en annan Konungens befallningshafvande anse, att utskänkningen icke medför någon olägenhet för grannkommunen, ehuru denna är belägen helt nära det ställe, der utskänkningen skall ega rum, och då bryr han sig naturligtvis icke om att höra denna kommun. Då detta är en oegentlighet, som vidlåder denna § 10 mom. 1, så yrkade jag som sagdt inom utskottet bifall till herr Forsells motion.

Som frågan emellertid nu är i det läge, att en återremiss icke tjenar något till, och hela saken i alla fall icke är af så stor betydelse, vill jag nu icke göra något yrkande. Jag kommer dock att rösta för återremiss, om proposition framställs derå.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad; och efter det herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, blef momentet godkändt med den lydelse, som af utskottet föreslagits.

Mom. 2.

Godkändes.

§§ 11, 15 och 17.

Godkändes.

§ 18.

Mom. 1, var enligt utskottets förslag så lydande:

1. Bolag, som i § 9 mom. 2 omförmäles, skall hafva till ända-

*Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Om vissa ändringar i gällande brännvinsförsäljningsföreskrifning.
(Forts.)

mål endast att i sedlighetens intresse ordna och öfvervaka minuthandeln med och utskänkningen af brännvin inom staden och må icke afse att bereda vare sig delegarne vinning *utöfver ärlig ränta med högst fem procent å de af delegarne tillskjutna kontanta medel*, eller staden någon ekonomisk fördel utöfver den vinst, som enligt denna förordning kan densamma tillkomma. Delegarne i bolaget skola vara mer än dubbelt så många som antalet ledamöter i dess styrelse, dock ej färre än *tolf*, af hvilka åtminstone *åtta* böra vara boende i staden.»

Herr Eklundh från Lund begärde ordet och yttrade: Herr grefve och talman! Mot de bestämmelser, som utskottet föreslagit i mom. 1 af denna § 18, ber jag att få göra en liten erinran. Jag skall nemligen tillåta mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att momentet i fråga ändras i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag så att orden: »ej färre än sex, af hvilka åtminstone fyra böra vara boende i staden», införas i stället för de af utskottet föreslagna: »ej färre än tolf, af hvilka åtminstone åtta böra vara boende i staden».

Som herrarne nogsam veta, hafva delegarne i ett spritförsäljningsbolag att verka hufvudsakligast i sedlighetens intresse och de kunna icke påräkna någon ekonomisk vinst af denna sin verksamhet, men deremot ofta obehag. Det torde därför också, särskildt i mindre stadssamhällen, mången gång blifva hardt nära omöjligt att finna 12 personer, som äro villige att iklåda sig stor risk, ansvar och besvär samt uppföra en ofta dyrbar tid utan att därför kunna påräkna någon som helst ersättning. Jag tror sålunda, att det ändamål, som man i nykterhetens intresse afser att vinna genom detta nya lagförslag, bättre och säkrare uppnås, om bolagsdelegarnes antal bestämmes på sätt Kongl. Maj:t föreslagit; ty annars inträffar helt visst, att man på många ställen icke får något utskänkningsbolag till stånd, och då blir det enskilda personer, som efter auktion få öfvertaga brännvinsförsäljningsrättigheterna, och resultatet deraf återigen antagligen helt annat än man afsett.

Jag tillåter mig på grund häraf, herr talman, yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna del.

Vidare anförde:

Herr Themptander: Jag skall be att få i allo instämma med den siste ärade talaren. Jag har från min embetsförvaltning fått kännedom om förhållandena inom några af de minsta stadssamhällena i vårt land, och jag är på grund deraf fullkomligt öfvertygad, att det skulle blifva förenadt med verklig svårighet att i våra minsta stadssamhällen åstadkomma ett spritförsäljningsbolag, derest man fordrade, att det skulle vara minst 12 personer, som skulle sluta sig tillsammans för bolagets bildande. Det är nog sant, att för de större städerna kan denna siffra icke verka hindrande, men här är ju fråga om en lagstifning, som skall lämpa sig icke blott för de större, utan äfven för de allra minsta stadssamhällena, och då är denna siffra 12 alldeles orimligt hög. Jag har den erfarenhet, att tillämpningen af bolagsinstitutionen för försäljning af spritvaror verkligen kan gagna

nykterhetsintresset, och jag är öfvertygad, att denna institution ännu mera kommer att göra det efter de restriktioner och den skärpta kontroll, som nu ifrågavarande lagförslag afser att införa. Jag skulle därför mycket beklaga, om man hindrades att tillämpa dessa bestämmelser derigenom att det mötte svårighet att finna ett tillräckligt antal personer, som vore sinnade att bilda ett sådant bolag, som här är i fråga.

*Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Jag kan visserligen förstå, att det å ena sidan finnes ganska goda skäl för att, såsom Kongl. Maj:t i sin proposition gjort, något öka antalet bolagsmän för att derigenom förekomma att icke, såsom nu är möjligt, t. ex. två personer kunna bilda dylikt bolag, men jag vill å andra sidan säga, att en högre siffra än den af Kongl. Maj:t föreslagna synes mig icke lämpligt eller tillrådligt att intaga i förordningen.

Jag ber därför, att, med anslutning till den föregående talarens yrkande, få hemställa, att siffrorna 12 och 8 i utskottets förslag utbytas mot 6 och 4, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nyström: Jag är i allo förekommen af de två nästföregående talarne och skulle sålunda egentligen endast behöfva instämma med dem.

En tioårig erfarenhet såsom styrelseledamot i ett spritförsäljningsbolag har gjort mig alldeles öfvertygad om att det är ytterst nödvändigt, att Konungens befallningshafvande har en fullständig, personlig kännedom om dem, hvilka skola blifva delegare i ett sådant bolag, och det blir naturligtvis svårare för Konungens befallningshafvande att bedöma personernas lämplighet för uppgiften i fråga, om deras antal är 12 i stället för 6. Såsom vi finna af utskottets utlåtande, är det nemligen Konungens befallningshafvande, som skall afgöra, huru vida de personer, som erbjuda sig att taga saken om hand, äro lämpliga eller icke.

Jag instämmer därför, som sagdt, i de två föregående talarnes yrkande, och jag vill tillägga, att enligt ett meddelande, som nyss lemnats mig, har Första Kammaren beslutat en liknande förändring af utskottets formulering af förevarande § 18.

Herr Bokström: Det kan måhända synas något förmätet af mig att, särskildt efter den näst föregående talarens anförande, uppträda till försvar för utskottets åsigt i denna fråga, men jag skall likväl anhålla att få påvisa, att utskottet ingalunda saknat goda skäl för sin mening.

Den förste talaren, herr Eklundh från Lund, ansåg, att det i sedlighetens intresse vore alldeles nödvändigt, att antalet delegare i brännvinsbolagen minskades till hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Det är likväl ganska märkvärdigt, att, om man genomläser kontrollbyråns berättelser öfver brännvinsbolagens verksamhet, man finner, att det just är de bolag, hvilka hafva ett fåtal delegare, som utmärkt sig genom djerfva afsteg från sedlighetens mål. En följd af den föreslagna inskränkningen af delegarnes antal måste blifva en förhöjning

Om vissa i hvarje särskild delegares kontanta tillskott, att bolaget blir en öfver-
ändringar i klassinstitution, och då man sålunda utestänger småfolket från denna
gällande del af nykterhetsverksamheten, så är jag viss på att, huru mycket
bränvinsför- det än står i lagen om att bolaget har ett sedligt ändamål, detta
säljningsför- mål dock på många ställen komme att skjutas åt sidan, samt att det
ordning. blir ett kotteri, som i all gemytlighet såge till godo sina egna ekono-
(Forts.) miska fördelar.

Den högt ärade talaren på stockholmsbanken kunde på grund af sina erfarenheter påstå, att det vore en verklig svårighet att få dessa bolag till stånd i de mindre städerna. Man må emellertid komma i håg, att något väsentligt rörelsekapital behöfva dessa bolag icke. Detta kapital kan nemligen sättas mycket lågt, enär bolaget såsom innehafvare af ett monopol har god kredit, och det blir sålunda icke i någon mån ansträngande för lott- eller aktieegarne äfven inom ett litet samhälle att vara med i bolaget. Men några bidrag till bolaget måste dock lemnas, och själfklart är, att i samma mån som delegareantalet minskas, så måste det på hvarje delegare belöpande tillskottet ökas, och derigenom blir småfolket utestängdt från företaget. Äfven om man inom mindre samhällen till en början skulle rygga tillbaka för att bilda ett sådant bolag, med många delegare och små tillskott, så torde man dock rätt snart komma till insigt om, hvilka fördelar bolaget kunde och borde bereda samhället i nykterhetens intresse. Denna insigt är redan mångenstädes genom erfarenheten vunnin.

Härmed tror jag mig hafva angifvit, att utskottet visserligen icke saknat skäl för sin åsigt. För min enskilda del skulle jag hafva önskat, att minimiantalet delegare i dessa bolag bestämts till ännu flere än utskottet här föreslagit, men jag fick icke något understöd härför inom utskottet. Säkert är i alla fall, att man icke kan påstå, att ett sådant bolag uppbäres af det allmänna intresset inom kommunen, om detta representeras af endast 6 personer. Då blir det i allt för många fall icke något vidare bevändt med bolagets sedliga ändamål. Detta är min lifliga öfvertygelse.

Häruti instämde herrar *Melin, G. Ericsson* från Stockholm, *Ivar Månsson* och *Lindgren*.

Herr Eklundh från Lund: Med anledning af den siste ärade talarens anförande skall jag be att få erinra derom, att jag alldeles icke har sagt, att det sedliga intresset beträffande spirituosaförsäljning skulle befrämjas mera derigenom, att bolagsledamöterna blefve färre, än som af utskottet föreslagits, utan jag har sagt, att sedlighetens intresse i detta afseende bättre befrämjades, om ett *bolag* komme till stånd för handhavande af bränvinsförsäljningen, än om densamma anförtrودdes åt enskilda personer. Jag tilltrorde mig också uttala det påståendet, att det, i synnerhet i de mindre stadssamhällena, kunde blifva svårt att få ett sådant bolag till stånd, om delegarnes antal bestämdes till minst 12, såsom af utskottet föreslagits. Det var på dessa grunder, jag tillät mig yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning i denna §.

Herr Hahn: För min del ber jag att få instämma med den näst siste talaren, herr Bokström. Jag tror nemligen icke, att det skall möta några synnerliga svårigheter att kunna få lämpliga personer till så stort antal, som utskottet här ifrågasätter. Det är ju endast fråga om åtta personer från staden, de öfriga fyra kunna ju tagas från omkringliggande landsbygd. Det torde tillåtas mig att upplysa om att i den stad, hvarifrån jag är, finnes ett bränvinsbolag, och att detta bolag består af 75 personer. Det finnes således, skulle jag tro, ingen svårighet för att bilda ett bränvinsbolag med ett stort antal personer.

*Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Wester: Med anledning af den ärade ledamotens af bevillningsutskottet anförande skall jag be att få göra några erinringar.

Såsom skäl för att bolaget borde bestå af 12 personer har anförts, att om man satte en lägre siffra, skulle bolaget blifva uttryck för ett partiintresse och skulle man hindra de mindre bemedlade i samhället att vara med. — Den argumentationen förstår jag icke. Det är ju icke sagdt, att bolaget icke får bestå af mer än 6 personer; utan endast att bolag *kan* bildas med 6 personer. Det torde blifva mycket svårt eller snart sagdt omöjligt att i småstäderna få i hop 12 lämpliga personer, och med de stränga föreskrifter, som nu äro föreslagna, lära näppeligen sträfvanden att drifva bolagen för något enskildt intresse kunna göra sig gällande. Jag vill icke bestrida, att sådana sträfvanden hittills på ett eller annat ställe funnits. Men hädanefter kan det knappast inträffa. Det är nemligen, som bekant, föreskrifvet, att intressenterna skola erhålla högst 5 procent på sina penningar, och under sådana förhållanden skola herrarne icke tro att det är så lätt att få människor att gå in i sådana bolag. Om också rörelsekapitalet är litet, så fordras det likväl alltid ett rörelsekapital på några tusen kronor, och skola bolagsmännen vara i tillfälle att kunna släppa till ett större eller mindre belopp. Det är visserligen sant, att under närvarande förhållanden 5 procent är en rätt bra ränta, men man skall betänka obehaget af att vara medlem i ett sådant bolag. Hvad bolaget än gör och låter, har det kritik på sig från alla håll, inom och utom samhället. Jag har åtminstone den erfarenheten, då det varit fråga om att bilda dylika bolag, att folk, som ansetts lämpliga, undandragit sig uppdraget af obenägenhet att underkasta sig dermed förenadt obehag och mottaga anmärkningar från höger och venster. Härtill kommer, att, enligt gällande bränvinsförfattning, en hel mängd folk, ända ifrån landshöfding till polisbetjent, på grund af embets- eller samhällsställning äro förbjudna att ingå i sådant bolag. Inom ett litet samhälle är det med sådant förhållande sannerligen icke lätt att för ett bolags bildande få i hop så många personer som 12; och jag kan icke se, att 12 spelar en så synnerligt stor roll, att bolaget i sedligt hänseende får större styrka af 12 än af 6 delegare.

Det har vidare sagts, att de oegentligheter, som här uppdragats, förnämligast yppats inom de bolag, som bestått af få medlemmar. Men i dessa bolag har det merendels varit endast 2 à 3 personer, hvilka

t. ex. den ärade representanten från Örebro eller en och annan talare från Göteborg, som här gifvit till känna sin mening, anser, att talet 12 icke är för högt. Men det är ju icke alls med afseende på dessa större städer, som jag yttrat mig, utan i afseende på de allra minsta stadssamhällena, uti hvilka det är lika angeläget, att bolag komma till stånd och att nykterhetens intresse blir främjadt genom tillämpning af bolagsinstitutionen. Det är med afseende härå, som jag förut påstått och fortfarande vågar vidhålla, att det kan leda till verkliga svårigheter, i händelse man nu sätter antalet så högt som till tolf.

*Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

En ärad talare har sagt, att det icke är nödvändigt, att alla tolf äro bosatta i staden; en del kunde också bo på landet. Jag vädjar dock till hvar och en, som har någon erfarenhet med afseende å dessa förhållanden, huru stor medverkan från landet det kan vara att påräkna. Det är personer från stadskommunerna, som sluta sig till sammans för att bilda sådana bolag, och medverkan från landet lär vara ytterst ringa. Jag tror sålunda, att man alldeles onödigtvis skulle tillskapa en svårighet vid bildandet af bolag i de minsta städerna, om man biträdde utskottets förslag om den högre siffran, och jag är fullkomligt öfvertygad om att de öfriga korrektiv, som i denna nya författning innehållas, äro alldeles tillräckliga för att åtminstone tills vidare stäffa de missbruk, öfver hvilka man i detta afseende klagat. Det är ju möjligt, att en framtida erfarenhet kan gifva vid handen, att icke heller dessa korrektiv äro tillräckliga; men då vill jag säga eder, mine herrar, att sannnerligen icke ligger det något större korrektiv i siffran 12 i stället för siffran 6. Nej, mine herrar, den siffran är efter min bestämda öfvertygelse af jernförelsevis underordnad betydelse såsom korrektiv mot missbruk. Om i framtiden missbruk fortfarande komme att visa sig, och om dessa missbruk icke stäffas genom de korrektiv, som detta författningsförslag innehåller, måste de lagstiftande myndigheterna vara beredda på att utfinna andra korrektiv. Men efter min tanke finnes det alldeles icke minsta antaglighet för att denna siffra, 6 eller 12, kommer att ur den synpunkt, som herrarne föreställa sig, utöfva någon nämnvärd betydelse. Af denna anledning vidhåller jag mitt förut framställda yrkande.

Herr Jansson i Krakerud: Jag får för min del uttala min förundran öfver att man finner det vara så svårt att i en stad få i hop 12 personer att bilda bolag. Nog synes det mig, att ett stadssamhälle skulle kunna åstadkomma så många personer, som här äro föreslagna.

Den senaste ärade talaren nämnde visserligen, att han hade erfarenhet af att det skulle vara nästan omöjligt att få i hop 12 personer. Jag kan dock icke förstå, huru man kan hafva erfarenhet om en sak, som ännu icke praktiserats. Jag tror således, att man först får besluta i enlighet med utskottets förslag och sedan praktisera det några år, innan man kan ega någon erfarenhet om huru vida det går att få i hop dessa 12 personer eller icke.

Skulle man vara rädd för utskottets förslag, har man ju redan ett korrektiv deri, att Första Kammaren beslutat sätta antalet till 6. Om nu Andra Kammaren bestämmer antalet till 12, får man väl ett

Om vissa ändringar i gällande brännvinsförsäljningsföreskrifning. (Forts.)

medlingsförslag och stannar möjligen vid siffran 9. Och så många som 9 kan man väl samla i hop i en stad, som vill arbeta i nykterhetens och sedlighetens intresse, synnerligast i dessa tider. Då jag för min del tror, att man tryggt kan taga utskottets förslag, ber jag således att få yrka bifall till detsamma.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på godkännande af utskottets förslag till lydelse af ifrågavarande moment och *dels* på bifall till det af herr Eklundh från Lund under öfverläggningen framställda förslag. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men, som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller bevillningsutskottets förslag till lydelse af mom. 1 i § 18 af förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Eklundh under öfverläggningen framställda förslag.

Omröstningen utföll med 83 ja mot 69 nej; och hade sålunda kammaren beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Efter föredragning vidare af *mom. 2* anförde:

Herr Eriksson i Elgered: Det andra momentet af den adertonde paragrafen visar, att de rättigheter, som blifvit ett bolag meddelade, kunna af bolaget under vissa förutsättningar öfverlåtas åt andra. Detta återigen har en icke ringa betydelse med afseende på nykterhetsverksamheten, utan en ganska väsentlig betydelse. Denna betydelse ligger deri, att medan 3 mom. af samma paragraf tydligen förbjuder ett bolag att sjelft utöfva sin verksamhet å annan ort, än der bolaget har sitt säte — ty det får icke genom ombud vare sig utbjuda eller tillhandahålla sina varor, hvilket visar, att bolaget med afseende å sin verksamhet är hänvisadt uteslutande till stadens område — så är detta icke fallet, så snart en annan person eller ett annat bolag, exempelvis en vinhandelsfirma, får på sig öfverlåten en sådan rättighet, ty då eger denna person eller detta bolag rätt att drifva sin rörelse äfven på annat håll. Vore det så, att en sådan firma eller ett sådant konsortium, som fått en sådan rättighet på sig öfverlåten, endast vände sig till sådana personer inom landsbygden, hvilka der ha sådan rättighet, antingen i egenskap af gästgifvare eller på någon annan grund, vore derom mindre att säga, men nu vända sig der-

jemte dessa agenter till allmänheten och till enskilda personer samt utbjuda och påtruga dem på detta sätt sina varor. Hvad detta medför inom landsbygden är en sak, som är allmänt bekant. Dock får jag säga, att i den ort, jag tillhör, förekommer detta icke i så stor utsträckning. Ett skäl till att detta tillvägagående der förekommer i mindre skala än annorstädes torde vara att söka deri, att det är en glest befolkad bygd; men i tätt befolkade bygder förekommer det rätt ofta och åstadkommer mycket ondt. Derför synes det mig, att allt hvad utskänkning och utminutering af spirituösa drycker angår borde vara underkastadt alldeles samma villkor, som är gällande för de ifrågavarande bolagen, eller att de få utöfva sin verksamhet endast inom det område, dit de i första rummet äro hänvisade, och icke annorstädes.

*Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Man anmärker häremot, att då skulle man bereda t. ex. utländska agenter, som resa i sådana ärenden, förmåner, som de svenska agenterna saknade, enär i 17 art. af franska handelstraktaten just en sådan rättighet är medgifven åt franska handelsresande. Men först och främst är härvid att märka, att, efter hvad jag tror, det icke så ofta förekommer, att franska agenter resa omkring i landsbygden och på detta sätt utbjuda sina varor, utan det är företrädesvis agenter för svenska firmor, som der söka göra affärer. Och äfven om franska handelstraktaten skulle lemna utländingar af viss nation ett sådant företräde, som de svenska firmorna saknade, är dock att märka, att det vore i nykterhetens intresse, som detta skedde: jag menar, att det vore i nykterhetens intresse, som svenskarne vore utestängda. Och för öfrigt, skulle det icke vara möjligt, att den franska handelstraktaten rättades så, att den icke öfverskrede svensk lag och svenska författningar?

Då emellertid hvarken i den kongl. propositionen eller i utskottets förslag något finnes, som berättigar att göra ett yrkande om ändring i detta afseende, skall jag afstå derifrån. Jag har endast velat göra detta uttalande för att befria mig från misstanken för att jag från nykterhetens synpunkt skulle finna detta utskottsbetänkande vara väl affattadt.

Herr Fredholm från Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af den senaste talarens anförande. Han vidrörde i detta en fråga, som icke hör till detta moment, utan förekommer först i det följande. Hvad som afhandlas i detta moment är rätten för bolag att på annan öfverlåta försäljningsrättighet och sättet, på hvilket detta skall ske. Det är endast om detta, som moment 2 handlar. Vid nästa moment kan det komma i fråga att besvara hvad talaren yttrat.

Herr Eriksson i Elgered: Jag anmärkte också mycket riktigt, att här medgifves en rättighet, hvarigenom hvad som finnes stadgad i mom. 3 kan kringgås.

Vidare yttrades ej. Momentet godkändes.

Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)

Mom. 3—7.

Godkändes.

För mom. 8 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

8. Bolag vare pliktigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, Kongl. Maj:ts befallningshafvande kan meddela vare sig med anledning af vägrad ansvarsfrihet eller till följd af annan framställning från någondra af de i nästföregående mom. nämnda myndigheter. Tredskas bolaget fullgöra sålunda gifna föreskrifter, eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande förelägga lämpligt vite.

I afgifven reservation hade deremot herr *Cavalli*, med hvilken herrar *Rudebeck*, greve *Klingspor*, *Stephens*, friherre *Alströmer*, af *Burén* och *S. M. Olsson* i Sörnas instämt, hemställt:

att Riksdagen måtte, med afslag å utskottets förevarande hemställan, godkänna följande af Kongl. Maj:t för ifrågavarande moment föreslagna lydelse:

»Bolag vare pliktigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, Kongl. Maj:ts befallningshafvande kan meddela vare sig med anledning af vägrad ansvarsfrihet eller till följd af annan framställning från någondra af de i nästföregående moment nämnda myndigheter. Tredskas bolaget fullgöra sålunda gifna föreskrifter, eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande förelägga lämpligt vite eller återkalla bolagets rättighet till minuthandel med och utskänkning af bränvin att upphöra med löpande försäljningsårs utgång.»

Ordet begärdes af

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Wersäll*, som yttrade: Ut i detta moment har Kongl. Maj:t föreslagit, att slutet skulle få följande lydelse: »Tredskas bolaget fullgöra sålunda gifna föreskrifter, eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande förelägga lämpligt vite eller återkalla bolagets rättighet till minuthandel med och utskänkning af bränvin att upphöra med löpande försäljningsårs utgång.» Jag måste här påpeka, att det begicks ett misstag i den föregående diskussionen, då det nämndes, att Konungens befallningshafvande icke skulle hafva rättighet att ålägga vite. Den nuvarande författningen har nemligen den bestämmelsen, att om bolaget tredskas fullgöra gifna föreskrifter, »eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande förelägga lämpligt vite». Detta är sålunda en gammal föreskrift, men den har visat sig icke vara tillfyllest för att hindra bolagen att göra lagöfverträdelser. Af denna anledning har fortsättningen tillkommit, som innehåller den bestämmelsen, att Konungens befallningshafvande skola ega rätt att återkalla bolagets rättighet till minuthandel med och utskänkning af bränvin, derest bolaget tredskas.

Utskottet har emellertid föreslagit, att denna bestämmelse skulle strykas, och såsom skäl därför anført, att det synes utskottet »betänkligt att åt en administrativ myndighet lemna en befogenhet af ifrågavarande art», och vidare att en sådan bestämmelse skulle vara obe-

höflig, »derest de af Kongl. Maj:t föreslagna, väsentligen skärpta bestämmelserna angående bolagen varda antagna».

Gent emot det första skälet ber jag få erinra, att de nu ifrågasvarande bolagen icke äro att jemföra med vanliga bolag, som drifva någon rörelse af ett eller annat slag, ty de äro ju tillkomna endast i sedlighetens intresse och af polishänsyn. Skulle därför ett sådant bolag i stället för att verka i sedlighetens intresse låta sig ledas af egoistiska motiv och uppmuntra superiet, så förefaller det mig, att ett sådant bolags tillvaro icke vidare kan anses berättigad, utan att det vore en lycka för samhället att blifva af med ett bolag, som icke genom upprepade tillrättavisningar genom viten låter rätta sig. Jag tror, med anledning af hvad jag haft äran nämna, att det icke kan medföra några farliga konsekvenser, att åt Konungens befallningshafvande uppdrages en sådan rättighet som den af Kongl. Maj:t förelagna. Jag kan icke heller dela utskottets uppfattning, att »derest de af Kongl. Maj:t föreslagna, väsentligen skärpta bestämmelserna angående bolagen varda antagna, den Kongl. Maj:ts befallningshafvande medgifna rätten att förelägga bolagen lämpligt vite *alltid* — ett ord, som jag flickar in — skall visa sig vara ett tillräckligt korrektiv mot tredska från bolagens sidan». Dessa skärpta bestämmelser äro nog bra, men jag tror icke, att de, åtminstone icke alltid, kunna vara en tillräcklig motvigt emot den frestelse, som ju alltid för ett bolag, åtminstone om det är mycket litet, ligger uti att söka göra sig en orättmätig vinst genom att uppmuntra superiet, och jag tror, att det till och med en och annan gång skulle kunna ställa sig som en enkel räknefråga för bolaget, om det bär sig bättre att tredskas och betala vitet eller att rätta sig efter de af Konungens befallningshafvande gifna föreskrifterna. Jag tror också, att de skärpta bestämmelser, som af utskottet föreslagits, just påkalla detta af Kongl. Maj:t föreslagna stadgande, att Konungens befallningshafvande skulle hafva rätt att på vissa villkor upplösa ett tredskande bolag, och jag fruktar, att, om icke denna bestämmelse inflyter, författningen icke vid alla tillfällen skall visa sig effektiv, utan att tvärt om demoraliseringen mången gång skall kunna fortsättas såsom hittills.

I öfrigt förefaller det mig, som om reservanterna, hvilka äro många, vid denna punkt föreburit synnerligen goda skäl för sin reservation, och jag ber därför få ytterligare hänvisa till dessa skäl.

Jag har velat yttra detta, emedan jag har den öfvertygelsen, att kammaren bäst främjar nykterhetens intresse genom att låta den af Kongl. Maj:t föreslagna punkten kvarstå i författningen. På detta sätt kommer denna kammare äfven att fatta samma beslut, som Första Kammaren nyss har fattat.

Vidare anförde:

Herr Olsson i Sörnäs: Efter det anförande, som nu hållits af herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet, har jag för min del ingenting vidare att tillägga, utan ber endast få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Jag gör detta så mycket hellre, som jag deri icke finner någon som helst risk för de bolag, som vilja

*Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Om vissa ändringar i ställa sig lagar och författningar till efterrättelse. För sådana bolag åter, som möjligen ej i allo vilja ställa sig gällande lag till efterrättelse, torde en bestämmelse sådan som den Kongl. Maj:t här föreslagit ändock vara behöflig. Det är därför som jag ber att få yrka bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, hvilket är detsamma som innehålles i den af herr Cavalli m. fl. afgifna reservation, som återfinnes å sista sidan af utskottets betänkande.

(Forts.)

Herr Fredholm från Stockholm: Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet önskade, att kammaren skulle lemna sitt bifall till den kongl. propositionen i hvad den afser, att Konungens befallningshafvande skulle bemyndigas att återkalla ett bolags rättigheter. Ett sådant återkallande skulle kunna ske, när ett bolag tredskades att fullgöra de föreskrifter, som Konungens befallningshafvande kunde förelägga det »vare sig med anledning af vägrad ansvarsfrihet» eller till följd »af annan framställning från någondera af de i nästföregående mom. nämnda myndigheter». De i näst föregående mom. nämnda myndigheter äro landstingen, hushållningssällskapens förvaltningsutskott och stadsfullmäktige.

Mot nu nämnda stadgande skulle egentligen icke kunna göras någon invändning, om det blott afsåge de fall, då någon af dessa myndigheter vägrade ansvarsfrihet för bolaget. Då borde detta kunna anses som en anmärkning af den beskaffenhet, att man ej behöfde motsätta sig, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande finge rätt att återkalla bolagets försäljningsrättigheter. Men om man tänker sig, huru stadgandet i ett sådant fall skulle komma att tillämpas i praktiken, så försvinner betydelsen af denna Konungens befallningshafvandes disciplinära myndighet. Ty bolagets rättigheter öfverlåtas åt detsamma på 3 år. Försäljningsåret börjar i stad den 1 oktober, på landet den 1 november. Om jag då antager, att ett bolag får sina rättigheter i år och träder i verksamhet den 1 oktober, så blir det först uti januari 1897, som bolagets förvaltning under försäljningsåret 1895—96 underkastas revision, och sedan den är verkställd, skall den granskas af landstinget, hushållningssällskapets förvaltningsutskott och stadsfullmäktige. Landstinget kan icke verkställa någon granskning förr än i september 1897. Om då landstinget vägrar ansvarsfrihet, skall detta beslut hänskjutas till Konungens befallningshafvandes afgörande, hvilket blefve i slutet af år 1897. Sedan kan öfver Konungens befallningshafvandes beslut anföras besvär hos Kongl. Maj:t, och skulle det derefter befinnas vara anledning för Konungens befallningshafvande att göra gällande den magt att återkalla rättigheterna, som Kongl. Maj:t vill tilldela honom, så skulle effekten deraf icke kunna blifva annat än den, att det ifrågavarande bolaget finge upphöra med sin verksamhet den 1 oktober 1898, d. v. s. just då de tre år voro gångna, för hvilka det fått rättigheter. Jag kan för min del deraf icke finna, att man på föreslaget sätt skulle i ringaste mån kunna inskränka den bolaget en gång meddelade rättigheten att i 3 år utöfva försäljning.

Men en annan sak, och ännu betänkligare, är, att ett sådant återkallande skulle af Konungens befallningshafvande få göras äfven i

följd af »nånnan framställning» från någon af förut omnämnda myndigheter. Det står icke nämndt, af hvilken art denna framställning skall vara, derom står alls ingenting föreskrifvet. Framställningen kan därför vara hvilken som helst. Måhända skulle sådant oaktadt icke heller i detta fall någon egentlig fara vara förenad med den enligt Kongl. Maj:ts förslag Konungens befallningshafvande medgifna rätten, om icke förhållandet vore det, att för den händelse bolaget öfverlätit någon minuthandels- och utskänkningsrättighet åt annan person, så skulle äfven denne, så vidt jag kan se, i förening med bolaget, beröfvas sina rättigheter, oaktadt ensamt bolaget och icke han gjort sig skyldig till någon den ringaste förseelse. Det vill sålunda synas mig, som skulle en bestämmelse af den art, Kongl. Maj:t föreslagit, på ett betänkligt sätt ingripa i tredje mans rätt, och detta är ju något, som man vid all lagstiftning i främsta rummet bör undvika.

*Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.*

(Forts.)

För öfrigt vill det synas mig, som om man efter de skärpta bestämmelser, som här blifvit föreskrifna i § 9 och i de föregående momenten af § 18, huruledes Konungens befallningshafvande vid meddelande af försäljningsrättigheten har att pröfva personer, vilkor och alla omständigheter, det synes mig, säger jag, som om man då, när Konungens befallningshafvande vid rättigheternas beviljande pröfvat personerna och funnit dem lämpliga att utöfva rättigheterna, icke skulle kunna förutsätta, att de sedermera skulle göra sig skyldiga till sådana förseelser, som kunde medföra den påföljden, att deras rättigheter återkallades.

Vid många tillfällen har det synts mig vara ganska betänkligt att lägga en stor magt i embetsmäns händer, icke just därför, att jag tror att de skulle missbruka den, ty ett missbruk skulle nog blifva förenadt med risken af kritik och granskning; men den omständigheten, att en person har i sin hand en obegränsad magt, förskaffar honom ett öfver höfvan stort inflytande på dem, mot hvilka han kan utöfva magten. I detta fall skulle bolagens styrelser må hända komma att göra honom medgifvanden, endast därför att de annars voro eller ansåge sig vara utsatta för faran att förlora sina rättigheter, och detta synes mig vara en mycket betänklig sak.

Med de skärpta bestämmelser, som denna förordning innehåller, befarar jag för min del, att personer icke skola vara synnerligen angelägna att bilda sådana bolag; och skulle genom ansvarighetens utsträckande, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, bildandet af bolag ytterligare försvåras, tror jag man ej skulle handla till nykterhetens fromma, utan till dess skada, om man antog Kongl. Maj:ts förslag. Komma bolag ej att bildas, då utbjudas försäljningsrättigheterna på auktion, och då återgå vi till de förhållanden, som förefunnos, innan denna bolagsinstitution kom till stånd. För öfrigt, om det också skulle visa sig, att de bestämmelser, som af utskottet tillstyrkts, ej skulle vara tillräckliga för att vinna det åsyftade ändamålet, så vill jag hemställa, om det kunde vara förenadt med någon synnerligen stor fara att låta denna fråga om Kongl. Maj:ts befallningshafvandes utsträckta rätt anstå, till dess det visat sig förefinnas ett verkligt behof af att gifva Kongl. Maj:ts befallningshafvande en så stor magt?

Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)

Jag anhåller, herr talman, att på grund af hvad jag nu yttrat få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eklundh från Lund: Herr grefve och talman! Då jag begärde ordet, afsåg jag endast att yrka bifall till den angående detta moment vid utskottsbetänkandet fogade reservationen eller, med andra ord, till Kongl. Maj:ts förslag i denna del oförändradt. Jag skulle alltså, enär ett yrkande om bifall till detta förslag redan blifvit framställt, kunna inskränka mig till att instämma uti detsamma, men jag ber dock att med anledning af herr Fredholms yttrande få säga, att jag för min del icke kan dela hans farhågor, att ifrågavarande §, om bestämmelsen uti densamma skärptes så som reservanterna föreslagit, skulle hindra eller försvåra ett bolags bildande.

En hvar, som ingår såsom delegare i ett bränvinsförsäljningsbolag, gör tydligtvis detta endast i afsigt att gagna det samhälle han tillhör derigenom, att han söker befordra det sedliga intresse, som med bolagets bildande rätteligen måste afses.

Då detta bör vara hvarje sådan bolagsmans enda syftemål, och han af sin verksamhet härutinnan icke kan påräkna att skörda annan vinst än samhällets tacksamhet, synes det mig vara påtagligt, att han skall göra allt hvad på honom ankommer för att ställa sig lagens föreskrifter till noggrann efterrättelse.

Jag tror alltså, att det icke skulle medföra någon som helst fara, om Kongl. Maj:ts lagförslag beträffande mom. 8 i § 18 oförändradt bifölles och Kongl. Maj:ts befallningshafvande sålunda bemyndigades att, efter framställning från någondera af de i nästföregående mom. nämnda myndigheter, vid löpande försäljningsårs utgång återkalla den åt ett bolag lemnade rättigheten till försäljning af spirituosa, för den händelse bolaget tredskades fullgöra gifna föreskrifter.

Skulle något bränvinsförsäljningsbolag så missförstå sin uppgift och till den grad missbruka den åt bolaget lemnade rättigheten, kan det ingalunda skada, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande eger magt frångåta bolaget försäljningsrätten.

Det är af dessa skäl, som jag nu ber att få förena mig i det redan framställda yrkandet om bifall till den vid detta moment fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Nyström* och *Hansson* i Solberga.

Herr Bokström: Som kammaren behagade finna, har utskottet i föregående paragrafer och moment i det allra närmaste följt Kongl. Maj:ts förslag och derigenom visat, att det mål, till hvilket Kongl. Maj:t syftat, också är utskottets. Men det förefinnes den skilnaden mellan föregående delar af detta lagförslag och detta moment, att de förra varit af Kongl. Maj:t motiverade och utredda. Detta är, vågar jag påstå, ej förhållandet med detta moment. Här finnes endast i statsrådsprotokollet ett kategoriskt uttalande af följande lydelse: »Den nuvarande påföljden för bolags försummelse att ställa sig gifna föreskrifter till efterrättelse har icke visat sig effektiv, i det att *bolag* är efter annat kunnat fortsätta ett förfarande, hvarom anmärkning

gjorts af revisorerna och gillats af länsstyrelsen». Detta uttalande lider af en tvetydighet, som gör detsamma vilseledande. Ordet *bolag* har i vårt språk samma form för singularis som för pluralis. Man vet ej här, om det är fråga om *ett* bolag eller många bolag. Jag har sökt skaffa mig underrättelse, huru dermed i verkligheten förhåller sig, och i kontrollbyrån har jag fått den upplysningen, att ordet *bolag* här måste vara singularform, icke afse ett flertal. Bolagens antal är 87, och det är 1 bolag, för hvilket tredska kan konstateras och för hvilket sålunda ett bättre korrektiv kunde hafva varit erforderligt. Mig synes det sålunda, att uttrycket i statsrådsprotokollet blifvit något olyckligt valdt; och jag skulle för min del nästan våga tro, att om upplysningen kommit till Kongl. Maj:t med det i verkligheten grundade innehåll: »Någon tredska hafva hittills varande bolag i allmänhet icke låtit komma sig till last, men af dessa bolag, utgörande enligt senaste redogörelse 87, har 1 visat tredska», så skulle Kongl. Maj:t varit förhindrad framlägga ifrågasvarande obehöfliga skärpning i förordningens bestämmelser.

*Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet har framhållit, att inga farliga konsekvenser kunna befaras, om en sådan bestämmelse får inflyta i försäljningslagen. Jag ber för min del att få anknyta mig till hvad en ledamot på stockholmsbänken nyss sade. Det kan ju hända, att till följd af anförda besvär fråga om en af Konungens befallningshafvande beslutad indragning af bolags bränvinsförsäljningsrätt ej kan blifva afgjord jemnt med försäljningsåret, och bolaget är väl i sin goda rätt att fortsätta försäljningen, till dess Kongl. Maj:ts befallningshafvandes beslut vunnit laga kraft, hvilket kan inträffa långt in på ett följande försäljningsår. Då skulle, om Kongl. Maj:ts beslut är fastställande, bolaget en vacker dag vara urståndsatt att fortsätta affären. Om bolaget bildats af personer, som med personliga uppoffringar ingått i ett sådant bolag och sjelfva ej varit tredska, utan tredska visats af bolagets styrelse, kan det vara hårdt för desse öfrige bolagsmän att blifva lidande i sin ekonomi genom de förluster, som kunna framkallas af en sådan plötsligt upphörd bolagsverksamhet, hvilken kan hafva varit mycket stor.

Herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet anförde vidare, att det kan bära sig bättre för ett bolag att betala vite än att lyda. Ja, det kan väl så vara, men jag föreställer mig, att det är ej bolaget, som blir ålagdt vite, utan det är styrelsen; och om denna skulle tillåta sig att af bolagets medel betala vitet, så finnes det revisorer, som böra kunna korrigera ett sådant missgrepp.

Några reservanter från Första Kammaren och en reservant från denna kammare hafva, i likhet med hvad nyss herr Eklundh från Lund uttalat, funnit Kongl. Maj:ts motivering förträfflig. Det kan ju få stå för dessa herrars räkning.

För öfrigt har denna indragningsmagt, lagd i en administrativ myndighets hand, i vårt land ej någon särdeles god klang. Man söker förebilderna dertill i Ryssland och i Finland, sedan det upphörde att tillhöra Sverige. Jag tror ej, att svenska folket vill, att embetsmyndigheten i vårt land skall utveckla sig i den riktningen,

Om vissa ändringar i denna lag böra, om så nödigt är, uppsökas.

gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.

(Forts.)

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr *Hahn* instämde häruti.

Herr Hammarström: Det kan väl ej vara lämpligt, att personer, som tredskas, skola innehafva denna rättighet och sköta denna affär. Jag anser för min del tvärt om, att det är alldeles i sin ordning, att länsstyrelsen har magt att återtaga rättigheterna, då ej bolaget fullgör de åligganden, som det åtagit sig. Det är, synes mig, ej större våda med att länsstyrelsen får återkalla rättigheterna, än att den har magt att meddela dem. För min del håller jag före, att de skäl, som af herr Cavalli och dem som med honom instämt, blifvit anförda för reservationen, äro fullgiltiga. Jag yrkar därför bifall till denna reservation. Jag gör det så mycket hellre, som Första Kammaren redan fattat beslut i enlighet dermed; och jag hoppas, att denna kammare måtte äfven göra så, ty jag kan ej finna, att en sådan fråga som denna bör föranleda olika beslut i de båda kamrarne.

I detta yttrande instämde herrar *Broström*, *Anderson* i Hasselbol och *Nordin* i Hammerdal.

Herr *Anderson* i Tenhult: På de skäl, som herrar Cavalli, Rudebeck m. fl. i sin reservation anfört, ber jag att få yrka bifall till det af dem framställda förslag.

Herr *Jansson* i Krakerud: Jag har icke varit med om att behandla det här lagförslaget på den afdelning, som haft i uppdrag att utarbета detsamma, och följden blef, att jag ej kom in deri i dess helhet. Dock uppstod rörande denna § en liten diskussion inom utskottet, i ty att jag till en början äfven hyste den åsigten, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande borde hafva rätt att indraga nämnda bolag. Jag undrar således ej på, att åtskilliga talare nu uppträdt, förmodligen i nykterhetens intresse, och yrkat bifall till reservationen. Men jag skall dock be att få fästa uppmärksamheten på sjelfva sakförhållandet. Det är ju först och främst så, att dessa bolag ej få mer än 5 procent ränta på sina penningar, huru ifriga de än månne vara att sälja spirituosa. Derför har man ock beräknat, att de personer, som bilda dessa bolag, ej göra det för att forcera bränvinsförsäljningen, utan tvärt om i sedlighetens intresse. Man må äfven besinna, att dessa rättigheter endast räcka i tre år. Detta är ju ett korrektiv, som gör, att bolagen ej vilja utsätta sig för en vägran att få sina rättigheter förnyade, när de 3 åren äro ute. Jag kan därför ej fatta den ärade talaren från Lund, som å ena sidan uttalade den farhågan, att, om i lag skulle fastslås ett antal af 12 personer, det ej skulle kunna bildas något bolag, men å andra sidan nu ej synes hysa någon fruktan för, att bolag ej skall kunna komma till stånd, om åt Kongl. Maj:ts befallningshafvande lemnas sådan rättighet, som Kongl. Maj:t

föreslagit. Och hvarför? Jo, derför, så vidt jag hörde rätt, att det alltid kommer att finnas personer, som hafva ett sådant intresse för sedlighet och nykterhet, att de icke alls frukta för Konungens befallningshafvandes rätt härutinnan. Men då hemställer jag till den ärade talaren: om det finnes personer, som äro så intresserade af nykterhet och sedlighet, hvad skall det då tjena till att lemna Konungens befallningshafvande en sådan befogenhet, som Kongl. Maj:t föreslagit? Då torde det aldrig komma att inträffa något, som ger Konungens befallningshafvande anledning att inskrida; ty icke lär han kunna draga in rättighet för personer, som hafva sådana egen-skaper, som den siste ärade talaren nämnde.

*Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Jag tror således, att man mycket väl kan nöja sig med att bifalla utskottets förslag. Jag skulle för min del i alla fall icke fästa mig det ringaste vid det der, ty från åtskilliga synpunkter har det ju ingen betydelse; men af principiella skäl är det väl litet oegentligt att lemna sådan magt i Konungens befallningshafvandes händer, att han får, så att säga, regera despotiskt. Det bör vara mycket tvingande skäl för att lemna Konungens befallningshafvande en sådan magt. Det är således från denna synpunkt, som jag sluter mig till utskottets förslag, och ber således att få yrka bifall dertill.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mine herrar! För min del anser jag, att den sak, hvarom vi nu diskutera, är den viktigaste, som förekommer i hela förslaget. Jag skulle icke anse denna punkt vara så viktig, om jag kunde dela den siste ärade talarens åsigt i detta fall och vara lika öfvertygad som han, att, då man nu beslutit, att bolaget icke skall få mera än 5 procent i vinst, det hädanefter skall blifva personer, hvilka uteslutande verka i sedlighetens och nykterhetens intresse, som skola blifva brännvinshandlare i vårt land. Jag har verkligen svårt att tro, att så skall blifva i alla händelser. Herr Fredholm från Stockholm tycktes uttala en motsatt åsigt, fastän han kom till samma resultat. Han sade nemligen, att, om vi skulle lägga en sådan rätt i Konungens befallningshafvandes hand, det kunde leda derhän, att ingen vågade bilda bolag. Men det föreföll mig derför, att han icke var fullt så säker på den åsigt, att dessa bolag skulle komma att verka uteslutande i sedlighetens och nykterhetens intresse, som den siste ärade talaren.

Utskottet säger sig finna det betänkligt att lemna denna magt i Konungens befallningshafvandes händer. Jag för min del får säga, att jag finner det högst betänkligt, om man ej lemnar Konungens befallningshafvande denna magt. Jag tror, att en stor del af detta eljest ganska goda lagförslag då skulle vara förfeladt, och ber derför, herr talman, att få yrka bifall till herr Cavallis med fleres reservation.

Herr Eklundh från Lund: Herr grefve och talman! Endast ett par ord i anledning af den näst siste talarens anförande.

Jag trodde verkligen icke, att man skulle kunna se någon motsägelse uti och hafva svårt att förstå mina yttranden under öfverläggningen angående ifrågavarande paragraf, men finner att jag härutinnan bedragit mig.

*Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Kan det väl vara svårt att förstå, att man, särskildt i ett mindre samhälle, möjligen icke skulle lyckas få till stånd ett spritförsäljningsbolag, om det stadgades, att detta skall bestå af minst 12 personer, i följd deraf att delegarne i bolaget, utan någon som helst godtgörelse, måste ikläda sig den ekonomiska risk, det besvär och obehag, som delaktighet i ett dylikt bolag nästan alltid medför, då rörelsen skall med sträng samvetsgrannhet bedrivas; men att man deremot ingalunda torde behöfva frukta, att någon, som annars vore villig ingå såsom delegare i slikt bolag, skulle draga i betänkande att göra detta därför, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande, under vissa förutsättningar, hade laglig befogenhet att återkalla bolagets rättighet att försälja spirituosa?

Jag kan åtminstone icke fatta, att någon motsägelse ligger uti dessa mina yttranden, och vidhåller alltså mitt vid förevarande moment framställda yrkande.

Herr Ivar Månsson: Jag skall be att få säga, att, då Första Kammaren antagit Kongl. Maj:ts förslag, och då jag tror, att det väl näppeligen skall behöfva tillämpas, att Konungens befallningshafvande behöfver vidtaga den åtgärd, som efter denna paragrafs förändring, såsom nu ifrågasättes, skulle vara i lagen medgifna, jag icke ser någon fara i att denna kammare går samma väg. Jag vet knappt, huru det skall gå till att sammanjemka besluten, om denna kammare stannar i annat beslut än Första Kammaren. Lagförslaget skulle då riskera att falla. Jag anser, att det icke är någon fara att gå in på Kongl. Maj:ts förslag och skall därför be att få tillkännagifva min afsigt att rösta för detsamma.

Herr Fredholm från Stockholm: Då den siste talaren såsom ett skäl för att bifalla Kongl. Maj:ts förslag anförde, att han icke trodde att stadgandet någonsin skulle få någon tillämpning, får jag säga, att jag icke kan förstå, hvartill ett sådant stadgande då skall tjäna. Skall stadgandet stå der blott och bart såsom ett slags ornament, kan man saklöst låta det vara borta. För min del antager jag dock, att om det kommer in i brännvinsförsäljningsförordningen, är väl meningen, att det skall tillämpas.

Jag skall be herrarne ännu en gång taga i betraktande, hvad det kan hafva för effekt, om en vinhandlande eller annan person, som fått försäljningsrätt af bolag på sig öfverlåten och icke gjort sig skyldig till något fel, om han, på grund af Konungens befallningshafvandes magtfullkomlighet och därför att styrelsen i bolaget varit på något sätt misskaglig, blir beröfvad sin lofliga näringsverksamhet. Herrarne må dock taga ett sådant förhållande i allvarligt betraktande! Det skulle ju kunna hända, att sådant inträffar. Kunna herrarne då stå till svars med att tillstyrka en lag, som kan hafva en sådan påföljd? Är det nödvändigt att hafva en dylik bestämmelse i lagen, måste man åtminstone samtidigt vidtaga sådana försigtighetsmått, så att något sådant, som jag här framhållit, icke kan inträffa. Då nu ej föreligger något sådant förslag, som förebygger lidande för tredje man, kan man väl låta med denna fråga anstå till nästa år, så att

man före afgörandet får bättre tänka sig in i saken och dess verkningar.

Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)

Herr Ekman: Jag skall be att gent emot den siste talaren få påpeka, att det väl är föga skäl att befara någon obehörig magtutöfning från Konungens befallningshafvandes sida, då i förevarande moment förut står: »eller till följd af annan framställning från någondera af de i nästföregående mom. nämnda myndigheter», nemligen landsting, hushållningssällskaps förvaltningsutskott och stadsfullmäktige. Man får väl då förutsätta, att dessa myndigheter icke komma med några klagomål, som äro obefogade; och således är det icke ensamt Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som utan vidare kan tillämpa den ifrågasatta påföljden, utan det beror också på framställningar från dessa myndigheter. Just deri ligger, tycker jag, ett ganska viktigt korrektiv emot att Kongl. Maj:ts befallningshafvande skall missbruka sin magt i detta afseende. Jag får för min del förena mig med yrkandet om bifall till reservationen.

Herr *Waldenström* förklarade sig instämma med herr Ekman.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på godkännande af utskottets förslag till lydelse af ifrågavarande moment, och *dels* på godkännande af den af Kongl. Maj:t för detsamma föreslagna lydelse; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes. Med anledning häraf skedde nu uppsättning, justering och anslag af följande voteringsproposition:

Den, som bifaller bevillningsutskottets förslag till lydelse af mom. 8 i § 18 af förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelse af detta moment.

Röstsedlarne uppräknades hvar efter annan och visade 33 ja, men 100 nej; hvadan kammarens beslut utfallit i enlighet med nejpropositionens innehåll.

Återstående §§ 20—22, 38 och 41.

Godkändes.

Andra Kammarens Prot. 1895. N:o 42.

Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)

Utskottets *hemställan* förklarades besvarad genom kammarens vid föredragning af de särskilda paragraferna fattade beslut.

Punkten 2.

Bifölls.

Punkten 3.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 181, hade herr G. Jansson i Krakerud föreslagit, att i bränvinsförsäljningsförordningen måtte intagas »dels uttryckligt förbud för innehafvare af bränvinsförsäljningsrättighet, hvilka fått densamma från bolag på sig öfverlåten, att genom ombud upptaga beställningar å bränvin, och dels straffbestämmelser så väl för rättighetsinnehafvare, som deremot bryter, som för ombud, hvilket låter begagna sig till utfölvande af sådan agenturverksamhet».

Utskottet hemställde emellertid i förevarande punkt, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Bokström: Såsom kammaren behagade se af utskottets betänkande, har uti den kongl. propositionen lemnats en redogörelse för den Riksdagens skrifvelse af år 1894, som innehöll framställning om att Kongl. Maj:t måtte med franska regeringen inleda förhandlingar om ändringar i franska handelstraktaten, så att franska handelsagenter icke finge rätt att till andra än återförsäljare, som nu hafva bränvinsförsäljningsrättigheter, föryttra bränvin i mindre kvantiteter än 250 liter. Med anledning deraf har Kongl. Maj:t gifvit chefen för utrikesdepartementet del af denna Riksdagens framställning, och utrikesdepartementet har med anledning deraf satt sig i förbindelse med Kongl. Maj:ts minister i Paris. I den till ministern i Paris af-låtna skrifvelsen har chefen för utrikesdepartementet framhållit nödvändigheten af en utredning af den verkliga uppfattningen hos franska regeringen af den nuvarande traktatens innehåll i denna del. Derpå har emellertid icke från ministern i Paris erhållits någon utredning, och det framgår icke af hans svarsskrifvelse, att han satt sig i förbindelse med någon af de ledande männen i Frankrike, någon medlem af regeringen eller parlamentet. Men han upplyser om att han talat med framstående personer. Om dessa samtal varit en boulevardkonversation eller af någon grundligare beskaffenhet, det vet man icke. Men hvad man vet, det är att någon utredning från ministern icke kommit utrikesdepartementet till handa, endast ett uttalande om ministerns uppfattning, att en sådan framställning, som allt för mycket skulle strida emot de franska vinbolagens intressen, icke skulle kunna vinna något afseende.

Kongl. Maj:t har vid förnyad föredragning af detta ärende låtit dervid bero, i synnerhet som Sverige icke skulle hafva något veder-

lag att erbjuda. Det är ju en sanning, att Riksdagen icke på förhand erbjudit något vederlag, men jag vågar hoppas, att Riksdagen icke skulle vara obenägen att lemna ett sådant vederlag, hvartill möjlighet nu finnes. Genom tullförhöjningarna på vin och konjak m. m. till höga belopp finnes det en möjlighet att sänka dessa tullar, och till äfventyrs kunde detta vara fullt tillfredsställande för de i frågan intresserade handelshusen. Förr än svenska regeringen lyckas ordna detta förhållande med Frankrike, förr kan man icke hafva någon utsigt att med någon effekt stödja nykterhetsrörelsen i vårt land, och det betyder kanske icke så mycket, då man ser huru bränvinsförsäljningen försvinner från landsbygden, från den ena orten efter den andra, då behöfven lättare tillfredsställas genom agenter, som gå från stuga till stuga och upptaga order. Jag har velat begagna detta tillfälle för att uttala mitt beklagande öfver att denna viktiga fråga fortfarande står lika ouredd, som den var, då Riksdagen år 1894 hos Kongl. Maj:t gjorde framställning om inledande af underhandling i syfte att vinna ändring i de rörande franska handelsresandes rättigheter här i landet traktatsenligt gällande bestämmelser.

*Om vissa
ändringar i
gällande
bränvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Herr Jansson i Krakerud: Jag ber om ursäkt att jag begär ordet ännu en gång så sent på qvällen, men jag kan icke undvika att yttra några ord med anledning af min motion. Det är verkligen att beklaga, att man icke kan komma någon vart i lagstiftningen med dessa handelsresande. Det synes mig, att när de enskilda handelshusen och vinhandlarne i vårt land hafva rättighet att annonsera i tidningarna och skrifva till alla försäljningsställen, dit de hafva utsigt att få sälja, de mycket väl kunde nöja sig dermed utan att behöfva sända ut agenter, som gå omkring på landsbygden och truga sin punsch och konjak på svaga och fattiga människor. Derjemte ber jag att få fästa uppmärksamheten på de inkonsekvenser och svårigheter, man kommer i, då det är fråga om att lagstifta rörande rusdryckshandteringen. Då nu utskottet går att motivera afslag å min motion, säger utskottet på sid. 25 sista punkten, bland annat: såsom skäl för sitt afstyrkande härutinnan vill utskottet — med erinran att, till följd af gällande handelstraktat med Frankrike, handelshus i Frankrike äfvensom i alla de länder, med hvilka Sverige ingått fördrag om behandling såsom den mest gynnade nation, icke kunna betagas rättigheten att i Sverige genom reseombud upptaga beställningar på bränvin, samt under hänvisning till den i statsrådsprotokollet lemnade redogörelse öfver de förhandlingar, hvilka beträffande nysberörda i franska handelstraktaten förekommande bestämmelse blifvit mellan Sverige och Frankrike förda — framhålla att, så länge denna bestämmelse är gällande, följderna af ett stadgande, sådant som det nu föreslagna, skulle — på sätt tillförene inom Riksdagen framhållits vid behandling af förslag, liknande det nu framställda — blifva, icke den, att det förderfliga systemet med bränvinsagenter upphörde, utan efter all sannolikhet den, att agenter komme att resa för utländska handelshus i stället för, såsom nu, för svenska, och att den vinst, som på denna rörelse nu tillfaller de svenska bränvinsförsäljarne, i stället skulle komma utlandet till godo.

*Om vissa
ändringar i
gällande
brännvinsför-
säljningsför-
ordning.
(Forts.)*

Jag skulle hafva önskat, att utskottet äfven anført denna para-
graf ur franska handelstraktaten, så att vi kunnat få se dess orda-
lydelse. Det är besynnerligt, att det skall finnas en handelstraktat
med ett främmande land, som betingar detta land så mycket större
rättigheter än det andra, som ingått aftalet. Men då nu utskottet
icke kan bifalla min motion därför att dessa franska handelshus
hafva rätt att skicka handelsresande hit till vårt land, hvad skall
det då tjena till att förneka bolagen att hafva handelsombud? Jag
kan icke fatta, att det är bättre att förmena dem det än att gifva
handelshusen i Göteborg och Stockholm rättighet att skicka ombud.
Skulle man icke kunna resonera på samma sätt vid § 18, der det
står att bolagen icke få hafva ombud? Kunde man icke säga, att,
då förhållandena äro sådana, att franska handelshus och svenska vin-
handlande få skicka ombud, tjänar det icke någonting till att förbjuda
bolagen detsamma? Jag kan icke fatta annat, än att det eljest upp-
står betydliga inkonsequenser i lagstiftningen. Jag har velat säga
detta för att påpeka nödvändigheten af att, om vi någonsin skola
kunna komma till rätta uti ifrågavarande hänseende, det är nöd-
vändigt att vi göra oss oberoende af utländingens ombud. Jag har
intet yrkande att göra.

Herr Fredholm från Stockholm: Jag vill endast med ett par
ord bemöta den föregående talaren.

För det första vill jag fästa uppmärksamheten på att hvad som
gäller franska handelsresande, gäller äfven andra länders, de länder
nemligen, med hvilka Sverige afslutat handelsfördrag, enligt hvilka
de skola behandlas såsom den mest gynnade nation.

Derför är det ingenting vunnet med att taga bort rättigheten
för svenska medborgare att hafva ombud på landsbygden, emedan
vi derigenom icke kunna tillintetgöra denna slags handel, då vi ju
icke kunna förbjuda utländingarne att dit skicka ombud. Deremot
skulle man genom ett sådant förbud för svenska importfirmor omöjlig-
göra användandet af ombud för uppgörandet af aftal med återför-
säljare och andra, som sjelfva hafva rättighet att utminutera och ut-
skänka brännvin, och dermed om ej alldeles omöjliggöra, så dock på
ett betänkligt sätt försvåra handelsomsättningen med finare spirituosa.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och efter af herr
talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren ut-
skottets hemställan.

§ 7.

Slutligen föredrogs och bifölls särskilda utskottets n:o 2 me-
morial n:o 3, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande
punkten 1 af utskottets utlåtande i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga
proposition till Riksdagen med förslag till lag angående försäkring
för beredande af pension vid varaktigt oförmåga till arbete samt af-
gifna motioner i ämnet.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 19, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.

statsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 82, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändring i stadgadt villkor för åtnjutandet af de pensioner, som vid 1894 års riksdag beviljats åtskilliga vid statens jernvägsbyggnader anstälde tjenstemän; och

n:o 83, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärares enke- och pupillkassa;

bevillningsutskottets memorial n:o 26, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af bevillningsutskottets betänkande n:o 15 i anledning af väckta motioner om upphäfvande eller uppsägning af förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890;

Första Kammarens protokollsutdrag n:o 220, innefattande delgifning af bemälda kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8 angående motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om åtgärders vidtagande för åstadkommande af en fortskyndad och ändamålsenlig folkskolestatistik; samt

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 28, i anledning af väckt motion om meddelande af nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,37 på natten.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Torsdagen den 9 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 dennes.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 19; och
statsutskottets utlåtande n:o 82.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial n:o 83, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärarnes enke- och pupillkassa.

§ 4.

Föredrogs, men blefvo å nyo bordlagda:

bevillningsutskottets memorial n:o 26;
Första Kammarens protokollsutdrag n:o 220; samt
Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 28.

§ 5.

Ordet begärdes af herr Hedin, som anförde: Uti kommerskollegiets och skogsstyrelsens gemensamma utlåtande till Kongl. Maj:t den 19 mars 1872 i fråga om, i hvad mån den bergsöfverstyrelsen och bergsstaten tillkommande befattning med allmänna skogar borde på skogsstyrelsen och skogsstaten öfverflyttas, uppgafs, att hela arealen inom de yttre gränserna af de kronan tillhöriga allmännigstrakter, hvilka fortfarande och utan att hafva undergått den behandling, som i kongl. förordningen den 4 februari 1811 är föreskrifven, voro till understöd för bergsbruket upplättna, utgjorde tillsammans 63,232 tunnland 29 $\frac{7}{10}$ kappland eller 354,104,43 kvadratref, samt att den del

deraf, som beräknats bestå af »skog», »skogsmark» eller »skogbärande mark», upptog ett område af 45,344 tunnland $5\frac{1}{6}$ kappland, motsvarande 254,207,4 kvadratreter.

Om någon väsentligare del af denna skogsareal redan bort återgå under kronans nyttjanderätt på den grund, att villkoren för upplåtelsen icke längre uppfyllas, men fortfarande utan laglig rätt af enskilde begagnas för annat ändamål än bergsbrukets understödjanle, kan det följaktligen vara en betydlig, staten tillhörig skogsareal, hvars afkastning obehörigt undandrages staten. I detta afseende må såsom exempel påpekas förhållandet med

Åkers styckebruks rekognitionsskog,

Tunabergs kopparverks kronoallmänning, samt

Emme hytteskog, Guldsmidsboda och Kronobergs grufveskogar.

Hvad den förstnämnda angår, inhemtas af en officiell utredning, att efter det den rättighet till skogsfång från allmänningar, som genom tid efter annan utfärdade privilegier och författningar tillerkänts och bibehållits åt det år 1640 från kronan försålda Åkers styckebruk, vid flera tillfällen föranledt klagomål från allmogens sida — sålunda klagade Åkers och Öster-Rekarne häradsbor år 1778 hos Kongl. Maj:t, att allmanningen obehörigt tillitades, och år 1800 klagade riksdagsfullmäktigen för Åkers, Daga och Selebo härad och begärde delning — Kongl. Maj:t år 1801 befalde, att undersökning om skogstillgången skulle ega rum, hvad skogsfång bruket och skoglösa hemman i orten behöfde, samt huru stor trakt i vissa tunnland bruket för dess drift och behof i framtiden till enskildt bruk, mot årlig afgift kunde behöfva, samt att, efter verkställd undersökning, genom Kongl. Maj:ts resolution den 7 maj 1802, åt bruket upplätos af Öster-Rekarne, Åkers, Daga samt Selebo allmänningar 14,550 tunnland med impedimenter, hvaraf 9,709 tunnland ren skog.

Det är allmänt bekant, att kanontillverkningen vid bruket för länge sedan fullständigt upphört, hvarför man ock länge med förundran gjort sig den frågan, huru ett privilegium, hvars förutsättning upphört, fortfarande kan af brukets egare få nyttjas.

Beträffande, för det andra, Tunabergs kopparverks allmänning, må här, under hänvisning i öfrigt till den af herr Johnsson med flere mot konstitutionsutskottets déchargebetänkande år 1894 afgifna reservation (s. 43—51), åberopas en för några veckor sedan till justitiekansleren ingifven anmälan äfvensom ett protokoll, utvisande bland annat, att Tunabergs koppargrufva och kopparhytta numera äro nedlagda. Förstnämnda handling är af följande lydelse:

»Till kongl. justitiekanslersembetet.

Under åberopande af det i närlagda handling innehållna intyg derom, att från Tunabergs kopparverks allmänning under senare åren en betydlig afverkning till afsalu egt rum, och särskildt att i denna stund finnes nedförd å tillstötande vattendrag en virkesquantitet af omkring 12,000 stockar, som tagna från samma allmänning synas vara derå obehörigen afverkade, och med afseende å i 1894 års konstitutionsutskottets memorial n:o 7 innehållna utredning om de med afseende på denna allmänning rådande rättsliga förhållanden, samt med särskildt påpekande, att, då bergsrörelsen vid koppargrufvan nu-

mera är alldeles nedlagd, något skatteköp för det förut befintliga bergverkets egare ej vidare torde kunna lagligen ifrågakomma; får jag härmed vördsamt hänvända kongl. justitiekanslersembetets uppmärksamhet å den försiggångna afverkningen till den åtgärd, som kan på kongl. justitiekanslersembetet bero.

Stockholm den 16 april 1895.

Nils Stahre,

trävaruhandlande, adress: Mora.»

Det här åberopade intyget lyder sålunda:

»Undertecknade hafva denna dag besökt Tunabergs koppargrufva i Södermanland samt den intill Näfveqvarns jernbruk liggande kopparhyttan, och dervid funnit,

att samma koppargrufva numera ej på något ställe bearbetas,

att spelverket för vattnets uppföring ur grufvan är bortrifvet,

att för öfrigt samtliga byggnader och anordningar vid grufvan synas ange, att densamma numera vore i sin helhet ödelagd,

att intill grufvan boende arbetare i dag för oss uppgifvit, dels att hufvudgrufvan i många år varit öfvergifven samt fylld med vatten, dels att detta numera sedan något år tillbaka vore fallet med hela grufvan,

att vid grufvan numera ej finnes någon kopparsmälthytta, men att strax ofvan Näfveqvarns jernbruk finnes en sådan, uti hvilken malm från Tunabergs koppargrufva, enligt flere personers utsägo, skall hafva senast för tio år sedan nedsmälts; dock syntes äfven denna hytta vara i det närmaste nedrutten samt smältugnarna delvis sönderfallna och fallfärdiga,

att vi, på grund af hvad vi sålunda funnit, bibringats den åsigten, att om Tunabergs kopparverk numera ej kan sägas, att det »på bergsvis drifves», utan att detta befinnes vara nedlagdt,

att en mängd personer inom Tunaberg och vid Näfveqvarns bruk i dag för oss uppgifvit:

att allt sedan lång tid tillbaka hafva de och andra personer för kopparverksegarne räkning från Tunabergs kopparverks rekognitionsskog till Näfveqvarns jernbruk årligen nedfört träkol, som uti jernverket förbrukats,

att för två år sedan flere tusen stycken aspvirkesstockar, tagna från Tunabergs kopparverks rekognitionsskog, af kopparverksegarne försålt och utskleppats från Näfveqvarns brygga,

att under förra året kopparverksegarne skola hafva å samma rekognitionsskog upphuggit, försålt och från Näfveqvarns bruks brygga utskleppat dels åtskilliga hundra famnar björk-, furu- och granved, dels flere tusen sågtimmer,

att vi i dag tagit i besigtning cirka 12,000 st. vid Näfveqvarns brygga å Bråviken till större delen å isen liggande, vackert groft timmer, som enligt flere personers uppgift skall under innevarande vinter af kopparverksegarne till största delen afverkats från Tunabergs kopparverks rekognitionsskog och till en konsul Arvidson i

Stockholm försäls samt att till hans sågverk vid Käppala, Lidingö bortföras, och var virket försedt med ett märke K.

Allt detta varder af oss under eldig förpligtelse intygadt.

Nyköping den 13 april 1895.

C. L. Lindberg,

Emil Hellberg,

poliskonstaplar i Nyköping.

Rätt afskrifvet, intyga:

R. Hofgren.

H. Spångberg.

Vidkommande Guldsmedsboda och Kronobergs grufveskogar och Emmehytteallmänningen, belägna i Askersunds revir, inhemtas dels af en till Konungens befallningshafvande i Örebro län af en tjänsteman vid skogstaten ingifven, den 6 oktober 1890 daterad inlaga angående oegentligheter i förvaltningen och dispositionen af nämnda skogar, hvilka innehafvas af Svartå bruk, Billingsbergs bruk och Emme hyttelag, dels af andra i ärendet sedermera tillkomna handlingar följande:

Då någon brytning ej under många år egt rum i de grufvor, för hvilkas bearbetning Guldsmedsboda och Kronobergs skogar upplåtits, och då enligt kongl. brefvet den 29 januari 1824 till kammar- och bergskollegierna dylika skogar må för de grufvors behof och nytta, åt hvilka de varit upplåtna, bibehållas och på sätt som hittills begagnas, endast så länge samma grufvor varda bearbetade, samt vid deras upphörande åt andra grufvor, som deraf kunde vara i behof, upplåtas; och då den åt Emme hyttelag upplåtna allmänning numera ej heller för sitt rätta ändamål användes, eftersom hyttan för länge sedan lärt hafva blifvit jemnad med jorden, så har det varit mot författningarna stridande att bergmästaren, såsom skett, medgifvit afverkning å nämnda skogar, då väl nyttjanderättsinnehafvarne icke kunnat, såsom trettonde mom. i förordningen den 30 maj 1873 angående förvaltningen af statens till bergshandteringens understöd anslagna skogar förutsätter, uppgifva något »virkesbehof» för — grufvor som ej bearbetas eller för en länge sedan nedlagd hytta. Det anmärktes också i nyssnämnda inlaga till Konungens befallningshafvande i Örebro, att, oaktadt föreskriften i 1873 års förordnings nittonde mom. att, der skogen förvaltas af nyttjanderättsinnehafvarne sjelfva (såsom med de nu ifrågavarande skogarna är fallet), dem åligger att årligen såväl till jägmästaren som till skogsstyrelsen aflemna förteckning öfver de skogseffekter, som under året blifvit uttagna, hvarken under det år, då denna anmälan gjordes, eller under föregående år sådan förteckning för någon af dessa skogar till vederbörande jägmästarexpedition inkommit.

I den förklaring, som Konungens befallningshafvande infortrade från bergmästaren i mellesta distriktet, läser man det märkliga erkännandet, att han, på anmälan från nyttjanderättsinnehafvarne om behof af virke, meddelat tillstånd till afverkning, utan att, på sätt 1873 års författning tydligt föreskrifver, pröfva behofvet, förvissa sig om att ett sådant behof, som i och med upplåtelsen afsågs, verkligen före-

fans. Hur fullständigt han ansett sig kunna uraktlåta den af lagen honom ålagda pröfningen framgår af hans yttrande, att under de år, då ingen brytning egt rum i Guldsmedsboda och Kronobergs grufvor, behof af virke likväl *kunnat* förekomma, nemligen för uppförande af grufbyggnader, men att det var honom *obekant*, huru vida sådana byggnader verkligen uppförts!

I påminnelser, afgifna af den tillförordnade jägmästare, från hvilken den hos Konungens befallningshafvande gjorda anmälan härrörde, anmärktes också med anledning af denna förundransvärda förklaring,

att det enligt 13 mom. i 1873 års förordning ålåg bergmästaren att, innan han åt Emme hyttelag meddelade tillstånd till afverkning å hytteallmänningen, pröfva de anmälda behoven och, med hänsyn till den afverkningstillgång, som enligt hushållningsplanen för året förefans, bestämma det slag och belopp af virke, som för hvarje af bergmästaren godkändt behof finge afverkas, men att sådan pröfning icke egt rum; att bergmästaren icke kunde vara okunnig om, att sedan många år tillbaka den verksamhet upphört, för hvars understödjande skogen blifvit anslagen, och att således något virkesbehof icke kunnat vara för handen; samt slutligen att, då enligt bergmästarens egen uppgift Emme hyttelag på senare tider endast för två år begärt tillstånd till afverkning å hytteskogen, men afverkning egt rum jemväl öfriga år intill 1890, nyttjanderättsinnehafvarne således förfarit i strid med mom. 13 i 1873 års förordning, i det de afverkat *utan* bergmästarens tillstånd,

samt att, enär vid Guldsmedsboda och Kronobergs grufvor någon brytning på de senare åren icke egt rum, utan endast försvarsarbeten och, hvad Kronobergsgrufvan angår, mindre reparationer å grufbyggnader, något virkesbehof icke förefunnits; att likväl 1888—89 å Guldsmedsboda grufveskog afverkats omkring 1,500 sågstockar och inemot 100 famnar ved, och å Kronobergsgrufvans skog kolats minst 300 läster kol; hvarjemte påpekades, att nyttjanderättsinnehafvaren i sina förklaringar icke kunnat uppgifva, att något virkesbehof för grufdriften under senare åren förefunnits.

Vidare bör nämnas, att vederbörande öfverjägmästare dels, beträffande samtliga ifrågavarande skogar, instämt uti hvad tillförordnade jägmästaren Wallmo hos Konungens befallningshafvande anfört, samt derjemte framhållit såsom önskligt, att Konungens befallningshafvande, genom att förordna om rättegång, ville söka åstadkomma att nyttjanderättsinnehafvarne förklarades skyldige att till statsverket ersätta värdet af allt det virke, som de under sistförflutna 10 åren afverkat i strid med förordningen den 30 maj 1873, dels, beträffande Emme hytteskog, derjemte yrkat att dispositionsrätten måtte på grund af kongl. brefvet den 29 januari 1824, hyttelaget afhändas.

Konungens befallningshafvande yttrade, uti resolution den 8 januari 1891, hvad hufvudfrågan — den olagliga afverkningen — angick, att då bergmästaren, som förmenades hafva olagligt förfarit, ej står under Konungens befallningshafvandes, utan under kommerskollegii lydno, samt, så vidt fråga i målet kan uppstå om upphörande af eller inskränkning i den Emme hyttelag samt Svartå och Villingsbergs bruk tillkommande rätt att fortfarande innehafva och nyttja

ifrågavarande skogar, sådan fråga, vid det förhållande att den bergs-öfverstyrelsen och bergsstaten tillkommande befattning med de till bergshandteringens understöd anslagna skogar, jemlikt förordningen den 30 maj 1873, upphört endast så vidt sjelfva skogsvården angår, icke tillhör Konungens befallningshafvande, utan bemälda kollegii handläggning, Konungens befallningshafvande till samma kollegium öfverlemnade samtliga handlingar i målet för den åtgärd, som på kollegium må ankomma.

Konungens befallningshafvandes i Örebro län skrifvelse i ämnet inkom till kommerskollegium den 10 januari 1891, men lär den, oafsedt åtskilliga infordrade yttranden, icke hafva föranlett eller komma att föranleda någon sådan åtgärd, som i den till Konungens befallningshafvande i Örebro ingifna anmälan afsågs, och som äfven Konungens befallningshafvande synes hafva förväntat från kollegii sida.

Vidkommande den uppgift, som i ett af kollegium infordradt utlåtande förekommer, att genom ett år 1836 ingånget aftal tackjernsblåsningen i Emme hytta och hyttelagets privilegier öfverflyttats på Hjortvarns masugn, hvaraf hälften skulle tillhöra Emme hyttelag, så har detta förmenta skäl för bibehållande åt hyttelaget af dess nyttjanderätt till hytteallmänningen af jägmästaren i Askersunds revir förklarats sakna all grund, enär, enligt meddelande från sagda masugns egare, Emme hyttelag aldrig haft ringaste andel deri. Det bör också anmärkas, att i detta senare, till kommerskollegium afgifna utlåtande bergmästaren lär hafva kommit till en annan åsigt, än den inför Konungens befallningshafvande uttalade, och yttrat, att hyttelaget förbrutit sin rätt, emedan det i flera år utan tillstånd afverkat skog å allmänningen, samt att det borde åläggas att till staten återbära de afverkade beloppens värde.

Af det anförda framgår:

1) beträffande vissa grufve- eller hytteskogar, att afverkning eger rum, ehuru grufva eller hytta, till hvars understödande nyttjanderätt till skog af staten upplåtits, blifvit nedlagd; att, när behof af virke hos bergmästaren anmälts, han med åsidosättande af sin skyldighet att pröfva behovet meddelat afverkningstillstånd; att när åter nyttjanderättsinnehafvaren besparat sig besväret att anmäla ett imaginärt virkesbehof för en icke existerande hytte- eller grufdrift, och utan tillstånd företagit afverkning, ingen myndighet rör en hand mot sådant missbruk; att på anmälan derom från en skogstjensteman Konungens befallningshafvande förklarar sig sakna befogenhet att ingripa; samt att, efter det Konungens befallningshafvande till kommerskollegium öfverlemnade handlingarna i målet, kollegiet ej heller — och förmodligen af samma skäl — någon åtgärd vidtagit till skyddande af statens rätt och intresse,

2) beträffande den åt Åkers styckebruk upplåtne allmänning, att ehuru längesedan all kanontillverkning vid bruket upphört, kolningen å statens skog fortsattes, utan att veterligen från offentlig myndighets sida något åtgjorts med anledning af detta öfvergrepp,

3) att den till understöd åt Tunaborgs kopparverk anslagna skog numera, sedan koppartillverkningen upphört, anlitas dels till kolning

för Näfveqvarns jernbruk, dels till afverkning i stor skala af sågtimmer och ved för afsalu, hvarom nu omsider af *enskild* man anmälan gjorts hos justitiekansleren och kammarkollegium.

Då förhållanden af samma slag som de ofvan anförda antagligen mångenstädes förekomma; då splittringen på flere myndigheter af en rätt och en pligt, som synas böra vara på en hand koncentrerade, torde utgöra en hufvudsaklig anledning till den vare sig likgiltighet eller vanmagt å de offentliga myndigheternas sida, som möjliggöra nyttjanderättsinnehafvarnes förfarande att, sedan nyttjanderättens förutsättning och villkor upphört, till sin olofliga vinning på statens bekostnad använda staten tillhöriga skogstillgångar; och då särskildt skogsstyrelsen enligt 1873 års förordning ej lär kunna anse sig befogad att ingripa med qvarstad och åtal, så har jag på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, efter samråd med flere kammarens ledamöter, funnit mig böra anhålla om kammarens tillstånd att till chefen för finansdepartementet framställa följande spörsmål:

Är chefen för finansdepartementet betänkt uppå att inom kort underställa Kongl. Maj:ts pröfning förslag om nödiga åtgärder till åvägabringande af ett verksamt skydd för framtiden af statens rätt och intresse i angifna hänseende samt till utkräfvande af ansvar och skadestånd för öfvergrepp, som redan egt rum?

I denna framställnings syfte instämma: *C. G. Anderson, D. Perhsson* i Tällberg, *E. Norman, O. Walter, J. Nordin* i Hammerdal.

Den af herr Hedin sålunda gjorda framställning begärdes af flere ledamöter på bordet och bordlades.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 7.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 68, till Konungen, angående tullbevillningen.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets memorial:

n:o 86, angående afsättande af medel för amortering af 1894 års svenska 3 procent statslån; och

n:o 87, angående disposition af nettobehållningen å vissa jernvägars trafikinkomster år 1896;

bevillningsutskottets betänkande n:o 27, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1896; samt

första särskilda utskottets memorial n:o 4, i anledning af *dels* återremisser från kamrarne af åtskilliga delar af de vid utskottets

utlåtande n:o 1 fogade förslag till lagar om handelsbolag och enkla bolag, om aktiebolag, om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet samt af registrering af bankaktiebolag, dels kamrarnes skiljaktiga beslut angående de tre sistnämnda lagförslagen.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,40 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Fredagen den 10 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

§ 2.

Härefter förekom till afgörande den hos kammaren i gårdagens sammanträde bordlagda frågan, huru vida det spörsmål till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som herr Hedin äskat, finge till herr statsrådet framställas eller icke.

Sedan herr Hedins skriftligen affattade framställning i ämnet blifvit uppläst och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren herr Hedins ifrågavarande begäran.

§ 3.

Föredrogs och bordlades för andra gången:
statsutskottets memorial n:is 86 och 87;
bevillningsutskottets betänkande n:o 27; samt
särskilda utskottets n:o 1 memorial n:o 4.

I sammanhang härmed begärdes ordet af

Herr Persson i Mörarp, som yttrade: Jag tillåter mig föreslå, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande n:o 86 angående afsättande af medel för amortering af 1894 års svenska 3 procent statslån, samt statsutskottets betänkande n:o 87 angående dispositionen af nettobehållningen å vissa jernvägars trafikinkomster år 1896, samt slutligen bevillningsutskottets utlåtande n:o 27 angående beräkning af vissa bevillningar för år 1896 måtte få uppföras å föredragningslistan för morgondagens plenum främst bland två gånger bordlagda ärenden och föredragas i nu nämnda ordning.

Den sålunda gjorda hemställan bifölls.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *M. Andersson* i Löfhult under morgondagen.

§ 5.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till aktiebolaget Visby cementfabrik af ett område af Visborgs kungsladugård i Gotlands län;

n:o 85, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordsöndring från förra kronolänsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Fintorp n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

n:o 88, angående förskott för bestridande af kabinettkassans utgifter;

n:o 89, i anledning af inom Riksdagen väckta motioner angående upptagande af lån för försvarets stärkande m. m.; och

n:o 90, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

bevillningsutskottets memorial n:o 28, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om bevillningsutskottets hemställan i punkten 1:o af dess betänkande n:o 21 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 41 om vissa förändringar i gällande förordning angående villkoren för försäljning af brännvin m. m.;

bankoutskottets memorial n:o 14, i fråga om ändring i bankoreglementet; samt

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 30, med anledning af Första Kammarens beslut i fråga om föreslagen skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om sådant tillägg till kongl. förordningen af den 11 oktober 1889 angående kontroll å tillverkningen af margarin samt å handel dermed, att deri blefve stadgad kontroll äfven å tillverkningen af och handel med margarinost.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 6.

Anmälles och godkändes följande inkomna förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen, nemligen:

från statsutskottet:

n:o 55, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om utarrendering af jagträtten å kronoparker m. m.;

n:o 56, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af förra länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Fintorp n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

n:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om disposition af indragna militiebostället $\frac{1}{8}$ mantal Sjöleden n:o 1 och $\frac{1}{8}$ mantal Lökskus n:o 1 i Kristianstads län;

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillstånd för apotekaren F. Lillja att tillbyta sig ett område af länsmansbostället Vara Stommen n:o 9 i Vara socken och Skaraborgs län;

n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående lindring i villkoren för ett åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag af staten beviljad lån å 2,000,000 kronor;

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag för anläggning af en bibana från norra stambanan vid Vännäs till Umeå och vidare till Storsandskärr;

n:o 61, i anledning af Riksdagens år 1894 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1893;

n:o 62, angående vissa ändringar i och tillägg till de för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade villkor och bestämmelser;

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Marma skjutfält;

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående rätt för Eslöfs köpings skoldistrikt att öfvertaga ett från förra militiebostället n:is 15 och 17 Eslöf i vestra Sallerups socken af Malmöhus län afsöndradt område;

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från indragna militiebostället Gettnabo n:o 1 i Kalmar län;

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt enskilde af ett invid Jörns jernvägsstation beläget område af kronoparken Vestra Jörnsmarken i Jörns socken af Vesterbottens läns; samt

n:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Upsala stad af kronolägenheten Slottstegelhagen och en del af kronolägenheten Slottshumlegården;

från lagutskottet:

n:o 69, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof samt att till krigsbruk afstå hästar och fordon; samt

från särskilda utskottet n:o 2

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,17 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.